T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI
FELSEFE BİLİM DALI

YENİDEN ve YENİDEN: SİMÜLASYONUN BİTMEYEN TEMSİLLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Taner DEMİR

BURSA - 2025

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI
FELSEFE BİLİM DALI

YENİDEN ve YENİDEN:
SİMÜLASYONUN BİTMEYEN TEMSİLLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Taner DEMİR

Danışman:
Prof. Dr. Metin BECERMEN

BURSA– 2025

Yemin Metni

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Yeniden ve Yeniden: Simülasyonun Bitmeyen Temsilleri Üzerine Bir İnceleme” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza
31/ 10/ 2025
Taner DEMİR

Adı Soyadı **:** Taner DEMİR
Öğrenci No **:** 702243001
Anabilim Dalı **:** Felsefe
Programı **:** Felsefe
Tezin Türü **:**Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı :Taner DEMİR
Üniversite :Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü :Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı :Felsefe
Bilim Dalı :Felsefe
Tezin Niteliği :YüksekLisansTezi
Sayfa Sayısı :ix + 77
Mezuniyet Tarihi :…… / …… 2025
Tez Danışmanı :Prof. Dr. Metin BECERMEN

Yeniden ve Yeniden: Simülasyonun Bitmeyen Temsilleri Üzerine Bir İnceleme

Bu çalışmada, gerçekliğin yok olmasını ve yok olan bu gerçekliğin yerini temsillere bırakmasını Jean Baudrillard'ın Simülasyon Teorisi çerçevesinde inceler. Ortaçağ'dan modern döneme, modern dönemden de postmodern döneme kadar bir değişimin gerçekleştiği düşünülmüş olsa da, Baudrillard'ın teorisi çerçevesinde gerçek düşünülen gibi olmamıştır. Tez; gerçeklik, simülark ve simülasyon kavramlarını tanımlayarak, Baudrillard açısından günümüz toplumlarının bir simülasyon içerisinde yaşadıklarını ele almaktadır. Simülasyon; yani gerçekliğin yerini alan ve sürekli olarak yeniden üretilen temsiller. Bu bağlamda temsiller kendilerine özgü bir anlam dünyası oluştururlar.

Bu çalışma simülasyon teorisinin toplumsal açılımlarını kurumlar, tarih, medya ve ekonomi alanlarında inceler. Örneğin, ekonomi alanında üretim ve tüketimin anlamı değişmiştir. Modern öncesi toplumlar bir ihtiyaca yönelik alışveriş yaparken, modern sonrası toplumlar temsiller için/statüler için alışveriş yapmaya başlamışlardır. Dolayısıyla üretim ve tüketim modern sonrası toplumlarda haz elde etmek için yapılan bir sisteme dönüşmüştür. Bu süreçte medya sistemin işlevselliğini devam ettirebilmesi için bir araç haline gelmiş ve kitleleri ihtiyaçtan fazlasını tüketmeleri için yönlendirmiştir.

Sonuç olarak, bu çalışmada, klasik iktisatçılar (Malthus, Ricardo, Marx) ile onlara nazaran daha modern olan yaklaşımların (Kuznets, Piketty) Baudrillard'ın teorisi açısından yeniden değerlendirilmesini içerir. Bu tezde nihai olarak, simülasyon teorisinin neredeyse günümüz dünyasının her alanında olduğunu ve Baudrillard açısından bu dünyadan çıkılamayacağını savunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Simülark, Simülasyon, Gerçeklik, Modernizm, Postmodrnizm, Tarih, Medya, Ekonomi.

ABSTRACT

Name &Surname	**:**Taner DEMİR
University	**:**Bursa Uludağ University
Institute	**:**Institute of SocialSciences
Field	**:**Philosophy
Subfield	**:**Philosophy
DegreeAwarded	**:**Master'sThesis
PageNumber	**:**ix + 77
Date of DegreeAwarded	**:** …… / …… /2025
Supervisor	**:**Prof. Dr. Metin BECERMEN

Again and Again: An Examination of the Endless Representations of Simulation

This study examines the disappearance of reality and how this lost reality is replaced by representations, within the framework of Jean Baudrillard's Simulation Theory. Although it is often assumed that a transformation took place from the Middle Ages to the modern era and from modernity to postmodernity, according to Baudrillard's theory, reality did not evolve as anticipated. The thesis defines the concepts of reality, simulacrum, and simulation, and argues that, from Baudrillard's perspective, contemporary societies live within a simulated order. Simulation refers to representations that replace reality and are continuously reproduced. These representations form their own distinct universe of meaning.

This study explores the social implications of simulation theory in the fields of institutions, history, media, and economy. For instance, in the field of economics, the meanings of production and consumption have transformed. Whereas pre-modern societies engaged in exchange to meet their needs, postmodern societies began to consume for the sake of representations and status. Thus, production and consumption in postmodern societies have become systems driven by the pursuit of pleasure. In this process, media has become a tool to maintain the functionality of the system and has directed the masses to consume beyond their actual needs.

As a result, this study reevaluates classical economists (Malthus, Ricardo, Marx) and more modern approaches (Kuznets, Piketty) in light of Baudrillard's theory. Ultimately, this thesis argues that simulation theory manifests itself in nearly every aspect of today's world, and according to Baudrillard, it is no longer possible to escape from this simulated reality.

Keywords: Simulacrum, Simulation, Reality, Modernism, Postmodernism, History, Media, Economy.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI ..... ıı
YEMİN METNİ iv
ÖZET v
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER vii
GRAFİK LİSTESİ ix
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
SİMÜLASYON KURAMININ TEORİK ARKA PLANI VE KAVRAMSAL TEMELLERİ

1.1. Modernizm: Tanrı'dan İşçiye 6
1.1.1.Tanrı-Merkezli Ortaçağ Düşüncesi 6
1.1.2. Modernitenin İşçi ve Çalışma Vurgusu 7
1.1.3. Descartes ve "Ben"in Merkezileşmesi 9
1.2. Postmodernizm: Gerçekliğin Çöküşü 10
1.2.1. Bilgi ve Toplum ilişkisi 10
1.2.2. Görecelilik ve Bağlamsallık 13
1.3. Gerçeklik: Ontolojik mi Epistemolojik mi? 14
1.3.1. Dış dünyaya ilişkin nesnel gerçeklik anlayışları 14
1.3.2. Baudrillard'da anlam ve gerçeklik 15
1.4. Simülakr: "-mış gibi" olanın egemenliği 15
1.5. Simülasyon: Simülarkların Geçekliğe Dönüşmesi 18

İKİNCİ BÖLÜM
SİMÜLASYONUN TOPLUMSAL AÇILIMLARI

2.1. Ekonomi: Üretim Toplumundan Tüketim Toplumuna Geçiş 20
2.1.1. Üretim Toplumunun Ortaya Çıkması 20
2.1.2. Üretim Toplumunda Çalışma Etiği 21
2.1.3. Bürokratik Mekanizmalarla Denetim 22

2.1.4. Tüketim Toplumunun Ortaya Çıkması 23
2.1.5. Arzu Nesnesi ve Tüketim Etiği 24
2.1.6. Tüketim Üzerinden Simülasyon 26
2.2. Kurumlar: Sosyalizasyonun Simülatif Yapısı 29
2.3. Tarih: Kolektif Hafızanın Kurgulanması 33
2.3.1. Anıların Kurguya Dönüşmesi 35
2.3.2. Tarihin Yeniden Yazımı 36
2.4. Medya: Gerçekliğin Simülasyon Tiyatrosu 39
2.4.1. Televizyon, Sosyal Medya ve Simülasyon 41
2.4.2. Haber Kurguları ve Savaş Estetiği 41
2.4.3. Kimlik İnşasında Medya ve Ölüm Simülasyonunun Etkisi 45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
EKONOMİK SİSTEMLERDE SİMÜLASYON

3.1. Modern Dünya Sistemi 51
3.2. Kuramcıların Perspektifinden 56
3.2.1. Malthus: Kıtlık ve Nüfus Simülasyonu 57
3.2.2. Ricardo: Toprak Rantı ve Eşitsizlik 57
3.2.3. Marx: Yabancılaşma ve Meta Simülasyonu 58
3.2.4. Kuznets: Büyümenin Simülatif Doğası ve Eşitsizliğin Eğrisi 60
3.2.5. Piketty: Eşitsizliğin Sürekli Olarak Yeniden Üretimi 60
3.3. Ekonomik Modellerin Koşullama Yoluyla Simülasyona Yol Açması 64
SONUÇ 67
KAYNAKÇA 76
ÖZGEÇMİŞ 79

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1. ABD'de Gelir Eşitsizliği, 1910-2010 62
Grafik 2. Avrupa'da Sermaye / Gelir Oranı, 1870-2010 63

GİRİŞ

Geçmişten günümüze süregelen ve hala cevabı aranan bir sorudur: "Hakikat nedir?" Hakikatin ne olduğu merak edilmiş ve bu merak doğrultusunda birtakım sorular sorulmuş ve bu sorulara yanıt aranmıştır. Antik Yunan düşünürlerinden Aydınlanma düşünürlerine, Aydınlanma düşünürlerinden günümüz düşünürlerine değin birçok şey dile getirilmiştir hakikate ilişkin. Örneğin Platon'un mağara alegorisinden Descartes'ın "Cogito ergo sum"una, Kant'ın fenomen-numen ayrımından Nietzsche'nin nihilizmine kadar hakikate ilişkin birçok dile getiriş vardır. Hakikat (gerçeklik)[1] geçmişten bugüne, sürekli olarak yeniden tanımlanmış ve hem epistemolojik hem de ontolojik düzlemde sürekli olarak sorgulanmıştır. Filozoflar hakikatin neliğine dair her ne kadar birbirlerinden farklı yanıtlar vermiş olsalar da, neredeyse tümü bir ortak paydada buluşmaktadırlar. Bu ortak payda şudur: Bir hakikat vardır ya da olması gerektir. Bir şey araştırılıyorsa şayet, o şeyin var olduğu varsayılıyor demektir. İşte, tam da bu noktada Baudrillard, hakikatin (gerçekliğin) yok edildiğinden bahsetmektedir. Aydınlanma düşünürleri ile gerçekliğin kaynağı, Tanrı'dan insana, oradan da gazete, dergi, kitap vb. kaynaklara ve daha sonraları televizyon ve internetin de etkisiyle medyatik sistemlere aktarılmıştır. Gerçekliğin kaynağının medyatik sistemler olması demek, gerçeklik denilen şeyin post-modern düşünürlerce "inşa edilen" bir şey olduğu algısını oluşturmuştur. Baudrillard açısından gerçeklik ne aranması gereken bir şeydir ne de inşa edilen bir şeydir; o (gerçeklik), simülasyondan başka bir şey değildir. Gerçeklik artık yok edilmiş ya da yok olmuş ve yerini de simülasyona bırakmıştır.[2] Bu yok edilen ya da yok olan gerçeklik, ontolojik bir şey olmayıp, epistemolojiktir. O, Aydınlanma düşünürlerinin "neyi bilebiliriz?" sorusuyla ilgilenmez; çünkü bilinebilecek bir şey yoktur. Şayet bilinecek bir şey varsa, o da kopyalardan başka bir şey değildir.

---

[1] Gerçeklik (reality) ontolojik olarak var olanlarladır. Zihinden ve onun tasarımlarından bağımsız olarak mevcut olanlardır. Hakikat (truth) ise zihnin tasarımlarının gerçeklik ile uyumlu olması durumudur. Zihinde tasarımlanan bir idenin/fikrin dış dünyada da bir karşılığı varsa eğer, o ide doğrudur yani hakikattir. Zihin manipüle edilerek veya zihnin çeşitli sanrılar neticesinde gerçeklik ile bağını koparması sonucunda ortaya çıkacak olan fikirler doğal olarak yanlış olacaktır. Netice itibari ile gerçeklikten söz edildiğinde varlık-yokluk söz konusu iken, 'hakikat'te doğruluk ve yanlışlık söz konusudur. Bu çalışma Baudrillard'ın düşünceleri ve onun düşüncelerinin değerlendirmelerinin çerçevesinde ele alındığından ve Baudrillard değerlendirmelerinde gerçeklikten bahsederken aslında yukarıda bahsettiğimiz hakikat kavramından bahsetmektedir. Dolayısıyla da bu çalışmada hakikat kavramı yerine gerçeklik kavramı kullanılacaktır.

[2] Baudrillard, Jean. Simülakrlar ve Simülasyon. Çev. Oğuz Adanır. (Doğu Batı Yayınları, 2018), 14-15.

Epistemolojik olarak bir anlamsızlığın içine düşülmüştür ve bu 'karanlıktan' çıkış yoktur. Burada Platon'un *Mağara Alegorisi*'ni anımsamak yerinde olacaktır. Mağaranın içi görünüşler dünyasını temsil ederken, mağaranın dışı da "gerçek dünyayı" temsil etmektedir. Mağaranın içi çöldeki bir serap misali yanılsamalardan ibaretken, mağaranın dışı tamamen gerçektir. Bu mağaranın içerisinden çıkabilmek için bir diyalektikçiye ihtiyaç vardır. Diyalektikçi, bu yolu daha önce yürümüş olan kişidir ve gerçek dünyaya nasıl ulaşılacağının bilgisine sahiptir. Onu öğretmeni olarak kabul edenleri o, karanlıklardan aydınlığa çıkartma gücüne sahiptir. Baudrillard'ın simülakr kavramı, mağaranın içine denk gelirken; gerçeklik kavramı da mağaranın dışına denk gelmektedir. Ancak Baudrillard mağaranın dışına çıkılamayacağından söz etmektedir; çünkü artık ne diyalektikçi vardır ne de mağaranın dışı. Artık öyle bir safhaya gelinmiştir ki, mağaranın içi ve dışı olarak nitelendirilen bir ayrımdan söz edilememektedir. Tek bir gerçeklik vardır; o da mağaranın içi, yani simülakrtır.

Baudrillard'a göre, içinde bulunulan mağaranın (simülakr) gerçeklik olarak algılanmasında televizyon, internet gibi araçların etkisi önemlidir. En basit tabiriyle, simülasyon teorisi, gerçekliğin yerini alan ve bizatihi kendisinin gerçeklik olarak algılanmasını talep eden bir durumu ifade etmektedir. Bu nedenle, Baudrillard'ın simülasyon kuramı post-modern toplumlarda gerçekliğin simülarkların sürekli olarak üretilmesi yoluyla yok edildiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla da post-modern toplumlar, Platoncu ifadeyle dile getirecek olursak eğer, mağaranın içerisinde kalmaya mahkumdurlar. Çünkü tek gerçek mağaranın içerisidir, yani simülarktır. Simülarklar gerçek olmayan ancak gerçekmiş gibi görünen bir simülasyon yaratırlar. Simülasyon evreninde gösteren ile gösterilen arasındaki bağ kopmuştur; post-modern toplumlar internet, televizyon ve sosyal medya araçlarının inşa ettiği bir yapay gerçeklik içerisinde yaşamaktadırlar. Örneğin, birisinin Ortaçağ'da mimar olarak adlandırılabilmesi için onun bir yapı inşa etmiş olması gerekirken, modern toplumlarda o kişinin diploma sahibi olması yeterlidir. Simülasyon toplumunda bir kişinin mimar olarak adlandırılabilmesi için kişinin mimar olmasına dahi gerek yoktur; çünkü tv, internet ve reklamlar aracılığı ile "-mış gibi" gösterilebilir.[3]

Bu çalışmada Baudrillard'ın simülasyon teorisiyalnızca kavramsal açıdan değil,

[3] A.g.y., s. 15.

aynı zamanda toplumsal ve yapısal açıdan da ele alınmaya çalışılacaktır. Dolayısıyla çalışma boyunca Baudrillard'ın simülasyon teorisinin kurumlar, tarih, medya ve ekonomi gibi alanlarda nasıl somutlaştığı irdelenecektir. Örneğin medya, Baudrillard'a göre, olayları olduğu gibi yansıtan bir araç değil, olay gibi görünen simülarkları dolaşıma sokan bir araçtır. Dolayısıyla medya, günümüzde özellikle sosyal medya yalnızca bir bilgi aktarma aracı değil, bilgiyi nesnesinden koparark yeni bir gerçeklik oluşturma aracıdır. Mimar olmayan birisinin mimar gibi gösterilmesinde olduğu gibi "-mış" gibi yapabilmektedir.

Kurumlarda simülasyonun üretildiği alanlardandır. Eğitim, hukuk, sağlık, vb. kurumlar simülasyon üreten yapılardır. Bu kurumlar kitlelere bir norm/değer dikte ederek, onların bu normlara itaat etmesini sağlamaktadır. Örneğin eğitim kurumunu ele alacak olursak, eğitimin şu şekilde tanımlandığını görmekteyiz: *"Bireyin kendi davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı ve istendik davranış değişikliği meydana getirme sürecidir."*[4] Eğitimin tanımından da anlaşılacağı üzere, burada bireyi bir hedefe ya da amaca yönelik olarak yönlendirmek/şekillendirmek söz konusudur. Toplumların ve kurumların sahip oldukları birtakım normlar vardır ve üyelerinden de bu normlara itaat etmelerini beklerler. Bu da kuralların/normların sürekli olarak yeniden üretilmesi anlamına gelmektedir. Örneğin, sanayi dönemine egemen olan norm üretim iken, post-modern dönemde tüketim olmuştur. Bu sayede de kitleler ya da toplumlar denetim ve gözetim altında tutulabilmektedirler. Bu bağlamda Foucault'un gözetim ve denetim analiziyle Baudrillard'ın simülasyon teorisi arasında bazı benzerlikler görülebilir.

Tarih söz konusu olduğunda simülasyon teorisi, tarihin yani geçmişin tarihçiler, medya, siyasetçiler vb. tarafından yeniden yazımını ifade etmektedir. "Tarih, geçmiş zamanın incelenmesi bilimidir."[5] Tarih geçmişte meydana gelen olayları inceleyen bir bilim alanıdır. Geçmişte meydana gelen birtakım olaylar vardır ve bu olaylar bir toplumun ya da ulusun kolektif hafızasını meydana getirirler. Bu yönüyle tarih, bir toplumun ya da ulusun kolektif hafızasıdır. Tarihsel bağlamda simülasyon teorisine göre tarih, artık bir toplumun ya da ulusun kolektif hafızası olmaktan çıkarak, yeniden kurgulanan bir simülarka yani temsile dönüşmektedir. Bundan sonra tarih, bir toplumun

---

[4] **Eğiticinin Eğitimi.** (2025, Temmuz 8).*Eğitim nedir* [Web sayfası]. https://www.egiticininegitimi.gen.tr/egitim_nedir.php

[5] **Vikipedi.** (2025, Temmuz 8). *Tarih* [Vikipedi maddesi]. https://tr.wikipedia.org/wiki/Tarih

ya da ulusun kolektif hafızasını temsil etmekten çok, bir anlatı ya da mitos olarak algılanacaktır. Çünkü tarihin geçmiş ile yani gerçeklik ilkesi ile bağı kopartılarak yeniden kurgulanan bir anlatıya dönüşmüştür.

Ekonomi bağlamında simülasyon teorisi, ekonomik olarak üretim ve tüketimin yerine "simülarklar"ın geçmesidir. Simülark gerçekliği taklit eden temsiller iken bu temsillerin birer gerçeklik olarak algılanması da simülasyondur. Sanayileşme öncesinde üretim ve tüketim büyük oranda tarıma dayalı ve ihtiyaca yöneliktir. İnsanlar ihtiyaçları kadar üretir ve ihtiyaçları olduğu kadar da tüketirlerdi. Dolaysıyla da ekonomiyi yani üretim ve tüketim dengesini belirleyen şey/ilke ihtiyaçtı. Bu ilke modern dönemde yerini ağırlıklı olarak üretime, post-modern dönemde de tüketime bırakmaktaydı. Post-modern toplumlarda nesneler bir statü ve haz aracı olarak algılandılar. Dolaysıyla ekonomik anlamda bir ilke değişimi gerçekleşerek simülasyon evresine geçilmiştir. Ekonominin simülatif bir karaktere bürünmesi yoluyla post-modern toplumlar, tükettikçe mutlu olacakları ve toplumsal hiyerarşide yükselebilecekleri umudunu taşımaktadırlar. Nesneler tüketildikçe yok olmakta ve yerlerine yeni nesneler üretilmektedir. Ne yazık ki toplumlar tükettikçe mutlu olamamaktadırlar ve sürekli olarak yeni hedefler ve nesneler ardınca sürüklenmektedirler. Ekonomik kuramcılar ya da düşünürler deyim yerindeyse bir "cennet vaadinde" bulunarak gelecekte bir refah döneminin geleceğinden bahsederler. Analizler, değerlendirmeler ve uygulamalar yapılır ancak beklenen o "güneşli günler" bir türlü gelmez. Düşünürler kuramları aracılığıyla ekonomik olarak simülatif modeller oluşturarak bir nevi cennet vaadinde bulunurlar. Oluşturdukları kuramlar/simülarklar ile toplumu olgulardan/gerçeklikten koparark, sürekli olarak yeni gerçeklikler üretirler.

Bu çalışmada Baudrillard'ın simülasyon teorisinin geniş bir alanda; kurumlardan tarihe, tarihten medya ve ekonomiye kadar bilim/bilgi alanlarında nasıl işlediğiirdelenmektekdir. Burada simülasyon teorisinin geniş bir alanda nasıl işlediği ele alınıp, aynı zamanda teorik ve kavramsal çerçevede nasılişlediğide incelenmektedir. Bu yönüyle simülasyon teorisi yalnızca felsefi bir araştırma konusu olmayıp, günümüz dünyasının neredeyse her alanında görünür olmuş, gerçekliği dönüştürerek bireylerin varoluş biçimini yeniden biçimlendirmiştir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde simülasyon kuramının modernizm ve

postmodernizm bağlamında tarihsel ve düşünsel temelleri; ikinci bölümde ise simülasyon kuramının temel kavramları olan gerçeklik, simülark ve simülasyon incelenecektir. Üçüncü bölümde simülasyon kuramının ekonomi, tarih, medya ve kurumlar üzerindeki etkileri, yani simülasyon teorisinin toplumsal açılımları; dördüncü bölümde bazı ekonomik modellerin ve bu modelleri ortaya atan iktisatçı ya da ekonomistlerin görüşlerinin nasıl ve ne şekilde simülasyona neden oldukları ele alınacaktır. Sonuç kısmında ise bu çalışma boyunca elde edilen veriler doğrultusunda bir değerlendirme yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM
SİMÜLASYON KURAMININ TEORİK ARKA PLANI VE KAVRAMSAL TEMELLERİ

Günümüzde simülasyon denilince, ilk akla gelen şeylerden birisi de bilişim ve teknolojidir. Ancak Baudrillard, sözcüğü yalnızca bu yönüyle değil, aynı zamanda etik, estetik, din ve tüketim gibi boyutları ile de ele alır; çünkü simülasyonun bu boyutları da vardır. Dolayısıyla da simülasyon, dünyayı anlama ve algılama biçimleri ile alakalı olan zihinsel bir durumu ifade etmektedir.[6] 'Simülasyon Kuramı'nın kavramları bilinmezse simülasyon kuramı da anlaşılamaz. Simülasyon kuramının daha iyi anlaşılabilmesi için kavramsal bir çerçeve oluşturmanın yanı sıra, onun oluşumuna zemin hazırlayan tarihi gelişmelerin de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Dolayısıyla simülasyon kuramının ortaya çıkmasında çok büyük etkileri bulunan iki büyük dönemi incelemek gerekmektedir. Bu dönemler: Modernizm ve Postmodernizmdir.[7]

1.1. Modernizm: Tanrı'dan İşçiye

1.1.1.Tanrı-Merkezli Ortaçağ Düşüncesi

Bugünün Batı Medeniyeti'nin oluşumunda on yedinci yüzyıl felsefesinin çok büyük etkileri olmuştur.[8] "Modern felsefe" olarak adlandırılan on yedinci yüzyıl felsefesi, neredeyse tüm alanlarda bir değişime, bir farklılığa işaret etmektedir. Kökeni Fransızca olan *moderne* sözcüğü "burada olan, şimdiki zamana ait, asli" gibi anlamlara gelen *modernus*'tan gelmektedir. *Modernus* da "ölçülü, adaba uygun" demek olan *modo*'dan türetilmiştir.[9] Belirli bir döneme özgü olan, yeni bir düşünme biçimi olarak modernlik ise *"genelde Rönesans'la başlayan yepyeni bir çağın İngiltere'de Francis*

---

6 **TV360.** (2025, Temmuz 23). *Gelecek Geliyor* [Video]. *YouTube.* https://www.youtube.com/watch?v=An50LYj2Hfg&t=1151s

7 Modern ve Postmodern kavramsallaştırmaları büyük oranda problematiktir. Bu konuda bir ortaklaşmanın olduğunu söylemek doğru olmaz. Ancak burada konu Baudrillard'ın düşünceleri ve onun düşüncelerinin değerlendirmeleri çerçevesinde ele alınmaktadır.

8 Cevizci, Ahmet. 17. Yüzyıl Felsefesi, Say Yayınları, 2019, s. 11.

9 **Etimoloji Türkçe.** (2025, Temmuz 12). *Modern* [Web sayfası]. https://www.etimolojiturkce.com/kelime/modern

Bacon ve Thomas Hobbes, Fransa'da ise Rene Descartes ile başladığına inanılan felsefeyi tanımlar."[10] Bu yönüyle modern sözcüğü, bir kopuşu/süreksizliği ifade etmektedir. Söz konusu olan kopuş, Ortaçağ düşüncesi ile Modern düşünce arasındaki kopuştur. Modern düşünce neredeyse tüm bir geleneği yadsımaktadır. Dünyayı anlama ve algılama biçiminde radikal bir kopuştur bu. Ortaçağ'da insan, Tanrı'ya kul olması anlamında bağımlı iken; modern insan, Tanrı'ya bağımlılıktan kurtulmuş özgür bir insandır. Ortaçağ düşüncesi teolojiye bağımlı iken; modern düşünce, salt insan aklının ürünü olan bir felsefedir. Buradan hareketle rahatlıkla denilebilir ki, Ortaçağ felsefesi Tanrı-merkezli iken, modern felsefe insan-merkezlidir.[11] Tanrı'nın tahtından edilmeye çalışıldığı bir sistemde, söylemlerin kendisini dayandırdığı/temellendirdiği yer, elbette insan görüşü olacaktır. Artık gerçeklik denilen şey, insan yapımı olan "suni" bir şey olmanın ötesine geçemeyecektir. Bu konuda Baumanşöyle demektedir: *"Yeni kesinliğin dayandığı tek zemin, insan görüşü olduğu için, hakikate götüren asal yol tartışmadır. Hakikat, insan yapımıdır, insan aklı en üstün otoritedir, insan insani gerçekliğin düzenleyici gücü olarak kendine yeterlidir; gerçekliğin kendisi, insanın –iyi ya da kötü- iradesine göre yapılmaya, bozulmaya, yeniden yapılmaya hazır ve esnektir."*[12]

1.1.2. Modernitenin İşçi ve Çalışma Vurgusu

Ortaçağdan farklılaşan ve yeni türden bir anlayışı ifade eden modernite, sırasıyla Fransız ve Sanayi Devrimleri ile iyiden iyiye kurumsallaşmıştır. Giddens'a göre, en geniş anlamıyla modernite "sanayileşmiş dünya"ya karşılık gelir. Bu dünya, üretim süreçlerinde makinelerden ve rekabetçi iş gücünden faydalanır. Bu da, ister istemez kapitalist üretim ilişkilerine neden olmaktadır. Kapitalist üretim ilişkilerinde bu iki husus (makineleşme ve rekabetçi işgücü), ister istemez bir gözetime/kontrole yol açmaktadır.[13] Kapitalist toplumlar ya da kapitalist üretim ilişkileri ücretli emeğe dayanmaktadır. Bu sisteme dâhil olanlar, yani ücretli emeğe dayanarak geçimini sağlayanlar arttıkça problemler/krizler/işsizlikler ortaya çıkmaktadır. Bu sisteme dâhil olup da bir süre çalışmazsanız eğer geçiminizi sağlayamaz ya da kıt kanaat geçinirsiniz.

---

[10] Cevizci, Ahmet. a.g.y. s. 13.
[11] Cevizci, Ahmet. a.g.y., s. 15-19.
[12] Bauman, Zygmunt. Yasa Koyucular ile Yorumcular. Çev. Kemal Atakay. (Metis Yayınları, 2018), 48.
[13] Giddens, Antony. Modernite ve Bireysel Kimlik. Çev. Ümit Tatlıcan. (Say Yayınları, 2010), 29.

Böylesi bir durum ister istemez üretim ve tüketim dengesinde bozulmalara yol açacaktır. Üretim ilişkilerindeki bu dengesizliğin önüne geçebilmek adına insanlar ücretli işçiler haline getirildiler. Bu sayede hem üretim devam eder hem de tüketim. Kapitalist üretim ilişkilerinde bireyler, artık hem tüketici hem de üretici pozisyonundadırlar. Weber'e göre kapitalist toplumlarda akıl, rasyonel araçsal akıl halini alır. Rasyonel araçsal akıl, aklın çıkarlar için kullanılmasıdır. Bu da kapitalizmin en karakteristik özelliğidir. Bunun neticesinde de "rasyonel bürokrasi" ortaya çıkmıştır. Bu bürokrasinin de *ideal tipi* ortaya çıkartılabilir. İdeal tip, mükemmel olarak tanımlanmasa da, bilinebilir olandır. Bürokrasinin özü, kurumları kişisellikten arındırarak, onu sistematik hale getirmesidir. Örneğin, kapitalist üretim tarzının önündeki engel zanaatkârdır ve ondan kurtulması gerekmektedir. Bunu başarabilmesinin yolu da ayrıntılı kayıt ve dosyalamadır. Herhangi bir bürokratik kurum, içerisinde birçok kişinin çalıştığı bir ortamdır ve yüksek oranda tekrara dayanmaktadır. Bir diğer önemli nokta da hem tam zamanlı istihdam hem de emir-komuta zinciridir. Bunlar belli kurallar altında sonuç verirler. Özetle, bürokrasi kesinlik, sürdürülebilirlik ve sürtüşmeden uzak olmak demektir. Tüm sistemi belirleyen ana ilke rasyonel araçsal akıldır.[14] Nihai olarak Weber şöyle demektedir: *"Bürokrasi ne denli 'insanilikten uzaklaşırsa' o denli kusursuz gelişir; resmi işlerden sevgi, nefret ve tüm hesaplanamaz kişisel, irrasyonel ve duygusal öğeleri ne denli ayıklanırsa, bürokrasi asıl niteliğine o denli yaklaşır."*[15] Böylesi bir durum, Weber'in ifadesi ile bir *Demir Kafes* oluşturur. Bu durumda her şey kayıt ve gözetim altındadır. Bürokratik kurumlardaki bu işleyiş, F.W. Taylor tarafından endüstriyel yapılara da uygulanınca, rasyonel araçsal akıl gündelik yaşama sirayet etmeye başlar.[16] Bu da artık öncekinden (modern öncesi) çok daha farklı bir üretim ve tüketim ilişkisine ve yabancılaşmaya yol açmaktadır. Sanayileşme ve endüstrileşme ile artık tarımsal üretim ilişkilerinden sanayi tipi üretim ilişkilerine ve Ortaçağ'da kul olarak nitelendirilen insandan da işçiye geçilmiştir. Bu da ister istemez bir denetime/gözetime yol açmıştır. Bauman*yasa koyucular* adını verdiği modernler için şöyle demektedir: *"Dikkatlerini efendisiz insanların 'görünürlük'ünü artırma, böylece onları gözetlenebilir hale getirme*

[14] Zencirkıran, Memet& Baştürk, Şenol. Çalışma ve Endüstri Sosyolojisi. (Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti., 2021), 46-49.

[15] Weber, Max. Sosyoloji Yazıları. Çev. Taha Parla. (Metis Yayınları, 2019), 234-235.

[16] Zencirkıran, Memet& Baştürk, Şenol. A.g.y. s. 50-54.

araçlarına çevirdiler."[17] Bunun için de, *"en basit yöntem, her sığır yetiştiricisinin bildiği bir uygulamanın akla getirdiği yöntemdi: Damgalamak."*[18] Dolayısıyla da, modernleşme ile birlikte yalnızca insanın anlama ve algılama biçimleri değişmedi, üretim-tüketim ilişkileri de dâhil olmak üzere birçok şey değişti. Yukarıda da bahsedildiği üzere daha önceden kul olarak damgalanan insan, artık işçi olarak damgalanmaktadır. Baudrillard, böylesi bir duruma gerçeklik ilkesinin değişimi adını vermektedir. Günümüz Batı Uygarlığı, bugün sahip olduğu ayrıcalıklı konumunu bu değişime borçludur. Ortaya çıkan bu yeni söylem biçimine karşı çıkan herkes ya da her şey sosyal bir damgalanmaya maruz kaldı.[19]

1.1.3. Descartes ve "Ben"in Merkezileşmesi

Fransız ve Sanayi Devrimleri başta Avrupa'da olmak üzere dünya çapında bir değişimeneden oldu. Genel olarak Fransız Devrimleri siyasal değişimlere, Sanayi Devrimleri ise ekonomik değişimlere neden oldu. Ekonomik ve siyasal değişimlerin yanı sıra estetik, etik ve din gibi alanlarda da değişimler meydana geldi. Dolayısıyla, bu Devrimlerden sonra insanın dünyayı anlama ve algılama biçimi değişti. Neredeyse tüm disiplinler için bu durum geçerliydi. Burada özellikle değinilmesi gereken bir kişi vardır o da Descartes'tır. Genel kabule göre Descartes, süregelen değişimlerin zirve noktasıydı. Kendisinden önceki tüm bir geleneği yadsıdığı iddiasında olan Descartes, verili olan "hakikatleri" kabul etmeyip, 'onu tekrar aramış gibi yaparak', yeni bir "hakikat" inşa etmiştir. Ortaçağ'ın en temel ve hayati olan bir hakikati vardı, o da Tanrı'ydı. Ortaçağ düşünürleri için, öncelikli olan Tanrıydı. Descartes, Ortaçağ'ın bu öncelikli Tanrısını tahtından etmiş, o tahta Ben'i yerleştirerekTanrıyı ikincil konuma itmiştir. Hakikat arayışında temel hareket noktası artık, Ortaçağ'ın Tanrı'sı değil, bizatihi Descartes'ın Ben'i olmuştur. Her şey artık Ben'den hareketle algılanıp yorumlanmıştır. Her ne kadar dünyayı anlama ve algılama biçiminin değiştiği sanılsa da, mevcut durum, yalnızca aynı şeyin ya da ürünün yeniden ve farklı bir biçimde etiketlendirilmesinden başka bir şey değildir. "-mış gibi" yapılarak, sanki bir

---

[17] Bauman, Zygmunt. Yasa Koyucular ile Yorumcular. Çev. Kemal Atakay. (Metis Yayınları, 2018), s. 57.

[18] Bauman, Zygmunt. A.g.y., s. 57.

[19] **TV360.** (2025, Temmuz 23). *Gelecek Geliyor* [Video]. *YouTube.* https://www.youtube.com/watch?v=An50LYj2Hfg&t=1151s

öncekinden farklı ve yeni bir şey sunuluyormuş gibi yapıldı. Bu insan yapımıhakikatler, ister istemez kendi söylemlerini oluşturuyor ve zamanla olgunlaşıp gelişerek yayılıyor ve son olarak da ortadan kayboluyorlar. Ortadan kalkan eski söylem, bir şekilde yeniden ambalajlanarak piyasaya sürülmektedir. Nitekim söz konusu hakikat olunca Descartes Ben'den, Ortaçağ düşünürleri Tanrı'dan hareket etmişlerdir. Ortak noktaları hakikat olarak düşündükleri şeylerin 'suni'olmasıdır. Her ne kadar nitelik olarak benzer bir eylem sergilemişlerse de, nicelik olarak aralarında bir fark bulunmaktadır. Ortaçağ düşünürleri ve Descartes kendilerine dolaylı yollardan "Tanrı" demişlerse de, Descartes bunu daha aleni bir şekilde yapmıştır. Descartes'ı anlayabilmek ve onun varsaydığı hakikate vakıf olabilmek için onun metedolojisini izlemek gerekmektedir. Bir hakikat mevcutsa şayet bu, ancak o hakikate ermiş ve oraya nasıl varılacağını bilen kişi tarafınca bilinebilir: O kişi de Descartes'tır. Onun yürüdüğü yoldan, onun gösterdiği şekilde yürünürse eğer, görülecektir ki, zirvede Descartes vardır. Bu, "Tanrı benim" demenin bir başka yoludur. Ortaçağ düşünürleri ve rahipleri ise bunu Descartes kadar aleni yap(a)mayıp; daha çok Tanrının sesine kulak vermek yerine, Tanrıya ses vermişlerdir. Böyle olunca da, hem Ortaçağ düşünürleri hem de Descartes, kendi öznel anlama ve algılama biçimlerinin neticesinde ortaya çıkan söylemleri hakikat (gerçek) olarak nitelendirmişlerdir.

1.2. Postmodernizm: Gerçekliğin Çöküşü

1.2.1. Bilgi ve Toplum ilişkisi

"Bilginin içinde yer aldığı toplum hakkında hiçbir şey bilinmiyorsa, bilginin encamı, yani gelişim ve yayılımının bugün ne gibi problemlerle karşılaştığı hakkında da bir şey bilinemez. Üstelik bugün, her zamankinden daha fazla, o toplum hakkında bir şey bilmek, önce onu nasıl sorgulayacağımızı bilmek anlamına geliyor."[20] İnsanlar doğarlar, büyürler ve ölürler. Biyolojik bir zorunluluk olan bu süreç boyunca insanlar birçok şey öğrenir, deneyimler ve bunlardan kimisini eylem pratiklerine yansıtırken kimilerini de yadsırlar. İnsan pratiklerini belirleyen eylem, eylemi belirleyen de öğrendikleridir. İnsan doğmakla öğrenmeye maruz kalır; bu yönüyle öğrenmek bir

[20] Lyotard, J. Françoıs. Postmodern Durum. Çev. İsmet Birkan. (BilgeSu Yayıncılık, 2019), 32.

tercih değil, zorunluluktur. Çevre, coğrafya, ebeveynler, toplum vb. tarafından fikirler aracılığı ile şekillendirilen insan, zamanla itaat etmeyi öğrenir. İnsan her şeyden önce bir topluma doğmaktadır. İçine doğulan bu toplumun bir geleneği, bir örfü, bir anenesi, yani bir anlam dünyası bulunmaktadır. Toplum denilen şey, her zaman bir fikirler topluluğudur. Fikirler toplumları, toplumlar da insanları belirlemektedir. Dolayısıyla da eğitim kavramı merkezi bir öneme sahip olmaktadır. İçine doğulan toplumun fikirlerinin öğrenilmesi eğitime bağlı olarak gerçekleşir. Evde ebeveynler, okulda öğretmenler, askerde komutanlar, sokakta büyükler çeşitli yollarla çeşitli eğitimler verirler. Buradan hareketle şu rahatlıkla ifade edilebilir ki; eğitimin amacı, bilhassa modern toplumlarda itaati öğretmektir. *"Modern toplumdaki bütün toplumsal sınıflar toplumsal kimliklerini toplumsal işlevlerine, yani toplumun arı kovanına yaptıkları katkıya göre edinirler."*[21] Modern toplumlarda insanın kim olduğu ya da olacağı onun içine doğduğu fikirleri ne denli özümsediği ve o fikirlere ne denli itaat ettiği ile ilişkilidir. *"Her toplumsal düzenin, her örgütlenmiş uygarlığın ekonomik ve politik bir bütünlüğü ve buna tekabül eden uygun bir bilgi sistemi vardır. Teolojik bilgi ve feodalizmin ortaçağ toplumunu kavramamıza yaraması gibi, bilimsel bilgi ve endüstri de modern toplumu kavramamıza yaramaktadır."*[22]

Bir toplum hakkında bilgi sahibi olabilmek için hangi toplum inceleniyorsa o toplum hakkında bilgiye sahip olmak gerekmektedir. İncelenen toplum ya da dönem her ne olursa olsun, söylemleri de o bağlam içerisinde ele almak gerekmektedir. Bağlam bilinmediği takdirde incelenen şey hakkında doğru bir bilgiye sahip olmak da o derece zordur. Bu konuyu modern toplumların kabul etmediği ve kendilerini uydurma şeyler olarak gördükleri mitosları ele alarak biraz daha açıklamak istiyorum. Nasıl ki günümüz modern dünyası dünyanın başlangıcını Big Bang ile açıklıyorlarsa, modern öncesi toplumlar da su ile açıklamaktaydılar. İncil'in "Başlangıçta Söz vardı" diyerek bahsettiği yerde Antikler, Babilliler, Sümerliler, Akadlar vb. "Başlangıçta su vardı" demekteydiler. Modernler dünyanın başlangıcını BigBang'e dayandırma anlamında da gelenekten kopmaktadırlar. Modernler yalnızca gelenekten kopmakla kalmamış, geleneği anlamayı da reddetmişlerdir. Anlamayı da reddetmişlerdir, çünkü geleneği

[21] Robert Nisbet ve TomBottomore, *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, çev. Ceylan Tokluoğlu, alt başlığı "Emile Durkheim" olan bölüm (Edward A. Tiryakian), ed. İsmet Ercan (Kırmızı Yayınları, 2006), 305-306.

[22] Robert Nisbet ve TomBottomore. A.g.y. s. 305-306.

anlamaya yönelik bir çaba olsaydı şayet, aslında mitosların anlatmak istediğinin bambaşka bir şey olduğunu da görürlerdi. Ne yazık ki mitoslara modern toplumlar gülüp geçmişlerdir. Burada Mitolojik bir anlatı olarak algılanan Uanna/Oannes'i ele alacak olursak, Oannes yarı balık, yarı insan olarak tanımlanan mitolojik bir karakterdir. Bu kişi beraberinde apkallu olarak anılan yedi kişi ile bereber ortaya çıkmıştır. Oannes sulardan gelip sulara dönmüştür. İnsanlığa matematiği, okuma yazmayı vb. öğretmiştir. Bir başka ifade ile medeniyetin temellerini atan kişidir. O, yarı balık yarı insan olmasından dolayı hem suda hem de karada yaşayabilmektedir. O, sulardan gelir ve ne söylemesi gerekiyorsa söyler ve gider. Bu karaktere ve anlatıma günümüz koşulları ve evren anlayışı içerisinden bakanlar ne Oannes'i ne de onun hakkında anlatılanları anlayamamaktadırlar. Ancak o dönemin evren anlayışına bakıldığında görülecektir ki, evrenin başlangıcında su vardır ve bu su dünyayı çevrelemektedir. Dolayısıyla da burada anlatılmak istenen Oannes'in bu dünyadan olmadığı ve gökyüzünden geldiğidir. Onun yarı balık yarı insan olarak tanımlanmasının nedeni de hem gökyüzünde hem de dünyada yaşabildiğidir. Benzer bir ifadeyi İncil'de İsa şu şekilde dile getirmektedir: *"Siz aşağıdansınız, ben yukarıdanım. Siz bu dünyadansınız, ben bu dünyadan değilim. İşte bu nedenle size; 'günahlarınızın içerisinde öleceksiniz' dedim. Benim O olduğuma iman etmezseniz, günahlarınızın içinde öleceksiniz."* İncil'de yer alan bu ifadeler Oannes hakkında anlatılanlar ile benzer ve farklı dönemlerde dile getirilmişlerdir. İncil'den yıllar sonra yazılan Kur'an'da da İsa'nın öldürüldüğü iddialarına yanıt olarak O'nun hay/diri olduğu yani öldürülmediği yazılıdır. Oannes ile ilgili dile getirmeleri ve bu dile getirmeleri kendi tarihsel bağlamında ele aldığımızda "anlam" kendini ele vermektedir. Dünyanın balığın sırtında olduğuna yönelik anlatımlarında bu bağlamda okunması gerektiğini düşünebiliriz. Medeniyetin temellerini atması ve insanlara rehberlik etmesi bakımından dünyayı Oannes yönlendirmekte ve insanlara o öğretmektedir. Platoncu ifadeyle dile getirecek olursak eğer, mağarada bulunanları dışarıya çıkartabilecek kişidir Oannes. Dolayısıyla onun simülasyona dâhil olmayan kişidir ve eğer simülasyondan çıkılmak isteniyorsa onun rehberliğine ihtiyaç vardır. Modernite geleneğe dair bir önyargı oluşturarak "anlamın" yitirilmesine neden olmuştur. Anlam yitirilince, insanlığı mağarasından çıkartabilecek olan kişi yani Oannes/İsa geldiğinde insanlar onun çağrısını göz ardı edeceklerdir. Bu nedenle de simülasyondan çıkılamamaktadır; çünkü simülasyondakiler yani mağaradakiler bu

dünyadan olmayanı kabul etmemişlerdir.

Sonuç olarak, Manheimcı bir uslüpla dile getirilecek olunursa, bir bilgi iddiasının doğruluğu içerisinde bulunduğu topluma bağlıdır. Bir söylemin/bir anlatının anlaşılabilmesi onun içerisinde bulunduğu toplum ve o toplumun sahip olmuş olduğu bilgi sistemine bağlıdır. Bağlam göz ardı edildiğinde ortaya çıkan durum, günümüz modern toplumlarının içerisinde bulunmuş olduğu "anlamsız"lık durumudur. Mezopotamya toplumlarının Oannes vb. isimlerle tanımladığı kişiyi Platon diyalektikçi, İncil ise İsa olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla modernlerin yaptığı gibi reddetmeye değil, anlamaya ihtiyaç vardır, tersi bir anlayış simülasyona ve anlamszılığa yol açmaktadır.

1.2.2. Görecelilik ve Bağlamsallık

Endüstri toplumu, insanı ve doğayı bir makine gibi algılamaktaydı. Bu makineye ne kadar çok nüfuz edilebilirse o oranda da bir ilerleme/gelişim olacağı varsayılıyordu. İlerlemenin gerçekleşmesi, Baconcı bir tarzda ifade edilecek olunursa, akıl ve bilimin de yardımıyla doğaya egemen olmakla mümkündü. Bu modern dönemin sahip olduğu bir söylemdir.[23] Bu söylem, uzunca bir dönem doğayı, insanı, toplumu ve değerleri etkilemiştir. Bir başka deyişle, sanayileşme ve bilişim kurumsallaştıkça söylemler yeni bir kurallar bütünü oluşturmuştur. Modern dönemin bu söylemleri buyurgan ve yasa koyucu nitelikte iken, postmodern dönem ile bu durum biraz daha değişiklik göstermiştir. Postmodern dönemin söylemleri, modern dönem söylemleri gibi bir üst-anlatıya dayanmayıp bir anlamıylayorumsaldır. Bu, söylemlerin göreceli ve belli bir bağlamda anlamlı ve anlaşılır olduğu anlamını taşımaktadır. Söylemler farklı iklim ve coğrafyalarda farklı anlamlarda kullanılabilirler. NitekimDerrida, *"Platon'un Eczanesi"* adlı eserinde bu durumu *pharmakon*kavramı aracılığı ile ortaya koymaya çalışmıştır. Pharmakon ilaç, zehir, deva gibi anlamlara gelebilmektedir. Dolayısıyla da, pharmakon kelimesinin bir metin içerisinde hangi anlamda kullanıldığı anlaşılmak isteniyorsa, o metnin bağlamına bakmak gerekmektedir. Herhangi bir bağlam içerisinde "zehir" anlamında kullanılabilen kelime, bir başka bağlamda "deva" anlamına gelebilir.[24]

[23] Lyotard, J. Françoıs. Postmodern Durum. Çev. İsmet Birkan. (BilgeSu Yayıncılık, 2019), 11.

[24] Derrida, Jacques. Platon'un Eczanesi. Çev. Zeynep Direk. Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd.Şti., 2016, s. 78-82.

Dolayısıyla, postmodern dönemde söylemler, meta-anlatılara dayanmayan, kültüre, coğrafyaya göre anlamlandırılan ve anlaşılan bir şey olmaktadırlar. Baumancı tarzda ifade edilecek olunursa postmodern dönem "yorumlayıcı" bir dönemdir. Gerçeklik, modern dönem ile beraber insan yapımı ve suni bir hal alırken, postmodern dönem ile de göreceli bir hal almıştır. Bu, şu demektir; gerçeklik denilen şey artık insan eliyle oluşturulan suni ve göreceli bir söylem olmaktadır. Böylesi bir durumun oluşmasında tv, internet gibi bilişim teknolojilerinin etkisi bulunmakta olup, bunlar tüm bir toplumu, kültürü ve değerleri etkilemektedir. Söylemlerin ve ilkelerin değişiminin kamusal iktidar, sivil kurumlar ve bireyler üzerindeki etkisi, Baudrillard'a göre, içinden çıkılamaz olan bir simülasyona neden olmuştur. Hala bir gerçeklik varsa, o da artık simülasyonun kendisidir.

1.3. Gerçeklik: Ontolojik mi Epistemolojik mi?

1.3.1. Dış dünyaya ilişkin nesnel gerçeklik anlayışları

- Gerçeklik: "Gerçek olan, var olan şeylerin tümü. Bu anlamda gerçekliğin şu türleri vardır: a. Bilinçten, tasarımlardan bağımsız olan varlık (Düşünülmüş, düşlenmiş şeylerin karşıtı). b. Belli bir zaman bağlantısı içinde yaşanmış olan, yaşantı ve deneylerde somut olarak karşılaşılan şeyler."[25]
- Gerçeklik: "En genel anlamı içinde, dış dünyada nesnel bir varoluşa sahip olan varlık, varolanların tümü, varolan şeylerin bütünü; bilinçten, bilen insan zihninden bağımsız olarak varolan her şey".[26]

Bu tanımlamalardan hareketle gerçeklik; zihinden, yorumlardan bağımsız bir şekilde dış dünyada mevcut olan şeylerdir. Gerçeklik mevcudiyetini zihnin var oluşuna ya da olmayışına borçlu değildir. Bu yönüyle gerçeklikten anlaşılan şey, epistemolojik bir şey olmayıp ontolojiktir. Yukarıda bahsi geçen gerçeklik, ontolojik olarak karşılığı olması gereken bir şeydir. Bir başka deyişle, zihinsel olarak düşlenmiş ancak karşılığı olmayan herhangi bir şeye gerçeklik denilememektedir. Örneğin, araba denildiğinde onun maddi dünyada bir karşılığının olması beklenmektedir; karşılığı yoksa o şey de

[25] Akarsu, Bedia. Felsefe Terimleri Sözlüğü. (İnkılap Kitabevi Yayın Sanayi ve Tic. A.Ş., 1998), s. 85.
[26] Cevizci, Ahmet. Felsefe Sözlüğü. Paradigma Yayınları,1999. s. 378.

yoktur, yani gerçek değildir. Dolayısıyla bir söylemin semantik olarak anlamlı olabilmesi için onun maddi dünyada bir karşılığının olması gerekmektedir. Ancak Baudrillard'ın anlam ve gerçeklikten anladığı biraz daha farklıdır.

1.3.2. Baudrillard'da anlam ve gerçeklik

Baudrillard *"(b)ütün dünyanın, sınırlandırılması olanaksız işlemsel bir projeye suç ortağı yapılmasını yani her şeyin gerçek, görünür, saydam ve 'özgürleştirilmiş' olduğu, bir sonuca ulaştırdığı ve anlamlı olması gerektiği (oysa anlamdan söz edebilmek için her şeyin anlamlı olması gerekmektedir) bir dünyayı kast ediyorum,"*[27] demektedir. Baudrillard'ın gerçeklikten anladığı şey, burada ifade ettiği şekliyle ontolojik olmayıp, epistemolojiktir. Gerçekliği "anlam" ile ilişkisinde ele alır Baudrillard. Gerçeklik varlığını, bilhassa modern toplumlarda, insan zihninin tasarımlarına borçludur. *Düşünüre göre 'gerçeklik' de bir tür metafizik, zihinsel bir süreçtir. Sözü edilen gerçeklik fiziksel, dokunulan türden bir gerçeklik değildir.*[28]Dolayısıyla modern toplumların gerçeklikten anladığı şey ontolojiden kopmuş ve bu yönüyle de anlamsızlaştırılmış olandır. Herkesin her şeyi ontolojik bir dayanağı olmadan dile getirebilme özgürlüğü bir anlamsızlaşmaya neden olmuştur. Nasıl ki cinsel özgürlük AIDS'e, politik özgürlük terörizme, bilişsel özgürlük virsülere neden olmuşsa gerçekliğin neliğinine ilişkin olarak dile getirilen söylemlerin deontolojik bir dayanağının olmaması anlamsızlığa neden olmuştur.[29] Bilgi ve gerçeklik söz konusu olduğunda "özgürlük" hem anlamsızlığa hem de aynılaşmaya yol açmıştır. Her şeyin aynı olduğu yerde aynı olanın varlığını devam ettirebilmesi için farklı olana ihtiyaç vardır. Burada farklı olan "-mış gibi" olanın farklılığıdır, yani yapay olan bir farklılıktır. Farklıymış gibi olan politikada terörizm, sağlıkta kronik hastalıklar, bilgide ise anlamszılıktır. Sonuç olarak, tüm bunlara neden olan şey aynının metastazıdır.

1.4. Simülakr: "-mış gibi" olanın egemenliği

Durum böyle olunca, yani gerçeklik tasarımlanan bir şey olarak algılanınca-ki

---

[27] Baudrillard, Jean. Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği. Çev. Oğuz Adanır. (Doğu Batı Yayınları, 2015), s. 13.

[28] Adanır, Oğuz. Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler. (Hayal Et Kitap, 2008), s. 75.

[29] Baudrillard, Jean. Tam Ekran. Çev. Bahadır Gülmez. (Yapı Kredi Yayınları, 2002), 31-32.

onun ontolojiden koparılması artık tasarımlanabilir olması demektir-(gerçeklik denilen şey) artık değiştirilebilir bir şey halini almaktadır. Değiştirilebilirdir, çünkü gerçekliğe dair tasarımların manipüle edilmesi demek, gerçekliğin değiştirilmesi demektir. Manipülasyonlarla değiştirilen gerçeklik bir simülasyona yani hiper-gerçekliğe dönüşmektedir. Bu manipülasyonların nasıl ve ne şekilde gerçekleştiğini ise Baudrillard şu şekilde ifade etmektedir:

> *"Bütünsel Gerçekliğin, bütün dünyayı sarıp sarmalayan ve dünyanın televizyon, internet ve çeşitli Net ağları, yazılı ve görsel iletişim araçları aracılığıyla algılanarak, çözümlenmesi ya da yorumlanması sonucunda ortaya çıkan bir gerçeklik olduğunu söylemektedir."*[30]

Hâlihazırda bir topluma, yani bir fikirler topluluğunun içerisine doğan insanın internet, televizyon vb. sosyal medya araçları ile şekillendirildiğinden bahseder Baudrillard. Dünyaya ilişkin tasarımları belirleyen şey artık doğrudan ilişkiler olmayıp, dolaylı ilişkilerdir. Şayet aranması gereken ya da bulunması gereken bir hakikat varsa ona ulaşmak artık çok daha güçtür. Gerçekliğe ilişkin tasarımlar artık bir ilkeye karşılık gelmemektedir, çünkü ilke ile olan bağ koparılmıştır. Söz konusu olan şeyse "-mış gibi" olanlardır, yani gerçekliği taklit eden ancak kendileri gerçek olmayan şeylerdir. Adanır'agöretv, internet gibi sosyal medya araçları üzerine kurulu olan bilgilendirme yanlış ve yanıltıcı olmaktadır. Buradaki bilgilendirme doğrudan bir bilgi olmayıp dolaylı yollardan elde edilmektedir. Kitle iletişim araçlarının sunmuş olduğu bilgi doğrudan tecrübe edilmiş değildir. Böyle olunca da insanlar yüz yüze gelmedikleri ya da gelemedikleri bir gerçeklik hakkında ancak simülarklar aracılığı ile haberdar olabilmektedir. Bundan sonra gerçeklik hakkında elde edilecek bilgilerde görüntüler üzerinden gerçekleşecektir. Kitle iletişim araçları artık yalnızca olayları görüntülemiyor, görüntülediklerini de olay yapabiliyor. Bu görüntülenenlerin bir gerçekliğe karşılık gelip gelmedikleri belki de bilinemeyecektir. Bu nedenle de Adanır görüntüler üzerinden yapılan değerlendirmelerin hiçbir kıymetinin olmadığını iddia eder.[31] Adanır değerlendirmelerine şu şekilde devam eder:

> *"Burada devreye Baudrillard'ın "Gerçeklik ilkesi" dediği şey girmektedir. Baudrillard, başlangıçta Modern olarak nitelendirilen ve zamanla tüketim*

[30] Baudrillard, Jean. Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği. Çev. Oğuz Adanır. (Doğu Batı Yayınları, 2015), s. 8.

[31] Baudrillard, Jean. Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği. Çev. Oğuz Adanır. (Doğu Batı Yayınları, 2015), s. 8.

toplumlarına dönüşen toplumların son bir, iki yüzyıldan bu yana dünyayı belli bir gerçeklik ilkesi doğrultusunda algılayıp, yorumladıklarını dolayısıyla bu ilke dışında kalabilen bir gerçeklikten söz edilemeyeceğini söylemektedir… Gerçeklik ilkesinin ortadan kaybolması yeni bir gerçeklik anlayışına yol açmak yerine, görüntüler üzerine kurulu bütünsel bir gerçeklik (simülasyon evreninin, sanal bir evre) evrenin oluşmasına yol açmıştır. Dolayısıyla ilkesinden yoksun bir gerçekliğin gerçeklik olarak algılanması mümkün görünmemektedir. Bütün dünyayı tek bir bütünsel gerçeklik şemsiyesi (tek kutup) altına toplama arzusunu çılgınca ve gerçekleşmesi olanaksız bir arzu olarak değerlendiren Baudrillard, bunun nedenini İkilik ya da İkili Devinim dediği şeye bağlamaktadır… Bir yanda bireysel ve kolektif irade tarafından sürdürülen somut ve nesnel bir yaşam/yaşantı söz konusuyken; diğer tarafta bu bireysel ve kolektif iradeye kendini dayatan bir başka süreç vardır. Bu ikinci süreç, birinci sürecin aksi yönde ancak ona koşut bir şekilde ilerlemektedir. Birinci süreç ikinciden tamımıyla bihaber olup, ikinci süreç tarafından gerçekleştirilen olayların da baş sorumlusudur."[32]

Baudrillard'ın birinci süreçtekiler olarak bahsettiği kitleler iken, ikinci süreçtekiler de bu kitleleri yönlendiren veya yönetenlerdir. Kitleler birtakım kişiler ya da gruplar tarafından yönlendirilmektedir. Bu süreç öylesine işlemektedir ki kitleler yönlendirildiklerini dahi fark edememektedirler. Kitleler bir tür özgürlük sanrısı içerisindedirler; düşünsel anlamda kendi fikirlerini bireysel çabaları ve araştırmaları neticesinde elde ettiklerini ve buna göre eylemde bulunduklarını düşünürler. Oysa gerçek hiç de sandıkları gibi değildir, çünkü yönetenler kitlelerin neyi ne kadar düşünmelerini istiyorsa, onlarda o kadar düşünebilirler. Kitlelerin araştıracakları konular ve bu konuların içerikleri vs. her şey önceden tasarlanmıştır. Bu durum adeta bir konsol oyununu andırmaktadır. Oyun söz konusu olduğunda konsolun başında (gerçek) bir oyuncu ve konsol ile yönetilen (gerçek olmayan) karakterler vardır. Oyunun içerisindeki (gerçek olmayan) karakter oyunun hikâyesi içerisinde birçok tercihte bulunur ve bu tercihler neticesinde de oyunun hikâyesi şekillenir. Burada Platon'un mağara alegorisinde yaptığına benzer bir benzetme ile açıklamaya devam edecek olursak, konsolun başında gerçek bir oyuncunun olduğunu bilmeyen birisi ekranda gördüğü oyuncuyu gerçek sanmaz mı? Elbette sanar! Ne zaman ki bu kişinin bakışlarını ekrandan çevirip gerçek dünyaya döndürürsek, işte o zaman gerçek oyuncuyu görecektir ve anlayacaktır ki, ekranda gördüğü karakterin tercihlerini belirleyen gerçek oyuncudur. Böylesi bir durumda sanrı yerini bilgiye yani bilmeye bırakmıştır. Tıpkı konsol oyunu benzetmesinde olduğu gibi kitleler ve onların tercihleri önceden belirlenmektedir. Habermasçı ifade ile dile getirecek olunursa eğer, kamusal alandaki tartışmalar dâhil her

[32] Baudrillard, Jean. A.g.y., s. 8-9.

şey önceden belirlenmektdir. Ne yazık ki kitleler bu durumun farkında bile olamamaktadır. Platoncu ifadeyle devam edecek olursak, mağarasını gerçek sananlar, mağaranın gerçek olmadığını söyleyene ya da söyleyenlere itibar etmeyecektir. Dolayısıyla kitleler için mağaranın içi gerçektir ve başkada bir gerçek yoktur. Yönetenler televizyon, internet vb. medya araçlarını kullanarak kitleleri adeta enformasyon bombardımanına tutmaktadır. Bu bombardımına kitleler doğdukları andan itibaren maruz kalmaktadırlar. Bu nedenle kitleler kendilerine sunulmuş olan yapay tartışmalar ve fikirler içerisinden birisini seçtğinde özgür olduğu sansrısını yaşamaktadır. Enformasyon bombardımanının sürekli olarak devam etmesi ve ontolojiden kopuk olması "–mış gibi" olanın egemenliğine neden olmaktadır. "-mış gibi" olanın egemenliğinin olduğu bir toplumda sanrıdan başka bir şey yaşanmamaktadır. "-mış gibi" olanın egemen olduğu bir yerde normal olan sanrılar, anormal olansa "gerçek olan"dır.

1.5.Simülasyon:Simülarkların Geçekliğe Dönüşmesi

Simülakr (-mış gibi olan) gerçeğin yalnızca basit birer taklidi olarak kalmayıp, bizzat gerçeğin yerini almaktadır. Simülakr'ların gerçekliği taklit ederek onların yerini alması da belirli aşamalarla gerçekleşmektedir. Simülakr'lar gerçekliğin kopyalarıdır ve bu kopyaların gerçeklik olarak algılanması simülasyona neden olmaktadır. Simülasyon evreninde artık gerçeklikten söz edebilmek mümkün değildir; çünkü gerçeklik, kopyaların ta kendileri olmuştur. Baudrillard'a göre simülasyon evrenine geçiş dört aşamada gerçekleşmektedir.

Birinci aşama: Bu ilk aşamada simülasyon, gerçeğin basit bir kopyasıdır. Buna şöyle bir örnek verilebilir: Herhangi bir kişinin *temsili* olarak çizilmiş bir resim ya da bir portre.

İkinci aşama: İkinci aşamada artık *gerçeklikten sapmalar* söz konusudur. İlk aşamada gerçekliğin birer temsili olarak çizilen bir resimden çok, artık bir idealizasyon söz konusudur. Burada olgu ile ideal olan arasında bir yarılmanın başladığı söylenebilir.

*Üçüncü aşama:*Bu aşamada kopyalar, artık geçekliğin yerini almaktadır. İkinci aşamada söz konusu olan idealizasyon artık gerçekliğin yerini alacaktır. Bu olgunun unutulmasına neden olarak, idealize edilmiş olanın tercih edilmesi anlamını

taşımaktadır. Burada televizyon ve internet üzerinden yapılan reklamlar örnekverilebilir. Birtakım ürünler reklam edilirken bu ürünlerin mutluluk ve belirli bir yaşam tarzı ile ilişkilendirilmesi yoluyla tüketicilerin manipüle edilmesi söz konusudur. Dolayısıyla da tüketiciler artık, üründen çok bu simülasyon üzerinden haz almaktadırlar.

Dördüncü aşama: Bu aşamada gerçeklik tamamen ortadan kalkarakyerini simülasyona bırakmaktadır. Üçüncü aşamada her ne kadar bir üründen söz edilebilse de, burada üründen söz edebilmek mümkün değildir. Baudrillard'a göre televizyon, internet vb. araçlar, bir hipergerçeklik oluşturarak, gerçekliği yok etmektedir. Örneğin bir televizyon programı artık olguyu değil, idealize edilmiş olanı gerçekmiş gibi sunacaktır. Bir başka deyişle, gösterilen gerçek bir olay değil, kurgulanmış bir olaydır. Kurgulanmış bu olay, artık gerçeklik olarak algılanacaktır. [33]

[33] Baudrillard, Jean. Simülakrlar ve Simülasyon. Çev. Oğuz Adanır. (Doğu Batı Yayınları, 2018), 20.

İKİNCİ BÖLÜM
SİMÜLASYONUN TOPLUMSAL AÇILIMLARI

2.1. Ekonomi: Üretim Toplumundan Tüketim Toplumuna Geçiş

2.1.1. Üretim Toplumunun Ortaya Çıkması

Modern dönemde sanayileşmenin artması ile beraber üretim biçimi tarımdan sanayiye kaymıştır. Sanayileşmenin neticesinde kırsaldan kentlere göçler artmış ve kentlerde yığılmalar başlamıştır. Bu yığılmalar kentlerin belirli bölgelerinde yoğunlaşarak gettolaşmaya neden olmuştur. Bir taraftan sanayileşme ve göç artarken, diğer taraftan da sefalet ve yoksulluk artmıştır. Fabrikaların üretim yapabilmek için işçilere ihtiyacı, işçilerin de yoksulluktan kurtulabilmek için fabrikalara ihtiyacı olmuştur. Ancak bu sürecin kendisi biraz sancılı gerçekleşmiştir. Çünkü üretim tipinin henüz yeni değişiyor oluşundan kaynaklı olarak, zanaatkârlar, bu yeni sisteme adapte olamamışlardır. Feodal dönemde hem kendi işine hem de belirli bir statüye sahip olan zanaatkâr, sıkıcı ve tek düze olan sanayi tipi üretimde statüsünü kaybetmiştir. İşçiler hem bir statü kaybı hem de sanayi tipi üretimin tek düzeliği nedeniyle çalışmaya karşı direnç göstermişlerdir. Bunun neticesinde sistem, bu insanların çalışmaya karşı direnç göstermemesi için birtakım çalışmalarda bulunmuştur. İnsanları, yani işçileri çalışmaya mahkûm etmişlerdir. Bunu başarabilmelerinin yoluda, işçilere çalışmaktan başka bir yol/seçenek bırakmamak ve onların zihinlerinin manipüle edilebilmesi yoluyla da çalışmaya ikna etmekten geçiyordu. Bunun için sistem işçilere "çalışmazsan eğer, aç kalırsın" demekteydi. Kırsaldan gelmiş ve zanaatının artık herhangi bir işlevselliğinin olmadığını gören işçi, çalışmaya mecbur kalmaktaydı. Fabrikada çalışmaktan başka çaresi olmayan işçi, istemeden ve mecburen de olsa, fabrikada çalışmaya başlamıştır. İşçiler bir taraftan fabrikalarda çalışmaya mecbur bırakılırken, diğer taraftan da ikna edilmeye ve yaptıkları işi severek yapmaları gerektiği telkin edilmekteydi. Bu telkinin temel nedenlerinden birini Marx şöyle ifade etmektedir:

"Bir kere, çalışma işçinin dışındadır, yani onun özsel varlığına ait değildir. Onun için çalışırken kendini olumlamaz, yoksar (inkâr eder), mutlu değil, mutsuzdur, fiziksel ve zihni enerjisini serbestçe geliştirmez, bedenini harcar ve zihnini yok eder. Onun için işçi ancak çalışma dışında kendine gelir ve çalışırken kendisinin dışındadır. Çalışmadığı zaman kendindedir, çalışırken kendinde değildir. Onun için çalışması gönüllü değil, zorla çalıştırılır."[34]

Böylesi bir durumda insanlar istemeseler de fabrikalarda çalışmak zorunda kalmışlardır. Fabrikanın üretim hattına bir şekilde adapte olan işçi üretim yapmaya başlamış ve bu durum üretim toplumunu doğurmuştur. Marx'ın ifade ettiği üzere çalışma işçinin dışındadır ve bu nedenle de işçi çalışmayı yadsır. Ancak bu döneme damgasını vuran üretimin de yapılması ve devam etmesi gerekmektedir. Bu durum, Baudrillard'ın ifadesi ile bir ilke değişimi ile çözüme kavuşturulmuştur. Bu yeni ilke: Çalışma Etiğidir.

2.1.2. Üretim Toplumunda Çalışma Etiği

İşçi, çalışırken mutlu değil, mutsuzdur; bu nedenle de, zorla çalıştırılmaktadır. Sistem, onlara işlerini severek yapmalarına dair telkinlerde bulunuyor ve bunun yolu da onlara bir "iş etiği" kazandırmaktan geçiyor. Bu durumu Bauman şöyle ifade etmektedir: *"Sahip olmadığın veya ihtiyacın olduğunu düşünmediğin neler getirebileceğini göremesen bile çalışmaya devam etmelisin. Çalışmak iyidir, çalışmamak kötüdür."*[35] Çalışma etiği, işçilerin çalışma yeteneklerini satın alarak, onları belki de asla sahip olamayacakları ya da ihtiyaçları olmayacak şeyleri ürettirmeye ikna etmektedir. Bauman, bu etik anlayışı şu cümleler ile dile getirir: *"Fabrika istihdamının sözüm ona nimetlerinden eğer mümkünse sakınmaya ve ustabaşı, saat ve makine tarafından ayarlanan yaşam ritmine uslu uslu itaate direnmeye yönelik sözde yaygın eğilimdi."*[36] İnsanların bu yaşam ritmine adapte olabilmesi demek, temel ihtiyaçlarının karşılanması neticesinde çalışmaya sürekli olarak devam etmesi demektir. Tarımsal üretim döneminde işçiler, temel ihtiyaç ve gereksinmelerini karşıladıktan sonra çalışmaya devam etmezler ya da bu çalışmaya ara verirlerdi. Ancak bu yeni üretim tarzı, ihtiyacın olsa da olmasa da, çalışmaya devam etmelisin demekteydi. Bu, Marxçı ifade

---

[34] Marx, Karl. 1844 El Yazmaları. Çev. Murat Belge. (Birikim Yayınları, 2013), s. 78.

[35] Bauman, Zygmunt. Çalışma, Tüketicilik ve Yeni Yoksullar. Çev. Ümit Öktem. (Sarmal Yayınevi, 1999), s. 13-14.

[36] Bauman, Zygmunt. A.g.y., s. 14.

ile dile getirilecek olunursa eğer, işçinin kendi hayatını ürettiği nesneye aktarması demektir. Emek gücünün değeri, bu yolla nesneye aktarılmaktadır; bu da, işçinin daimi olarak üretmesine ve ürettikçe de sefaletine neden olmaktadır. İşçi ne kadar çok üretirse o denli yoksullaşacaktır. Yoksullaştıkça da çalışmaya mecbur kalacak ve bu çalışma da onun ancak temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek ölçüde gelir sağlayabilecektir. Sistem işçileri kendine mahkûm ederek, onlara çalışmaktan başka bir çare bırakmamaktadır ve bu yolla da bir üretim toplumu oluşturmaktadır. Ancak bu yolla sistem devamlılığını sağlayabilmektedir.

2.1.3. Bürokratik Mekanizmalarla Denetim

Fabrikadaki çalışma sistemi, tek düze ve sıkıcı olmasının yanı sıra, bir başkasına aittir. Başka bir şekilde dile getirecek olunursa eğer, daha önceleri kendileri için çalışan insanlar, artık belki de hiç tanıyamayacakları bir başkası için çalışmaktadırlar. Fabrikalarda çalışacak bu insanlar, yaptıkları işlerde bir anlam aramak, yani düşünmek yerine itaat etmeliydiler. *"Çalışma etiği, esas itibariyle, özgürlüğün teslim alınmasıydı."*[37] Bunun gerçekleştirilebilmesi için denetime ihtiyaç duyuldu; bu Weber'in bahsetmiş olduğu araçsal rasyonel akıldı. İşçilerden düşünmelerini değil de hareket etmelerini bekleyen sistem, işçilerin bu emirlere itaat edip etmediklerini de kayıt ve dosyalama yöntemleri ile denetim altında tutuyordu. Emirlere itaat etmeyen varsa ya da olacaksa eğer, hemen tespit edilerek tasfiye edilmesi ve onun yerine çalışmaya hevesli olan bir başkasının alınması gerekmekteydi. Sistem, denetim yoluyla insanları tek tipleştirmeye çalışarak, onların düşünmesini engellemeye çalışmaktaydı. Bunu başarabilmenin bir diğer yolu da onların sürekli olarak üretmesinden geçmekteydi. Sistem "düşünme, yalnızca çalış" diye telkinde bulunarak, işçilere nefes aldırtmıyordu adeta; sistemin yapısı işçileri olabildiğince köleleştirme üzerine işlemekteydi. Bu hususta Bauman, sistem için şöyle demektedir:

> *"İnsanların sahip olduğu tutkuların, tercihlerin ve alışkanlıkların meşruluğunu tanımıyordu. Doğru davranış türünün yolunu gösteriyordu, ama hepsinden önemlisi, etik eğitim için belirlenmiş insanların eğitim dışındayken ve zorlama olmadan yapabilecekleri her şeye şüpheyle bakıyordu. Onların eğilimlerine güvenilemezdi; istedikleri gibi davranmakta serbest kaldıklarında, kendi arzu ve*

[37] Bauman, Zygmunt. Çalışma, Tüketicilik ve Yeni Yoksullar. Çev. Ümit Öktem. (Sarmal Yayınevi, 1999), s. 17.

hevesleriyle baş başa bırakıldıklarındaçaba sarf etmektense açlıktan ölürler, kendilerini geliştirmekle uğraşmaktansa pislik içinde yaşarlar, bir anlık, geçici bir eğlenceyi daha uzak fakat kalıcı bir mutluluğa yeğ tutarlar, sonuçta iş yapmak yerine hiçbir şey yapmamayı tercih ederlerdi. Tüm bu iğrenç, denetimsiz dürtüler, doğmakta olan endüstrinin karşı çıktığı, savaştığı ve sonunda yok etmek zorunda olduğu "geleneğin" bir parçasıydı."[38]

Weber'in de bahsetmiş olduğu bürokratik yapılar, bir ideal tip belirlerler. Bu ideal tip, mükemmel olmasa da bir olması gereken kurallar, görevler, ödevler silsilesinden oluşur. Bunların yerine getirilmesi gerekir ve bunun için de denetim gerekmektedir. Dosyalama ve kayıt ile görevlerini yerine getirmeyenler varsa onlar hemen tasfiye ya da tedavi edilmelidir. Kendi başına bırakılmaması gereken bu kitle her daim denetim ve gözetim altında tutulmalıdır. *"Fabrikalar çok çeşitte ürün imal etmenin yanı sıra, hepsi de, modern devletin uysal ve itaatkâr uyruklarını ürettiler."*[39] Fabrikada itaat etmeyenler de hastane, hapishane, huzur evleri gibi kurumların çatısı altında kontrol altında tutulmalı ve itaate zorlanmalıdır. Böylelikle herkesin aynılaşması sağlanmış ve görece farklı olanlar ise dışlanmıştır. Görece farklı olanlar aynının, yani sistemin karşıtı gibi gösterilerek yok sayıldılar; ancak bu da sistemin işlevselliğinin devamı için gerekli bir durumdur. Sistem böylelikle hem uyruklarına aba altından sopa gösteriyor hem de kendi işlevselliğini karşıtı üzerinden sağlıyor. Görece farklı olanlar sistemin işlevselliği için kullanılmış olmaktadır. Okula gitmez, toplumun kurallarına itaat etmez yani diğerleri ile aynılaşmazsanız ne bir iş bulabilirsiniz ne de toplum tarafından kabul görürsünüz; kısacası itaat etmezseniz, yani çoğunluğa uymazsanız anormal olarak damgalanırsınız. Bu nedenle de çalışmak, okumak ve itaat etmek zorundasınız; yoksa işsiz kalırsınız. Sistem denetim yoluyla böylelikle uyruklarını itaate ve çalışmaya zorlamaktadır.

2.1.4. Tüketim Toplumunun Ortaya Çıkması

Tüketici olmak demek, adı üzerinde bir şeyleri yemek, içmek, giymek vb. ile ilgilidir. Dolayısıyla, tüketici olmak bir şeyleri satın alma ya da elde etme yoluyla, yok etmektir; yok etmek, yani tüketmektir. Bir şey tüketildiğinde, tüketilen şeyin varlığı manen ya da fiziksel olarak yok olmaktadır. Bir şeyin manen tüketiliyor olması o şeyin

[38] Bauman, Zygmunt. a.g.y., s. 21.
[39] Bauman, Zygmunt. a.g.y., s. 31.

artık çekici olmaması anlamına gelirken, fiziksel olarak tüketim de bir şeyin yenilenmesi ya da eskitilmesi anlamına gelmektedir.[40] Böyle olunca da, bir ürün tüketildiği andan itibaren tüketici için ilgi çekici ve arzu edilir bir şey olmaktan çıkmaktadır.[41] Sanayileşmenin ardından kaçınılmaz olarak böylesi bir toplum ortaya çıkmıştır. Nasıl ki, modern dönem için *üretim toplumu* denildiyse, bu dönem (post-modern) dönem için de *tüketim toplumu* denilecektir. Bunun temel sebebi şudur: Modernler, üyelerini fabrikalarda üretim yapacak birer işçi olarak görmekte ve ona zorlamaktayken, post-modernler, üyelerini modernlerin aksine tüketici olmaya teşvik etmektedir. Bir başka deyişle, modernlerin üyelerine telkin ettiği toplumsal rol çalışmak ve üretmek iken, post-modernlerin telkinleri ise daha çok tüketmek ve yok etmektir. Yoksa her devirde üretim ve tüketim mevcuttur; tüketim olmadan üretimin, üretim olmadan da tüketimin bir anlamı yoktur. Bu dönemlerin bu şekilde adlandırılmalarının temel sebebi, üretim ve tüketim söz konusu olduğunda, bunlardan birisine daha fazla önem vermelerindendir. *"Aradaki fark bir vurgu farkıdır, ama bu vurgu değişikliği gerçekte toplumun her alanında, kültürde ve bireysel yaşamda çok büyük bir farklılık yaratıyor."*[42] Nasıl ki üretim toplumunda ideal olan şey üretimse, tüketim toplumunda da ideal olan şey tüketimdir.

2.1.5. Arzu Nesnesi ve Tüketim Etiği

Üretim toplumunun devamlılığını sağlayan şey itaat ve hareket iken, tüketim toplumunun devamlılığını sağlayan şey arzu ve tutkulardır. Tüketim toplumunda sonradan edinilmiş arzular/alışkanlıklar vardır ve bunlar ikinci bir emre kadar varlıklarını devam ettirebilirler ancak. İkinci bir emir ile yeni bir alışkanlık edinilmesi gerekiyorsa o hemen edinilmelidir, yoksa sistemin dışına itilmek zorunda kalırsınız. Her iki toplum için de itaat önemlidir; ancak modernlerde itaat "denetim" aracılığı ile sağlanırken, post-modernlerde "arzu/tutku" aracılığı ile sağlanmaktadır.[43] Tüketim toplumunun devamlılığı arzu üzerinden sağlandığından, arzu nesnesinin hep aynı

[40] **TV360.** (2025, Temmuz 23). *Gelecek Geliyor* [Video]. *YouTube.* https://www.youtube.com/watch?v=An50LYj2Hfg&t=1151s

[41] Bauman, Zygmunt. Çalışma, Tüketicilik ve Yeni Yoksullar. Çev. Ümit Öktem. (Sarmal Yayınevi, 1999), s. 39.

[42] Bauman, Zygmunt. a.g.y., s. 40.

[43] Bauman, Zygmunt. a.g.y., s. 42.

kalmaması gerekmektedir. Aynı kalacak olursa tüketici sıkılır, sıkıldığı için tüketmez, tüketmediği için de üretim olması gerektiği gibi işleyemez. Bu nedenle sürekli olarak arzu nesnesinin değiştirilmesi ve sürekli olarak yeni şeylerin, yani arzu nesnelerinin üretilmesi gerekmektedir. Bu yolla tüketicinin sıkılmasının önüne geçilerek, onun sürekli olarak tüketmesi sağlanacaktır. Bunun için de üretilen ürünlerin, yani arzu nesnelerinin ömürlerinin kısa olması gerekmektedir. Üretilmiş olanlar yerini üretilecek olana bırakmalıdır. Bu nedenle de üretilecek olan ürünler artık daha dayanıksız ve kalitesizdir. Tüketmek için sabırsızlıkla yeni nesneleri bekleyen tüketici için kısa ömürlü olan yeni ürünler üretilmektedir. Bu şekilde tüketim toplumunun devamlılığı sağlanmış olmaktadır. Bu sistemde tüketici sürekli olarak arzu peşinde koşmak isterken, sistem de onların arzularını sürekli olarak manipüle etmektedir. Sistem, tüketicilere adeta şunu telkin etmektedir: *"Hepsini gördüğünü mü zannediyorsun? Henüz hiçbir şey görmedin!"*[44] Tüketim toplumu söz konusu olduğunda bu telkin modadan eğlenceye, eğlenceden tüketime vb. hemen hemen her alanda işler. Satın alınan ya da tüketilen şey, henüz kamusal alana çıkamadan eskimekte ve modası geçmektedir. Bir şey eski moda olarak görülmeye başlayınca, hemen yeni bir arzu nesnesi arayışı gerekmektedir.[45] Tüketim toplumunda ürünler adeta yok edilmek/öldürülmek için üretilmektedir. Böyle olunca da, alışveriş merkezleri hayatın merkezi haline gelmektedir. Alışveriş merkezlerinden uzaklaşılmamalı; aksi halde eğlenemez, satın alamazsınız. Bu da ister istemez beraberinde bireyselliği/yalnızlığı getirmektedir. Üretim toplumunun üyeleri her ne kadar ayrı ayrı hareket ediyorlarsa da birliktedirler. Ancak tüketim toplumunun üyeleri söz konusu olunca aynı şey söylenememektedir; çünkü bireyler tüketmek için her ne kadar aynı ortamı paylaşıyor olsalar da, kendi arzu ve tutkuları için hareket etmektedirler. Bu nedenle de tüketim toplumunda bireysellik ön plandadır.[46] Bu yalnızlık bireyi mutsuz olmaya iteceğinden, olabildiğince tüketmesi ve anı yaşaması telkin edilmektedir. Bunun için de sürekli yeni olana, farklı olana, daha arzu edilebilir olana ulaşmak ve tüketmek gayesi vardır. Bu nedenle de tüketim toplumlarına yön veren şey etik değil, estetiktir. *"Tüketim toplumunu tamamlamakta, rotada tutmakta ve onu sık sık krizden kurtarmakta kullanılan şey etik değil estetiktir. Etik gereği gibi yerine getirilen bir göreve üstün değer yüklüyorsa, estetik yüce bir deneyime teşvik*

[44] Bauman, Zygmunt. a.g.y., s. 43.
[45] Bauman, Zygmunt. a.g.y., s. 46.
[46] Bauman, Zygmunt. a.g.y., s. 49.

etmektedir"[47] Son olarak şunu da belirtmek gerekiyor ki, modernler normu, yani normal olanı *çalışmak* olarak belirlerken; post-modernler ise *tüketmek* olarak belirler.

2.1.6. Tüketim Üzerinden Simülasyon

Baudrillard'a göre artık nesneler çağını yaşıyoruz. Hayatımızı nesneler çevrelemiş durumda ve böyle olmasına karşın hala tüketmeye ve satın almaya devam ediyoruz. Günümüz alışverişi ile eskisi birbirine benzemiyor artık; çünkü alışverişin ilkesi değişmiştir.[48] Bir ihtiyaç olarak alışverişten, bir istek/arzu olarak alışverişe geçilmiştir. Bir ihtiyaçtan kaynaklı olarak değil de, psikolojik ihtiyaçlar için alışveriş yapılmaya başlanmıştır. Artık "param var ve istediğim şeyden istediğim kadar satın alabilirim" diyen ve bu şekilde mutlu olabileceğini düşünen bir toplum ortaya çıkmıştır. Burada gerçek anlamda bir mutluluk yoktur; burada olan şey, yalnızca bir mutluluk simülark'ıdır. Psikolojik ihtiyaçların tatmini için satın alan kitlenin mutsuz olmasını sistem istemez.[49] İstemez, çünkü sistemin devamlılığı için tüketim gereklidir, tüketimin gerekliliği için de sürekli ve sürekli olarak üretim gereklidir. Tüketim toplumunda tüketim sürekli olduğu için üretim de sürekli olmak durumundadır. Böylesi bir durum da simülasyonu ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda simülasyon, üretim ve tüketimin sürekli olarak, yeniden ve yeniden üretilmesidir. Genel anlamıyla simülasyon ise gündelik hayatın modadan sanata, sanattan felsefeye, felsefeden dine, dinden bilime sonsuza değin sürekli olarak yeniden üretilmesidir. Kısacası, sistemin devamlılığı üretime, üretim de ucuz işgücüne ve hammaddeye ihtiyaç duymaktadır. Maliyetler düşük olursa da, hem üretimde hem de tüketimde devamlılık sağlanır. Ancak bu sayede sistem yeniden üretilmiş olur. Toplumsal statünün en tepesinde bulunanların elinde bulunan bir miktar para, tüketim ideolojisi ile en alt tabakaya inerek, daha sonra tekrar yukarıya çıkıyor. Bu da içinden çıkılamaz bir simülasyon oluşturmaktadır; kendi kuyruğunu yiyen yılan misali sürekli devam eden bir süreç söz konusudur.

> *"Nesneler çağını yaşıyoruz: Söylemek istediğim, nesnelerin ritmine ve onların hiç kesintisiz art arda gelişine göre yaşadığımız. Geçmiş uygarlıkların tümünde dayanıklı nesneler, araçlar veya binalar kuşaklarca insandan daha uzun*

---

47 Bauman, Zygmunt. a.g.y., s. 51.

48 **TV360.** (2025, Temmuz 23). *Gelecek Geliyor* [Video]. *YouTube.* https://www.youtube.com/watch?v=An50LYj2Hfg&t=1151s

49 **TV360.** (2025, Temmuz 23). *Gelecek Geliyor* [Video]. *YouTube.* https://www.youtube.com/watch?v=An50LYj2Hfg&t=1151s

yaşamışken, bugün onların doğmasını, gelişmesini ve ölmesini izleyen bizleriz."[50]

Baudrillard'ın yukarıda ifade etmiş olduğu üzere, daha önceleri oldukça dayanıklı ve yıllarca kullanılabilen nesneler üretilirken artık böylesi bir şeyden bahsedilememektedir. Nesneler artık oldukça dayanıksız ve kısa ömürlüdür. Eğer ürünler uzun ömürlü ve dayanıklı olursa, üretim ve tüketim dengesinin sağlanmasında problemler ortaya çıkacaktır. Ürünler dayanıklı olursa yeni ürünlerin satın alınmasına ve üretilmesine ihtiyaç kalmayacaktır. Dolayısıyla da simülasyon sistemi bu durumu, yani ürünlerin dayanıksız ve kötü üretimini zorunlu kılmaktadır. Reklamlarıyla, mağaza vitrinlerinin tasarımıyla ve tüm prospektüsleriyle istiflemeyi özendiren bu sistem, adeta bir Sisifos'a[51] dönüşür. Mağaza vitrinlerinin tasarımlarından mağaza satış elemanlarına kadar hepsi, tüketicinin zihnini manipüle ederek yönlendirmektedir. Bu yönlendirmenin neticesinde tüketici ihtiyacı olanı değil, psikolojik olarak tatmin hissettiği ürünü satın alacaktır. Sistem "paran varsa ve beğendiysen, satın al" telkininde bulunmaktadır adeta. Bu telkin neticesinde uyuşturulmuş kitle bir ürünü satın aldığında ya da tercihte bulunduğunda, bu eylemi kendisinin yaptığı sanrısını yaşamaktadır. Ne tuhaftır ki, kitleler hem özgür eylemlerde bulundukları hem de mutlu oldukları sanrısını yaşamaktadırlar. Oysa gerçekte olan şey yalnızca simülakrlardır. Bu durumu, yani yaşanan geçici mutluluğu ve uyuşukluğu Baudrillard *Tüketim Toplumu* adlı eserinde şöyle ifade eder:

> *"Malenezyalı yerliler gökyüzünden geçen uçaklara hayran kalmışlardı. Ama bu nesneler asla onlara doğru inmiyordu. Ancak beyazlar, onlar; bu nesneleri yakalamayı başarıyordu. Ve bu, onların havadaki uçakların dikkatini çekecek olan benzer nesnelere yerde, belli mekânlar üzerinde sahip olmasındandı. Bunun üzerine yerliler, dallar ve sarmaşanlarla bir uçak simülakrı inşa ettiler, geceleri özene bezene aydınlatacakları bir toprak parçasının sınırlarını çizdiler ve gerçek uçakların oraya inmesini sabırla beklemeye koyuldular."*[52]

Buradan hareketle denilebilir ki, nasıl ki Malenezyalı yerliler gerçek bir uçağa sahip olamadılarsa, tüketim toplumundaki bireyler de gerçek bir mutluluğa sahip olamamışlardır. Sahip olabildikleri şey yalnızca simülarklardır. Tüketim toplumlarının bireyleri tükettikçe mutluluğu satın aldıkları sanrısını yaşarlarken, Malenezyalı yerliler

---

[50] Baudrillard, Jean. Tüketim Toplumu. Çev. Nilgün Tutal, Ferda Keskin. (Ayrıntı Yayınları, 2017), 16.

[51] **Sisyphos** (Yunanca Σίσυφος; İngilizce: *Sisyphus*),Yunan mitolojisinde, yer altı dünyasında sonsuza kadar büyük bir kayayı bir tepenin en yüksek noktasına dek yuvarlamaya mahkûm edilmiş bir kraldır. Ölüler ülkesi tanrıları onu sonsuza dek taş yuvarlamaya mahkûm ederler; hedefe her yaklaşmada taş yine aşağıya düşer.

[52] Baudrillard, Jean. Tüketim Toplumu. Çev. Nilgün Tutal, Ferda Keskin. (Ayrıntı Yayınları, 2017), 23.

de sarmaşıklarla yaptıkları maket ile gerçek bir uçağa sahip oldukları sanrısını yaşarlar. Her ikiside gerçekte sahip olmadığı bir şeye sahip olduğu sanrısını yaşamaktadır. Aslında olan şey kendilerini kandırmaktır ya da kandırılmak istemeleridir. Tüketim toplumu her ne kadar böylesi bir duruma maruz kalmış olsa da aynı zamanda böylesi bir durumu talep de etmektedir. Christopher Nolan'ın *Prestij* adlı filminde "siz gerçeği bilmek değil, aldatılmak istiyorsunuz" denir. Tüketim toplumu aldatılmak ister. Film sihirbazlık gösterisinin nasıl işlediğini gözler önüne sermektedir ve filmin bir sahnesinde şöyle bir diyalog bulunmaktadır:

> *"Tüm sihirbazlık gösterileri üç perdeden oluşur. Birinci perdeye 'vaat' denir. Burada sihirbaz sıradan bir şey gösterir; bir deste kâğıt, bir kuş veya bir insan. Sihirbaz size bu nesneyi hileli olmadığını görmeniz için gösterir ve bu nedenle sizden onu incelemenizi isteyebilir. Evet, hilesiz ve normal gibi görünür; ancak hiç de öyle değildir. İkinci perdeye ise 'dönüştürme' denir. Burada sihirbaz bu sıradan şeyi alır ve ona sıra dışı bir şey yaptırır. Şimdi hilenin sırrını arıyorsunuz ancak bulamayacaksınız; çünkü dikkatli bakmıyorsunuz, aslında gerçeği bilmek istemiyorsunuz, kandırılmak istiyorsunuz. Henüz alkışlamazsınız çünkü bir şeyi yok etmek yeterli değildir… Onu geri getirmeniz gerekir. İşte bu yüzden her sihirbazlık numarasında üçüncü perde bulunur… 'Prestij' bölümü."*[53]

Malenezyalı yerliler ile Tüketim toplumlarına sıradan şeyler gösterilir; ilkine uçak, diğerine nesneler. Biri gökyüzünde uçağı görür, diğeri somut nesneleri. Buradan sonra *Prestij* filminde bahsedilen ikinci perdeye geçilir: Dönüştürme. Malenezyalılar gökyüzündeki uçağı maketler ile yeryüzüne indirirken, tüketim toplumları satın alır ve tüketir. Birisi maketin diğeri ise nesnelerin mutluluk vereceğini düşünür. İlki gökyüzündeki gerçek bir uçağı makete dönüştürürken diğeri nesnelerin tüketilmesi yoluyla mutluluk verici bir şeye dönüşeceği umudunu taşır. Burada ne Malenezyalı yerliler gerçek bir uçağa sahiptirler ne de tüketim toplumları gerçek bir mutluluğa. Her ikisi de aldatılmaktadır ya da aldatılmak istemektedir. Sihirbazlık gösterisinin son bölümü olan prestij bölümünde ise vaat edilen şey, yani yok edilen şey geri getirilmeye çalışılır. Malenezyalı yerlilere vaat edilen şey gökyüzündeki uçak iken tüketim toplumlarında ise mutluluktur. Gerçek olan yok edilmiştir artık, çünkü onun yerini maketler/taklitler almıştır. Gökyüzündeki uçak yerini makete, mutluluk ise yerini nesnelere bırakmıştır; çünkü onlar artık yok edilmişlerdir. Kısacası son perde de geri getirilmeye çalışılan nesne veya insan aslında bir aldatmacadan ibarettir. Vaat

[53] **FullHD Film İzlesene.** (2025, Ağustos 1). *Prestij* [Web sayfası]. https://www.fullhdfilmizlesene.so/film/prestij-fh3/

bölümünde gösterilen şey prestij bölümünde gösterilen şey ile aynı değildir; onun yalnızca bir benzeridir. Bu nedenle Prestij flminde şöyle bir soru sorulur: "Dikkatli bakıyor musunuz?" Dikkatli bakmayanlar aslında aldatılmak istenen ve gereçeği bilmek istemeyenlerdir. Gördükleri ya da düşledikleri sanrıların gerçek olmasını isteyenlerdir. Dolayısıyla tüketim toplumları tıpkı sihirbazlık gösterisinde olduğu gibi kandırılmaktadırlar. Böylesi bir durum simülasyona neden olmaktadır. Simülasyon ise gündelik hayatın sürekli olarak yeniden ve yeniden üretilmesi durumudur.[54]

2.2. Kurumlar: Sosyalizasyonun Simülatif Yapısı

> "*Daha çocukluğumuzdan başlayarak bir toplumsallaştırma ve kültürlendirme sürecinden geçeriz; evcil hayvanların, sirk hayvanlarının, polis köpeklerinin eğitilmeleri bunun yanında çocuk oyuncağı kalır. En yüce insani yetenekler, başkalarını mutlu eden dostluk, güven, yoldaşlık gereksinimi, hoşnut etme arzusu, bu süreç boyunca, öğrencilerdeki yetilerin, yaratıcılığın, çekiciliğin pek azına sahip olan öğretmence istismar edilerek yozlaştırılır.*"[55]

Daha önce de bahsettiğimiz üzere toplum, bir fikirler topluluğudur. İnsan, her şeyden önce, bir fikirler topluluğuna yani bir geleneğe, bir kültüre, bir anlam dünyasına doğmaktadır. Bu içine doğulan kültürün kendine has bir anlam dünyası ve dil oyunları

---

[54] Adorno'nun kültür endüstrisi eleştirisine göre, endüstri bireyleri üretir ve bunu yaparken sanki kendiside onlardan biriymiş gibi yapar. Kültür endüstrisi bir ideolojidir ve o kendisini izleyerek taklit eden bireylerin hareketlerini öngörerek onları dizayn eder. Özdeşlik düşüncesi hem Hegel'de hem de pozitivistlerde vardır; ancak bu, çelişkiyi ortadan kaldırmaz. Evet, düşünce bu özdeşliği ister fakat, bu mümkün değildir. Kültür endüstrisi de özdeşlik düşüncesinden hareket eder. Kimsenin yeri doldurulamaz değildir, birisi mutlaka çıkıp o işi yapacaktır; yani bu özdeşlik düşüncesi bireyin değerine ve kim olduğuna bakmaz. Önemli olan sistemin ilerlemesidir, yani kapitalizmin işlemesidir. Kültür endüstrisi ile ve seri üretimin başlamasıyla orijinal olan ile kopya olan arasında bir fark kalmamıştır. Seri üretim yalnızca metaları değil, bireyleri de üretmiştir. Kültürün endüstriye dönüştürülmesi ile beraber bireyler seri üretimin birer parçası haline getirilmiştir. Bu süreçte aşırı zıt görünen kutuplar birbirleri ile bağ kurarak ve zaman zaman birbirlerinin yerine geçerek özdeş hale gelirler. Bu özdeşlik neticesinde tümel olanda tikel olanda kültür endüstrisinin bir parçası haline gelir. İnsanlar hayatın yoruculuğundan skılıp eğlenmek isterler ve bunu da eğlence araçları ile gerçekleştirirler; ancak eğlence ve eğlence araçları da bir araç haline gelmiş ya da getirilmiş durumdadır. Bu eğlenceleri sunan da yine sistemin kendisidir. Sistem bireyi çepeçevre kuşatmıştır ve artık ona karşı direnmek nafiledir; çünkü sisteme karşı savaşmak da kültür endüstrisinin bir parçası haline gelmek demek olup, onu devam ettirir. Sistem bireyin yorgunluğundan ve bıkkınlığından faydalanır ve kendisini kolektif sürece bırakmasını ister. Burada söz konusu olan şey, gerçeklikten kaçıştır. Sistemden çıkış yoksa eğer, çaresizce teslim olunmalı ve uyum sağlanmalıdır. Dolayısıyla, Adorno açısından bundan sonra dünyanın değişebileceği düşüncesi bir masalsı hikâyeye dönüşmüştür. Bu noktada Baudrillard ile Adorno'nun düşünceleri paralellik göstermektedir. Her iki düşünür de sistemin bireyi ve toplumu çepeçevre kuşattığını vurgular. Bu kuşatmanın nedenini de gerçeklikten kaçış olarak ifade ederler. Bu durumu Adorno gerçeklikten kaçış olarak dile getirirken, Baudrillard ise simülasyon olarak ifade etmektedir. Bu noktada denilebilir ki, Baudrillard, Adorno'nun düşüncelerinden etkilenmiştir ya da etkilenmiş olabilir. (Becermen, Metin. Hakikatten Yoruma, İktidardan Diyaloğa Felsefi Bir Serüven. (MKM Yayıncılık, 2011), s. 213-218.)

[55] Feyerabend, Paul. Özgür Bir Toplumda Bilim. Çev. Ahmet Kardam. (Ayrıntı Yayınevi, 2017), s. 240.

vardır. Bu yönüyle de bir topluma doğmuş olmak demek, o toplumun kurallarına dâhilolarak onlara itaat etmek demektir. Yukarıdaki alıntı boyunca Feyerabend böylesi bir durumun yarattığı olumsuz duruma dikkat çekmektedir. İnsanlar ne kadar zeki, çalışkan ve yetenekli olurlarsa olsunlar içine doğulan toplumun kurallarına itaat etmiyorlarsa, heretik olarak damgalanmaktadırlar. Bu açıklamalardan hareketle bilgi, toplumsal olan bir şey olma durumuna dönüşmektedir. Kant'ın ifadeleri ile dile getirecek olursak bilginin *a priori* kaynağı toplum olmaktadır. Dolayısıyla artık hakikat toplum[56] hakikatin peygamberleri de kurum ve kuruluşlarda çalışanlar olmaktadır. İyiye, güzele, doğruya ve ahlaka yönelik söylemlerin kaynağı toplumdur ve toplum da kendisini bireylere dayatmaktadır.

> *"Toplumsal kurumlar hem ne yapılması gerektiğini, hem de ne yapılmaması gerektiğini gösteren ve toplumsal katmanları çaprazlamasına kesen bu normatif düzenlemelerin toplamıdır. Kuramsal düzenlemeleri ne şekilde olursa olsun ve hangi gelişme aşamasında olursa olsun, toplumsal düzen gerçek bir ahlaki olgudur. Bugün toplumsal dünyada bulduğumuz her şeyin ahlaki olduğunu söyleyemeyiz, fakat bu, ahlakın toplumsal yapıların ve toplumsal örgütlenmenin dışında yattığı yolundaki tartışma ile aynı anlamda değildir."*[57]

Toplum, kendisini bireylere dayatır ve bunu da çeşitli yollarla gerçekleştirir. Toplum her şeyden önce bir fikirler topluluğudur demiştik. Fikirlerin kendilerini dayatması da, henüz çocukluktan itibaren başlayan eğitim aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Tv, internet, çeşitli sosyal medya araçları, okul vb. ile insanlara fikirler aşılanmakta ve itaate zorlanmaktadırlar. Zihinler modeller tarafındanşekillendirilirken, ilerleyen süreçte bizzat kendileri birer model halini almaktadırlar. *"Simgeler (modeller) toplumsal düzeni sürekli kılarlar. Çünkü toplumsal olaylarda, söylediğimiz şarkılarda, birlik içerisinde ezbere yaptığımız ibadetlerde, duymak üzere ayağa kalktığımız milli marşta, grupla paylaştığımız "özel şakalarda", bir grubun özel bir biçimde el sıkışmasında -bunlar ve bunun gibi birçok şeyde toplumsal dayanışma devamını ve kuvvetlenmesini sağlar."*[58]

Eğitimin amacı da toplumsal düzeni sürekli hale getirmek ve bu toplumsal düzenin kurallarına bireyleri itaat ettirmektir. Toplumsal düzenin oluşmasında ve

---

[56] Toplum ile kastedilen şey, bireyin içerisinde şekillendiği örf, anene, gelenek.

[57] Robert Nisbet ve TomBottomore, *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, çev. Ceylan Tokluoğlu, alt başlığı "Emile Durkheim" olan bölüm (Edward A. Tiryakian), ed. İsmet Ercan (Kırmızı Yayınları, 2006), s. 327.

[58] Robert Nisbet ve TomBottomore. A.g.y., s. 331-332.

devamlılığında eğitimin önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu hususta Adanırşunları ifade etmektedir: "*Zira sistem kavramı bir toplumun bütün unsurları arasında aynı mantıksal yaklaşıma boyun eğen muazzam bir soyut ilişkiler ağının kurulması demektir. Böyle bir ağ ise ancak bir toplumun böyle bir mantığa boyun eğmesiyle mümkündür. Bunu kurabilecek en önemli toplumsal kurumsa okuldur."*[59]

Simülasyon evreninde herhangi bir toplum yoktur, burada mevzu bahis olan şey kitledir. Kitle, anlamını yitirmiş, içi boş bir topluluktur. Bu topluluk pasif ve yönlendirmelere açıktır. Kitleler üzerlerine birçok şey boca edilen ve bu boca edilen şeylerle de sersemletilerek sisteme bağımlı hale getirilenlerdir. Simülasyon sistemi onlara bir hedef, ideoloji ya da herhangi bir yaşam biçimi tayin ederek kitleleri yönlendirmektedir. Kitleler kendileri için tayin edilen hedeflere ulaşabilmek için çaba sarf ederken özgür olduğu sanrısını da yaşamaktadır. Özgür olduğu sanrısını yaşamaktadır; çünkü peşinde sürüklenip gittiği hedefin kendisi tarafından belirlendiğini sanmaktadır. Oysaki birey şartlandırılmıştır. Her ne kadar, hedeflerini, düşünerek ve kendi özgür iradesi ile belirlemiş olduğunu düşünse de, gerçekte onun düşüncesi çok önceden şekillendirilmiştir. Birey adeta yaşayan bir ölüdür simülasyon evreninde. Bireyin yaşayan bir ölü, bir başka deyişle bir zombi haline gelmesinde birçok faktör vardır ve bu kendiliğinden meydana gelmez. Bireyin bir zombi haline, toplumun da bir kitle haline gelmesinde tv, internet, kurumlar, sosyal medya ve çevre gibi birçok belirleyici faktör vardır. Bu faktörlerin temel amacı, bireyi simülasyon evrenine yani sisteme dahil edebilmektir. Simülasyon evreni temelde gerçek olmayan ancak gerçeğin tüm göstergelerine sahip olan şey demektir. Bu faktörler, yani televizyon, internet, sosyal medya araçları ve kurumlar kendilerini bireye ve topluma dayatarak, onlara gerçek olmayan bir model sunmaktadırlar. Örneğin bir televizyon kanalı gerçekleşmemiş bir haberi servis edebilir ya da gerçeğin tümünü anlatmayarak gerçeği çarpıtmaya çalışabilir. Böylesi bir durumda bireylerin zihinleri kolayca manipüle edilebilmektedir. Dolayısıyla da simülasyon evreni zihinleri çeşitli araçlar vasıtası ile manipüle etmeye çalışarak sisteme dahil etmek istemektedir. Zihinlerin kötüye kullanılmasına yol açan böylesi bir durum, ister istemez beraberinde bedenin de kötüye kullanılmasına yol açmaktadır. Böyle olunca da kurumlar, eğitimden tutun tıbba kadar, kendini olabildiğice dayatmaya çalışarak, gerçek olduğuna ikna etmeye çalışacaktır.

[59] Adanır, Oğuz. Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler. (Hayal Et Kitap, 2008), s. 75.

Bireyi ve toplumu manipüle etmek için kullanılan araçlar içerisinde kurumlar ve eğitim sistemi de mevcuttur. Eğitim sistemi ve kurumların hizmet ve politikalarını belirleyen bir grup azınlıktır. Bu güçlü kişiler, kurumları ve onların politikalarını belirlemektedir. Bu kurumlar da kendilerini topluma dayattıklarından, kurum ve kuruluşların hizmet politikaları artık birer hakikat olarak addedilerek, bu politikaların dışında kalan şeyler yok sayılmaktadır. Nitekim Caputo bu konuda şöyle demektedir:

> *"Hiçbir akıl açıklaması aklın üniversitedeki kurumsallaşmasından ayrı olarak düşünülemez. Akıl hakkındaki tartışmalar dergi ve kitaplarda, sempozyumlarda ve kamuya açık konferanslarda üniversite profesörlerince, daha fazla araştırma hakkı, promosyonu ve desteği veren erkekler ve kadınlarca yapılan tartışmalardır. Rasyonel olan ve rasyonel olmayan şey genellikle akademi içinde yer alan, kabaca belirlenebilir elit kurumlarda yüksek fakülte makamlarını işgal edenlerin güçlerinin/iktidarlarının fonksiyonudur. Meslek içindeki söylemin stilini/tarzını ve tonunu belirleyen onlardır. Onlar, 'doğru soruları' ve bu soruları ele almanın doğru yollarını belirler. Dergilerde yayınlanacak makale türlerini, en iyi üniversite basımevlerinin yayımlanacağı kitap türlerini, vakıflarca desteklenebilecek araştırma önerilerini standartlarını koyarak onlar belirler."*[60]

Dolayısıyla, gücü ellerinde bulunduran bir grup azınlık, kitlelerin zihinlerini manipüle ederek yönlendirmekte ve sisteme dahil etmektedir. Böylesi bir durumun ortaya çıkaracağı sonuç kitlelerin sömürülmesinden başkaca bir şey değildir. Kurumlarca öğretilenleri gerçekmiş gibi algılayan birey, zihinsel ve fiziksel olarak sömürülmeye açık hale gelmektedir. Sistem olabildiğince bireyi sömürerek kâr elde edebilmenin yollarını aramaktadır. Böylesi bir evrende insan sağlığının ve hayatının hiçbir önemi kalmamaktadır. Önemli bir şey varsa, o da kâr elde edebilmektir. Aklın üniversitelerde kurumsallaşması, günümüzde televizyon ve internetin yaptığı gibi zihinsel manipülasyona zemin hazırlamaktadır. Böylesi bir durum zihni manipüle etmekle kalmayıp, bireye sunduğu modellerin birer hakikat olduğu izlenimini yaratmaktadır. Hakikat elde edilmişse şayet, bu kurumlar ve araçların sunduğu bilgiler dışında bir gerçek yoktur. Gerçek olan ile olmayan arasındaki ayrım koparılmıştır; tek hakikat olarak kurumların ve eğitim sisteminin sundukları vardır artık. Böylesi bir durumun ortaya çıkardığı sonuçlar hakkında Feyerabend şöyle der:

> *Zihinlerin kötüye kullanılması, bedenin kötüye kullanılması eşliğinde yürür. Tıp bilimi artık, hasta organizmaya doğal durumunu yeniden kazandırma hedefine değil de arzulanmayan öğelerin bir daha ortaya çıkmayacakları yapay bir durum üretme hedefine yönelik kar amaçlı bir iş haline gelmiştir. Cerrahi müdahale*

[60] Caputo, J. D. Postmetafizik Bir Rasyonaliteye Doğru. H. Arslan (Dü.) içinde, *İnsan Bilimlerine Prolegomena: Dil, Gelenek ve Yorum.* Çev. H. Arslan. (Paradigma Yayınları, 2002), s. 440.

konusunda başarılıdır ama belirli kanser biçimleri gibi organizmanın dengesine ilişkin arızalar karşısında ise hemen tümüyle çaresizdir… Binlerce kadın basit masaj, perhiz, akupuntur, şifalı bitki tedavisiyle iyileştirilebilecekken boş yere göğüslerini yitirmişlerdir.[61]

Sonuç olarak, Feyerabend'ın ifadesi ile dile getirecek olursak şayet, "*Bilimsel tarzda öldürmek yasaldır da bilimsel olmayan tarzda iyileştirmek yasaktır."*[62] Gerçeğin ve gerçekliğin öneminin kalmadığı yerde artık ne insan sağlığının bir önemi kalıyor ne de insan hayatının. Önemli olan şey artık mümkün olabildiğince kâr elde edebilmektir. Böylesi bir evrende yalan ile doğrunun, gerçek ile sahtenin ayrımları yapılamadığı için etik değerlerin ve gerçeğin bir önemi kalmamaktadır. Bir tarih dersinde anlatılanların ya da bir televizyon kanalında aktarılan haberin doğruluğu ve yanlışlığı sorgulanmaksızın kabul edilebilecektir. Gösterilen şey gerçek olarak kabul görecek, gerçek ise göstergeler olacaktır.

2.3. Tarih: Kolektif Hafızanın Kurgulanması

"Sistem önce bireylerin zihninde oluşmak durumundadır. Çünkü ancak zihinsel düzeyde kendisine inanılan bir sistemin hayata geçirilme şansı vardır."[63] Bireylerin zihinleri manipüle edil(e)meden bir sistemin hayata geçirilebilmesi olanaksızdır. Bu nedenle de her şeyden önce bireylerin düşünce ve algılama biçimleri manipüle edilmek zorundadır. Zihinlerin manipüle edilebilmesi için en önemli araçlardan bir tanesi de eğitim kurumudur. Bu başlık altında da spesifik olarak tarih ele alınmalıdır. *"Modern koşulları açıklamaya çalışan bir sosyolog için -ister aile, ister din ya da başka bir şey olsun- geçmiş, bugün için bir başlangıçtır; tarih ve etnoloji bugünün anlamını çözmemizi sağlayan veriler sunmaktadır."*[64] Bu yönüyle tarih, geçmişe dair olan ancak kategorik olarak ondan farklı olan bir şey olmak durumundadır. Geçmişe yönelik veriler, bugünün söylemlerini oluşturmaktadır. *"Geçmiş, olup bitmiştir ve edimsel olaylar olarak değil; ancak örneğin kitap, makale, belge vs. gibi son derece farklı yayınlar aracılığıyla tarihçiler tarafından geri getirilebilir. Geçmiş, olup bitmiştir ve*

---

61 Feyerabend, Paul. Özgür Bir Toplumda Bilim. Çev. Ahmet Kardam. (Ayrıntı Yayınevi, 2017), s. 241.

62 Feyerabend, Paul. a.g.y., s. 242.

63 Adanır, Oğuz. Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler. (Hayal Et Kitap, 2008), s. 75.

64 Robert Nisbet ve TomBottomore, *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi*, çev. Ceylan Tokluoğlu, alt başlığı "Emile Durkheim" olan bölüm (Edward A. Tiryakian), ed. İsmet Ercan (Kırmızı Yayınları, 2006), s. 298.

tarih, tarihçilerin uğraşlarında ondan çıkarttıkları şeydir. Tarih, tarihçilerin eseridir."[65] Jenkins'in açıklamalarından da hareketle diyebiliriz ki, tarih ve geçmiş birbirlerinden farklı olan şeylerdir. Geçmiş, olup bitmiş olayları ifade ederken, tarih ise geçmişten hareketle bugüne dair oluşturulan söylemlerdir. Dolayısıyla da tarih *"geçmişe dair, ama kategorik olarak ondan farklı bir söylemdir."*[66] Bugünün söylemlerinin temelinde bulunan geçmişe dair verilerin kaynağı da kitaplar, makaleler, kütüphaneler vb. olmak durumundadır. Geçmişte olup bitmiş bir olay hakkında bilgi edinebilmek için ister istemez o olay hakkında yazılanlara bakmak gerekmektedir. *"Nereye giderseniz gidin, nerede bulunursanız bulunun, 'okumak' zorundasınızdır. Bu okuma, kendiliğinden ya da doğal değil, -örneğin çeşitli derslerde- öğrenilmiş ve başka metinlerle bilgisel olarak desteklenmiş (anlamlandırılmış) bir okumadır. Tarih (tarih yazımı); metinler arası, dilsel bir kuruluştur."*[67]

Buradan hareketle denilebilir ki, geçmiş hakkında olan bir verinin günümüze olduğu gibi aktarılabilmesi neredeyse olanaksızdır. Geçmiş hakkında birçok söylem vardır. Bu söylemler farklı kişilerce ve farklı perspektifler aracılığı ile oluşmuş olabilirler ya da belirli bir ideolojiye hizmet etmesi amacıyla da oluşturulmuş olabilirler. Dolayısyla geçmiş hakkında günümüzde dile getirilen söylemler bazı perspektifler ile ilişkiseldirler. Geçmiş hakkında bugün dile getirilen bir söylem kendisini dile getirenin önyargılarından bağımsız düşünülememektedir. Söylemi dile getirenin içerisine doğduğu bir kültürü ve anlam dünyası mevcuttur. Dolayısıyla da geçmiş hakkındaki söylemler söyleyenin anlam dünyasından bağımsız olmayıp, ilişkiseldir. Bu hususta Gadamer*"önyargısız anlama mümkün değildir"* demiştir. Bu nedenledir ki, Jenkins açısından geçmiş hakkında yüzde yüz kesin bir gerçekliğe sahip olunamamaktadır; çünkü kasıtlı ya da kasıtsız olsun, bir toplumun kolektif hafızası olan tarih günümüzde yeniden kurgulanarak bir kurguya dönüşmektedir. Dolayısıyla da Jenkins geçmiş ile tarih arasında bir ayrım yapmaktadır. Geçmiş, geçmişte olup bitmiş bir şey iken; tarih, geçmişe dair ancak kategorik olarak ondan farklı, yani geçmişe dair yeniden yazılmış ve kurgulanmış bir şey olmaktadır. Kısacası tarih ile geçmiş birbirleri ile örtüşmemektedir.

---

65 Jenkins, Keith. Tarihi Yeniden Düşünmek. Çev. Bahadır Sina Şener. (Dost Kitabevi, 1997), s. 19.
66 Jenkins, Keith. a.g.y., s. 18.
67 Jenkins, Keith. a.g.y., s. 19.

2.3.1. Anıların Kurguya Dönüşmesi

Jenkins'in de belirtmiş olduğu üzere tarih, bu yönüyle, anlamlandırılmış bir tarih olmak durumundadır. Geçmişte olup bitmiş bir olayı bugünün şartlarında yeniden deneyimleyemeyeceğimiz için geçmiş hakkında yazılmış kaynaklara başvurmak durumundayız. Bu da, anlatıcının anlama ve yorumlama biçimine mahkûm olmak demektir. Anlatıcı/Tarihçi herhangi bir okuma gerçekleştirirken ne kadar objektif olmaya çalışırsa çalışsın çabasında başarılı olamayacaktır; çünkü tarihçi de bir anlama ve yorumlama dünyasına, bir fikirler topluluğuna, bir ideolojiye doğmaktadır. Buradan hareketle denilebilir ki tarihçi, geçmişe yönelik bir araştırma yaparken yaptığı şey anlamadan çok bir anlamlandırmadır. Anlama, geçmişe yönelik olan herhangi bir olayı irdelerken ona müdahale etmeden, onu değiştirmeden araştırmaktır. Anlamlandırma ise geçmişe yönelik olan herhangi bir olayın irdelenirken onun yorumlanması, yani tarihçinin dünya görüşüne göre açıklanmasıdır. Böylesi bir durum ister istemez tarih denilen şeyi tarihçinin öznel bir yorumu haline getirmektedir. Dolayısıyla da *"tarih, asla kendisi için değil, daima birileri içindir."*[68] Nitekim *"(f)arklı toplumbilimciler ve tarihçiler, hiçbir zaman yerinde saymayan; her an dağılan ve yeniden oluşan/düzenlenen; daima konumlandırılmış ve konumlandırılmakta olan ve bu yüzden onu kullanalar tarafından söylemler olarak, durmadan yeniden incelenmesi gereken söylemler aracılığıyla aynı görüngüyü farklı biçimlerde yorumlarlar."*[69] Farklı dünya görüşlerine sahip olan ve geçmişe yönelik bir olay hakkında konuşan bir tarihçiler topluluğunu hayal edelim; bu tarihçiler aynı olay hakkında farklı yorumlarda ve eleştirilerde bulunacaklardır. Örneğin 18 Mart'ı ele alacak olursak, kimileri onu bir zafer olarak adlandırırken, kimileri de mağlubiyet olarak adlandırmaktadır.[70] Yine konu hakkında Jenkins'e kulak verecek olursak, şunları ifade ettiğini görmekteyiz:

> *"Tarih, dünya hakkındaki bir dizi söylemden biridir. Bu söylemler, dünyayı (görünür olarak üzerinde yaşadığımız fiziksel maddeyi) yaratmazlar; ama onu kendilerine mal ederler; sahip olduğu bütün anlamı ona söylemler verir. Dünyanın, tarihin (görünürdeki) soruşturma nesnesini oluşturan bölümü, geçmiştir. Şu halde bir söylem olarak tarih, nesnesinden farklı bir kategori oluşturur; geçmiş ile tarih, farklı şeylerdir… Geçmiş ile tarihin seyri birbirlerinden bağımsızdır; birbirlerinden dağlar kadar uzaktırlar. Bu yüzden aynı soruşturma nesnesi, farklı*

---

68 Jenkins, Keith. a.g.y., s. 29.

69 Jenkins, Keith. a.g.y., s. 21-22.

70 **Sendika.Org.** (2022, Mart 18). *Çanakkale Savaşı bir zafer mi?* [Web sayfası]. https://sendika.org/2022/03/canakkale-savasi-bir-zafer-mi-650279

söylemsel pratikler tarafından farklı biçimlerde okunabilir."[71]

Bu açıklamalardan hareketle dünya/geçmiş söylemlerden oluşmaktadır. Geçmişi/Dünyayı anlama ve yorumlama biçimimizi belirleyen şey söylemlerdir. Bu söylemlerin doğruluğu ve yanlışlığını, bir başka deyişle bu söylemlerin dünyaya/geçmişe karşılık gelip gelmediklerini, bize sunulmuş olan söylemlerden sıyrılmadan bilemeyiz. Platon'un ifadeleri ile dile getirecek olursak şayet; mağaradan, gölgeler dünyasından çıkmadan gerçek dünyayı seyredemeyiz. İçinde bulunduğu mağarasını gerçek sanan ile gerçek dünyayı seyretmiş olan hiç bir olur mu? Birisi kendisine aktarılan söylemlerin gerçek olduğuna inanırken, diğeri gerçek dünyayı görmüş, deneyimlemiştir. Buradan hareketle denilebilir ki, dünya söylemlerden oluşmaktadır ve bu söylemler bir gerçeklik algısı oluşturmaktadır. Söylemlerden sıyrılamadan onların geçmişe karşılık gelip gelmediği bilinemeyecektir. Baudrillard açısından tarih, bu yönüyle *"yitirdiğimiz bir gönderenler sistemi, yani artık bize özgü bir mittir."*[72] Platon'dan yardım alarak dile getirecek olursak eğer, artık içinde bulunulan mağaradan çıkılamamaktadır. Mağaradan çıkılamamaktadır; çünkü tarihin yorumunu belirleyen şey bir ideoloji, bir dünya görüşü olmaktadır. Böyle olunca da tarih, bugünün siyasi pozisyonuna hizmet eden bir eğitim aracı olmak durumundadır. Bugünün siyasi görüşüne hizmet eden tarih, ister istemez artık devletçi/milliyetçi bir anlayışa sahip olacaktır. Bu tarih eğitimi artık nesnel bir tarih olmaktan çok, öznel bir tarih anlayışı olmaktadır. Bugünün siyasi görüşünün bayraktarlığını yapan bir tarih anlayışının gerçeklik ile bir ilgisi kal(a)mamaktadır; çünkü bu tarih anlayışı, yanlı bir tarih anlayışıdır. Bu tarih, insanların zihinlerini manipüle etmek ve bugünün siyasi görüşüne itaat ettirebilmek için söylemler üretmektedir. Bu demek oluyor ki, artık tarih olarak adlandırılan şey geçmiş ile alakası olmayan, ondan büyük ölçüde farklılaşmış bir söylemdir. Geçmişe karşılık gelmeyen bu söylemler, Baudrillard açısından dile getirecek olursak, bir simülasyon oluşturmakta ve bu durum toplumu anlamsızlığa sürüklemektedir.

2.3.2. Tarihin Yeniden Yazımı

---

[71] Jenkins, Keith. Tarihi Yeniden Düşünmek. Çev. Bahadır Sina Şener. (Dost Kitabevi, 1997), s. 17-18.

[72] Baudrillard, Jean. Simülakrlar ve Simülasyon. Çev. Oğuz Adanır. (Doğu Batı Yayınları, 2018), s. 68-69.

Tarih, gerçeklik ilkesinden (olgulardan) koparılarak modeller aracılığı ile okunmaktadır. Dolayısıyla da artık tarih için söz konusu olan tek gerçek de söylemler olmaktadır. Söylemlerin geçmişin yerini alarak kendisini hakikatmiş gibi dayatmasının nedenlerini ise Koçak şu şekilde açıklamaktadır:

> *Geçmiş, bir söylem olarak tarihten üç şekilde temizlenmektedir: Birincisi, "Eğer kimse sözünü etmiyor ve kimse hatırlamıyorsa olanın olmamış gibi kabul edile(bile)ceği farz ediliyor. Bu bakımdan geçmişin yeniden düzenlenmesinde ilk çaba, olmuşu hiç olmamış gibi göstermekten geçiyor." İkincisi, "Olmuşun reddedilmesinin imkânı olmadığı durumlarda, olmuşun bilgisinin yalnızca bir kısmını öne çıkarmak ve böylece 'gerçek'in sadece bir kısmını, tabiri caizse, yalnızca 'aydınlık yüzü'nü sunmak şeklinde kendisini gösteriyor." Ve son olarak da "Hiç olmamışı olmuş gibi göstermekten geçiyor. Bu aşamada uyduruk bilgi devreye giriyor. Hepsi birden, geçmişin yeniden yaratılması/yazılması operasyonunu oluşturuyor. Bu süreç, aynı zamanda ve birlikte gerçekleştirilerek, 'geçmişin itinayla temizlenmesi'ne hizmet ediyor."*[73]

Koçak'ın da ifade ettiği üzere tarih, sürekli olarak manipüle edilerek değiştiriliyor ve bu durum doğal olarak tarihin kendisinin bir ideoloji haline gelmesine yol açıyor. Güç ilişkilerini ellerinde bulunduranlar bu yolla kitleleri istedikleri doğrultuda hareket ettirerek, onları kontrol altında tutmaktadır. Geçmiş hakkında ne kadar çok görüş ya da ideoloji olursa olsun, bunlar ister birbirlerine karşıt ister paralel olsunlar, her halükarda aynı amaca hizmet etmektedirler. Amaç, kitlelerin manipüle edilmesi yoluyla onları sisteme dahil edebilmektir. Bu durum tamamen bir oyundan ve aldatmacadan ibarettir. Gerçek olana yer yoktur bu evrende; varsa bir gerçek şayet, o da söylemlerdir. Söylemlerden oluşan bir simülasyon evreninde modeller (söylemler) gerçeğin (geçmişin) yerini almaktadır. Aynı konu hakkında ortaya atılan birçok söylem/görüş olması, ki bu söylemler birbirlerine karşıt da olabilirler, kitleler açısından bir problem teşkil etmeyecektir. Bu söylemler/ideolojiler, geçmişi manipüle ederek kendilerini varmış gibi gösterseler de, gerçekte onların bir varlığı yoktur. Onlar gerçeği taklit etmeye çalışan birer modeller dizisinden ibarettirler. Gerçeğin kendisini var edebilmesi için bir başka şeye, bir modele ya da kendisine karşıt olan bir şeye ihtiyacı yoktur. Gerçek, varlığını, bir başka deyişle meşruiyetini, bizatihi kendisinden almaktadır. Oysa ki modeller söz konusu olduğunda aynı durumdan söz etmemiz mümkün görünmemektedir. Modeller var değillerdir, ancak varmış gibi yapabilmektedirler, çünkü görünür olabilmelerinin nedeni kendileri değil bir başka şeydir. Modeller iki

[73] Koçak, Cemil. Resmi Tarihe Meydan Okuyorum. Timaş Yayınları, 2014), s. 97-98.

yolla görünür olabilmektedirler. Modeller görünür olabilmelerini gerçeğe ya da karşıtı olduğu bir başka modele borçlu olmaktadır. Modeller/Söylemler karşıtının çözülememiş problemlerini dikkate almaksızın yadsır ya da gerçek olanı taklit ederler. Her halükarda görünür olabilmelerinin nedeni kendileri olamamaktadır. Böyle olunca da ortaya birçok model/söylem çıkmaktadır. Böylesi bir durum, özellikle tarih söz konusu olduğunda tuhaf bulunmayarak "akademik görüş ayrılığı" denilerek geçiştirilmeye çalışılmaktadır.

> *Tarih aslında ideolojik bir olgudur; güç ilişkilerinin etkisiyle sürekli yeniden yazılır ve şekillendirilir. Çünkü hem yönetenler hem de yönetilenler, geçmişi kendi çıkarlarını haklı gösterecek biçimde yorumlama isteğindedir. Bu yüzden tarih anlatıları sık sık değişir; akademide "görüş ayrılıkları" denilen şey de çoğu zaman bu farklı düzenlemelerin sonucudur. Sonuçta, hem iktidardakiler hem de onlara bağlı olanlar, halkı kendi amaçları doğrultusunda yönlendirmek için tarihi sürekli yeniden işler.*[74]

Nasıl ki tarih (söylemler) çeşitli şekillerde geçmişten farklılaştırılarak, geçmişten kopartılmak yoluyla bir model oluşturuluyor ve bu modeller bir anlamsızlığa yol açıyorsa, "tarih nedir?" sorusu da anlamsız bir soru haline gelmektedir. Çünkü tarih denilen şey, artık kendilerine 'tarihçi' adını veren belli bir zümre tarafından oluşturulan/şekillendirilen bir söylemler dizisinden başkaca bir şey olmayacaktır. Tarih, tarihçilerin söylemleri halini alınca da artık geçmiş/gerçek önemsiz hale gelmektedir. Artık bundan sonra tarih, ideolojilerin egemenliği altında bulunacaktır. Tam da bu nedenden dolayı "tarih nedir?" sorusu anlamsızlaşmıştır; çünkü artık 'tarih' birileri içindir. Bu nedenle de "tarih nedir?" sorusu yerine "kim için tarih" sorusu anlamlıdır. Tarih, tarihçilerin söylemlerinden başkaca bir şey olamamaktadır artık ve tarihçinin de sahip olduğu bir dünya görüşü, ideolojisi, değerleri ve ön kabulleri vardır. Bu nedenlerden dolayı tarih denilen şey, birileri için tarih olmak durumundadır. Bu birileri için tarih (söylemler) de hakikat olarak addedilecektir. Dünya görüşlerinin farklılıklarından kaynaklı olarak, tarih hakkında birçok yorum da mevcut olacaktır. Bu her bir tarih anlayışına (söylemlerine) hakikat denilecektir.

Tarih aslında bir söylem, yani bir dil oyunudur. Tarihte "hakikat" diye sunulan şeyler, yorumları açıp kapatmaya ve belli bir düzen kurmaya yarar. Hakikat burada bir tür sansürcü gibi davranır; sınırı çizen odur. İktidar açısından bu "hakikatler" faydalı kurgulardır, çünkü onları oraya koyan ve orada tutan güç ilişkileridir. İktidar, hakikat kavramını denetim sağlamak için kullanır; buna "hakikat rejimleri" denir. Hakikat,

[74] Jenkins, Keith. Tarihi Yeniden Düşünmek., a.g.y., s. 30.

düzensizliği engeller ve bunu da insanların maddi ihtiyaçlarıyla ilişkilendirir. Bu düzensizlik korkusu, bir başka açıdan bakıldığında, özgür olmayanlar için aslında özgürlük korkusudur.[75]

'Hakikatin' çokluğu toplumu gruplaştırarak, kutuplaşmalara neden olacaktır. Böylesi bir durum da, ister istemez devletçi/milliyetçi bir politika izleyen siyasilere yarayacaktır. Toplumları kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettirebilmek için, modellerden yararlanmaktadırlar. Netice itibariyle *"(t)arihçiler de 'devletin hizmetinde ve gözetimi'nde bu sürecin 'hizmetkarlar'ı olması talep ediliyor..." ve bu yolla da "geniş yığınların bu 'temizlenmiş bilgi' zemininde, günün uygun siyasi/ideolojik tavrına kolayca adapte edilebilmesi" sağlanmıştır."*[76] Yani tarihçiler bu bakımdan devletin birer memuru olarak, buna uygun bir bakış ortaya koymaktadırlar.

2.4. Medya: Gerçekliğin Simülasyon Tiyatrosu

Sanayi Devrimi'nden sonra gelişen kapitalizm bir tüketim kültürünü ortaya çıkartmıştır. Kapitalizm, varlığını ve işleyişini bu tüketim kültürüne borçludur. Tüketim kültürü sanatı, bilimi, dini, değerleri vb. her şeyi metalaştırmaya, yani nicelikselleştirmeye çalışmaktadır. Nitelik önemini yitirince, nicelik ve meta önem kazanmıştır. Metalar olabildiğince insanların üzerine boca edilerek sersemletilmiştir. "*Üzerlerine boca edilen nesnelerle sersemletilen insanlar önce dünya gücü karşısında aciz kaldıklarına ve dünya gücünün ona sunduklarına muhtaç vaziyete düştüklerine inandırılır; sonra aynı insanlar yedikleri darbelerden zevk almaya alıştırılırlar."*[77]

Özel'in bu açıklamaları Baudrillard'ın *İkilik* ya da *İkili Devinim* dediği şeyi hatırlatmaktadır.[78] Burada söz konusu olan iki kutup vardır; ancak bu kutuplar her ne kadar birbirlerine karşıtmış gibi görünüyor olsa da, aslında birbirlerine paralel bir şekilde ilerlemektedir ya da hareket etmektedir. Bu kutupların bir tarafında birey ya da kitle varken, diğer tarafında ise bireyi ya da kitleyi yönlendiren, ona hedef gösterenbir yapılanma vardır. İkinciler birincilerden haberdar iken, birinciler ikincilerden neredeyse

---

75 a.g.y., s. 44.

76 Koçak, Cemil. Resmi Tarihe Meydan Okuyorum. Timaş Yayınları, 2014), s. 97-98.

77 Özel, İsmet. Waldo Sen Neden Burada Değilsin. (Tiyo Yayıncılık, 2021), s. 169.

78 Baudrillard, Jean. Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği. Çev. Oğuz Adanır. (Doğu Batı Yayınları, 2015), s. 8-9.

tamamıyla habersizdir. Kitleler, kendi hayatlarına bir amaç tayin ettiklerini, bu doğrultuda eylemde bulunup tercihler yaptıklarını düşünseler de, işin aslı hiç de göründüğü gibi değildir. Kitleler yüce bir hedef uğruna hayat sürdürdükleri sanrısı ile hayatlarını sürdürürken, sistem kendi devamlılığı için bireyi sürekli olarak manipüle etmektedir. Bu konuyu Antalya Diplamasi Forumu'nda konuşan Amerikalı ekonomist Jeffry Sachs'ın cümleleri ile somutlaştırmak gerekirse, Sachs şöyle demektedir:

> *Suriye'deki savaş Beşar Esad'dan değil, Washington'dan kaynaklanmaktadır. 2011'de Esad'ı devirmek için bir karar alındı. Aslında bu karar İsrail tarafından çıkartıldı. İsrail hükümeti bunu 25 yıldan fazla bir süredir arzuluyordu. Netanyahu'nun fikri, Orta Doğu'yu İsrail'in isteğine göre şekillendirmek ve İsral'e karşı olan her hükümeti de devirmekti. Bu hususta CIA ve ABD hükümeti de dostuydu. Yani bu savaş, Esad baskısından veya diktatörlüğünden kaynaklanmadı. Bu savaş, 2011 baharında Esad'ı devirmek için başkan Obama'nın verdiği bir emirle başladı. Bu operasyonun bir adı da vardı: Operation Timber Sycamore. ABD, bu bölgedeki diğer ülkelerle birlikte, isyancıları eğitti. Şu anda iktidarı ele geçirenler de dahil olmak üzere, rejimi devirmek için özellikle cihatçıları eğitti… ABD'nin eğittiği cihatçı bir gurubun Suriye'de iktidara gelmesi, 2011'de CIA'inisteiği bir şeydi. Bunu net bir şekilde söylemek istememin nedeni şu: Bu bölgede gerçek bir diplomasiden değil, CIA operasyonlarından kaynaklanan kamu diplomasisi söz konusudur. CIA operasyonlarından kaynaklanan diplomasi ve İsrail'in tüm Orta Doğu'yu askerileştirmeye son vermedikçe barış gelmeyecek. Çünkü Suriye savaşı, İsrail'in teşvik ettiği altı savaşın sadece bir tanesi. Diğerleri Lübnan, Irak, Libya, Somali ve Sudan.*[79]

Her ne kadar insanlar Esad'ın bir baskı rejimi oluşturmasından dolayı iktidarını kaybetmiş olduğunu düşünse de Sachs'ın dile getirdikleri gerçekliğin hiç de öyle olmadığını göstermektedir. Sachs'ın belirttiği üzere, 2024 yılında devrilen Esad rejiminin ölüm fermanını veren bölgede gelişen olaylar vs. değil de, 2011 yılında alınan bir kararın olduğudur. 2011 yılında masa başında alınan bir karar, 13 yıl sonra hayata geçiriliyor. Bu da esasında savaşların ve bölge iktidarlarının önceden dizayn edildiğini gözler önüne sermektedir. Böylesi bir durum elbette iktidarları da belirleyecektir. Seçim sonuçları, seçimlerden çok önce belli olacaktır. Görünürde özgür bir ortamda seçim yapıldığı vb. düşünülse dahi, gerçekte durum hiç de öyle olmamaktadır. Dolayısıyla seçim sonuçları ve savaşlar, çok önceden belirlenmiştir. Oysa kitleler kendilerinin bir başkan belirlediğini düşünseler de, başkan çok önceden belirlenmiştir. Belirlenmiş kişinin iktidara gelebilmesi için kamusal alanda gerekli tartışmalar ve olaylar faaliyete geçirilmektedir. Suriye örneğinde bu durum muhaliflerin eğitilmesi şeklinde olmuştur.

[79] **Habere Güven TV.** (2025, Ekim 2). *Antalya Diplomasi Forumu'nda Jeffrey Sachs'ın Esad ve Bölgeye İlişkin Konuşması* [Video]. *YouTube.*https://www.youtube.com/watch?v=0aaXb1lcPaA

Kısacası, yöneten ve yönetilenler vardır. Yönetenler, amaçlarını gerçekleştirebilmek için yönetilenleri manipüle ederek yönlendirmektedir. Bunu da yönetilenlere özgür tercihlerde bulunduğu izlenimini oluşturarak gerçekleştirmektedir. Oysa böylesi bir durumdan yönetilenlerin neredeyse haberi dahi olamamaktadır.

2.4.1. Televizyon, Sosyal Medya ve Simülasyon

Sistem manipülasyonları çeşitli yollarla gerçekleştirmektedir. Bireyleri kendi istedikleri şekilde hareket ettirmek ve onları kendi denetimleri altında tutmak isteyen kapitalist sistem, 19. yüzyılın başlarında üretim ve tüketim dengesini sağlayabilmek amacıyla işçileri kendi denetimleri altında tutmak ve istedikleri şekilde hareket ettirmek için *Taylorizm* ve *Fordizm* modellerini uygulamaya koymuştur.[80] Baudrillard açısından günümüzde kitleleri kontrol altında tutmak artık simülarklar ile yapılmaktadır. Bunun için en önemli araçlar olarak da televizyon, internet ve sosyal medya önem kazanmaktadır. Bu araçlar bir gerçeklik oluşturmaktadır; ancak bu gerçeklik sanal bir gerçekliktir. Sanal gerçeklik, var oluşunu gerçek olana borçludur. Gerçek olanı taklit ederek, gerçek olanın yerini almaktadır. Gerçek olanın yerini alan sanal gerçeklik, bir süre sonra gerçek olarak algılanmaya başlanacaktır. Bu da gerçekliğin bir gösteri nesnesi halini almasına neden olacaktır. Bir başka ifade ile dile getirecek olursak, sanal gerçekliğin sunmuş olduğu şeyin yapay olması demek, gerçekliğin bir gösteri nesnesine dönüşmesi anlamını taşımaktadır.[81] Bu nedenle de Baudrillard, yapay bir dünya inşa eden simülasyon için şöyle demektedir: *"Görünüme aldanmamak gerek."*[82] Bir anlamda görüntüye veya görünüşe aldanmamak gerek demektir bu.

2.4.2. Haber Kurguları ve Savaş Estetiği

Baudrillard'a göre; *"(s)imülasyon'un ulaşabileceği en üst aşamanın adı nükleer tehlikedir."*[83] "Nükleer tehlike" denilmesi onun gerçek bir savaşa işaret eden olumsuz bir durum olmayıp, aksine oluşabilecek savaş tehditlerini caydırmak amacıyla kontrol

[80] Taylorizm ve Fordizm için bakınız; Baştürk, Şenol ve Zencirkıran, Mehmet. Çalışma ve Endüstri Sosyolojisi. (Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti, 2021), s. 65-87.

[81] Baudrillard, Jean. Simülakrlar ve Simülasyon. Çev. Oğuz Adanır. (Doğu Batı Yayınları, 2018), s. 57.

[82] Baudrillard, Jean. a.g.y., s. 61.

[83] Baudrillard, Jean. a.g.y., s. 57.

altında tutmaktır. Söz konusu simülasyon olduğunda savaşlar -nükleer savaşlar bile- birer gösteri nesnesine dönüşmekte ya da dönüştürülmektedir. Bu konuyu Özel'in kapitalizm açıklması üzerinden ele alacak olursak eğer, kapitalizm, ortaya çıktığı her dönemde ve hâkim olduğu her alanda insanı merkeze alan anlayışları küçümsemiş ve etkisiz bırakmıştır. Onu güçlü kılan noktalardan biri de, kendisine karşı çıkanları bile kendi düzenine dâhil edebilmesidir. Örneğin, bazı alanlarda anti-kapitalist düşünceler ön planda olsa bile, bu düşünceler bile kapitalizmin işine yarar. Çünkü kapitalizm, karşıt fikirleri de birer malzeme gibi kullanır ve onlardan kâr üretir. Bu yüzden kapitalistler, en büyük kazançlarını zaman zaman kendi düşmanlarının varlığı sayesinde elde etmişlerdir.[84]

Özel'in bu açıklamaları Baudrillard'ın *İkili Devinim* dediği şeyi daha somut hale getirmektedir. Buna göre, dünyada egemen olan iki kutup mevcuttur; kutuplardan birisi kapitalizm, diğeri ise sosyalizmdir. Bunlar birbirlerine karşıt olan kutuplardır. Ancak Baudrillard söz konusu olduğunda, bu karşıtlık "-mış gibi" yapmaktan başkaca bir şey değildir. Birbirlerine karşıtmış gibi gösterilen bu kutuplar, kitleleri yönlendirmek ve onları kontrol altında tutabilmek amacıyla kullanılan caydırma modelleridir. Modellerdir; çünkü gerçekte savaş diye bir şey gerçekleşmemiştir, mevzu bahis olan savaş ise simülasyon'dan ibarettir. Savaşın simülasyon olması demek, o savaşın gündelik hayatta hiç gerçekleşmediği anlamını mı taşımaktadır? Cevap, elbette hayırdır. Savaşlar ve uzay araştırmaları söz konusu olduğunda Baudrillard şöyle demektedir:

> *"Gerçekte uzay ve nükleer tehdit modellerine özgü bir amaçtan söz edilemez. Onların ne Ayı keşfetmek ne de askeri ve stratejik bir üstünlüğe sahip olmak gibi bir amaçları vardır. Onlar yalnızca birer simülasyon modelidir o kadar. Evrensel bir denetleme sistemine ait yönlendirici modellerdir (çünkü bu senaryonun başrol oyuncuları da özgür değildir, zira herkes uydulaşmış bir durumdadır)."*[85]

Savaşlarda söz konusu olan şey artık stratejiler değil, modellerdir. Stratejiler gerçek bir savaşı imlerken, modeller ise bir simülasyonu imlemektedir. Savaşların modellere dönüşmesi demek, reel hayatta gerçek bir savaşın gerçekleşmemiş olmasını değil, savaşların artık masa başında planlanıp düzenlendiği anlamını taşımaktadır. Savaşlar söz konusu olduğunda stratejiler çok önemlidir; çünkü zafer ile muharebeden ayrılabilmek için kilit bir rol oynarlar. Ancak simülasyon söz konusu olduğunda

---

[84] Özel, İsmet. Waldo Sen Neden Burada Değilsin. (Tiyo Yayıncılık, 2021), s. 161.

[85] Baudrillard, Jean. Simülakrlar ve Simülasyon. Çev. Oğuz Adanır. (Doğu Batı Yayınları, 2018), s. 61.

savaşlar henüz başlamadan bitmiştir. Bitmiştir; çünkü savaşlar henüz başlamadan önce planlanmıştır. Bu durumu Vietnam Savaşı örneği ile ele alan Baudrillard'a göre, bu savaş olabilecek en devrimci savaştır ve nasıl olmuştur da olabildiğince vahşi ve uzun süren bu savaş aniden bitivermiştir? Bu savaşın başlamasını ve hiç olmadık bir şekilde bitivermesini bir benzetme ile izah etmektedir: Hokkabazlık. Baudrillard'a göre, evet, Vietnam ve ABD arasında bir savaş gerçekleşmiştir; ancak bu savaş, gerçek bir savaş olmayıp, önceden masa başında tasarlanmıştır. Eğer Vietnam Savaşı modelinin gösterdiği gibi ABD savaştan mağlup çıkmış olsaydı, ABD'nin iç politikasında ve iç dengelerinde çatışmaların gözlemlenmesi gerekmekteydi; oysaki böyle bir şey gözlemlenmemiştir.[86] Bir diğer örnek olan "Soğuk Savaş" için de aynı şeyler geçerlidir. Bu ikisi arasında bir rekabetten çok, ideolojik bir suç ortaklığından söz edilebilir ancak. Aralarında bir suç ortaklığı vardır; çünkü her ikisi de aynı amaca hizmet ederek bir simülasyon yaratmaktadır. Simülasyon ise gerçeğin, anlamın, gösteren ile gösterilen arasındaki ilişkinin kaybolması demektir. Savaşlar artık bir caydırma ve ideolojik denetim modelleri halini almıştır. Bu,korku ile kontrol altında tutulmaya çalışılan bir toplumsal düzen anlamını taşımaktadır. Düzenin devamlılığı, deyim yerindeyse, korkuya bağlıdır. Bu düzenin sağlanması için neredeyse her yol mübah sayılabilmektedir. *"Savaş gerçekte muazzam bir ölüm gösterisine dönüştürülmüş bir düzenek olarak, toplumsal yapının terörist bir yöntemle rasyonalize edilmesinde bir araç görevi yapmıştır. Tutulan yol ister komünizm, isterse kapitalizm olsun toplumsallaşma işte bu türden bir cinayet üstüne oturtulacaktır. Komünizmle kapitalizm arasında katıksız bir suç ortaklığı vardır."*[87] Savaşlar, daha büyük stratejiler için bir araç halini alarak, kitleleri ölüme, acıya, sefalete sürüklemektedir. Sosyalizm aracılığı ile içinde bulunduğu acıdan kaçmak isteyenler, kendilerini bu yolla daha büyük bir sefaletin içerisinde bulmuşlardır. Bunun temel sebebi sosyalizmin de, bizzat kapitalizm gibi, aynı amaca hizmet etmiş olmasıdır. Sosyalizm de kapitalizm de aynı amaca hizmet eden ideolojiler olmakla beraber farklı şekillerde ambalajlanıp etiketlendirilmişlerdir. Dolayısıyla da sosyalizm, kapitalizmin karşıtıymış gibi gösterilmiştir. Oysaki sosyalizm, kapitalizmin amacını gerçekleştirmek için kullandığı bir araçtan ibaretti.Özel

[86] Doğrudan konumuzu ilgilendirmediği için, Vietnam savaşı için bkz; Baudrillard, Jean. Simülakrlar ve Simülasyon. Çev. Oğuz Adanır. (Doğu Batı Yayınları, 2018), 62.; Yıldırım, Mustafa. Sivil Örümceğin ağında: Project Democracy. (Ulus Dağı Yayınları, 2007).

[87] Baudrillard, Jean. Simülakrlar ve Simülasyon. Çev. Oğuz Adanır. (Doğu Batı Yayınları, 2018), s. 64.

açısından, eğer bugüne değin emeğin desteklenmesine ve kapitalizme muhalefet edilmesine karşı çıkılmamışsa ya da buna belli bir oranda müsaade edilmişse, bunun bir nedeni vardır. Bunun nedeni sermaye sahiplerinin sosyalizmi kendi amaçları doğrultusunda kullanabileceklerini fark etmiş olmalarıdır.[88] Platoncu bir ifade ile belirtmek gerekirse, görünüşe ya da görünene aldanmamak gerek! Sosyalizm ile kapitalizm her ne kadar birbilerine karşıtmış gibi görünmüş olsa da, gerçekte olan onların el ele verdikleridir. Kapitalizm, sosyalizmi kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak amacıyla ona elini uzatmıştır. Nasıl ki karşıtını görünür kıldıysa, yine kendi çıkarları doğrultusunda dostluğunu kesecek ve elini uzatmayı bırakacaktır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ve kapitalizmin hala egemenliğini sürdürüyor olması buna örnek olarak gösterilebilir.

Bu noktada Baudrillard şöyle demektedir: "*(b)ir savaşın gerçek olup olmadığının; başka bir deyişle sona erdiği tarihten çok önce bittiğinin, savaşa savaşıldığı sırada bir son verildiğinin ve belki de savaşın hiç başlamadığının farkına bile varılamayacağı söylenebilir.*"[89] Yani denilebilir ki, savaşlarda dahil olmak üzere karşıtmış gibi görünen ideolojiler, önceden belirlenmiş bir amaca hizmet etmek amacıyla üretilmişlerdir. Böylesi bir durum da simülasyona neden olmaktadır. Simülasyon evreninde gerçeklik sürekli olarak yeniden üretilmektedir. Simülasyon evreninde modeller algıları yönlendirmekte ve bu sayede simülasyona dahil olan herkes, modellerin neden olduğu toplumsal olaylara, söylemlere ve suçlara ortaklık etmiş olmaktadır. Bu durumu yapılan seçimler ve bu seçimlerin neden olmuş olduğu toplumsal olaylar üzerinden biraz daha somutlaştırmak istiyorum. Hobbesçu ifadelerle dile getirecek olursak, oy kullanan herkes haklarını Leviathan'a/egemene devretmektedir. Hakları alan egemen artık oy kullananların üzerinde bir yetkiye sahiptir. Egemenin meşruiyetini oy kullanarak tanıyan seçmen, bundan sonra önceden belirlenmiş bir projeye suç ortaklığı yapmış olmaktadır. Daha öncede belirtildiği üzere, egemen, seçimlerden çok önce belirli bir amaca hizmet etmesi amacıyla belirlenmektedir. Bu belirlenmiş amaç, seçmenlerin belirlemiş olduğu amaç olmayıp, egemeni iktidara getiren yönetenlerin amacıdır. Esad rejiminin devrilmesi cihatçıların ABD tarafından eğitildiği hatırlanacak olunursa eğer, yönetenlerin amacının gerçekleşmesidir. Seçmenler oy kullandıklarında her ne kadar

[88] Özel, İsmet. Waldo Sen Neden Burada Değilsin. (Tiyo Yayıncılık, 2021), s. 170.
[89] Baudrillard, Jean. Simülakrlar ve Simülasyon., s. 64.

egemeninin yönetilenler tarafından atandağını bilmese de, atanan kişiye oy vererek onu seçmiş bulunmaktadır, yani haklarını devretmiş bulunmaktadırlar. Böylesi bir durumda rejim karşıtlarını destekleyenler de desteklemeyenler de cinayete, atanan kişiyi seçmeleri dolayısıyla ortak olmuş olmaktadırlar. Bu nedenle de simülasyona dahil olanlar önceden belirlenmiş bir projeye suç ortaklığı yapmış olmaktadırlar.

2.4.3. Kimlik İnşasında Medya ve Ölüm Simülasyonunun Etkisi

Eğitimden haberlere, haberlerden sosyal medya araçlarına değin birçok enformasyon servis edilmesine karşın, anlamsızlık giderek artmaktadır. Her geçen gün daha da anlamsızlaşan bir dünyada buluyoruz kendimizi. Nasıl ki geçmişe karşılık gelmeyen bir tarih anlayışı birer itaat ettirme aracına dönüşüyorsa, haberler ve sosyal medya araçları da anlamsızlığın artmasına neden olarak bir itaat ettirme aracına dönüşmektedir. "*Haberin anlam ürettiğini sandığımız sırada aslında tersi olmaktadır."*[90] Her geçen gün dünyaya ilişkin enformasyonumuz artsa da dünya hakkında bir anlama sahip olamıyoruz. Esas yapmış olduğumuz şey dünyayı anlamaya çalışmak değil yorumlamaktır. Bir başka deyişle dünyayı anlamak yerine anlamlandırmaya çalışmaktayız. Anlamlandırmaya çalışmanın kendisi birer anlamsızlığa yol açmaktadır. Anlamlandırmanın bir sonucu olarak ortaya çıkan anlamsızlık, birer anlam(hakikat) olarak etiketlendirilip servis edilmektedir. Oysaki bu hakikat söylemlerinin/modellerinin anlamla herhangi bir bağı bulunmamaktadır. Onlar ancak birer modelden ibarettirler. Bundan böyle anlamdan(hakikatten) anlaşılan şey; haber kaynaklarının, sosyal medya araçlarının ve eğitim politikalarının gösterdikleri, bir başka deyişle öğrettikleri kadardır. Haber kanalları ve sosyal medya araçları ne yayınlıyorsa, eğitim politikaları ne öğretiyorsa anlam o olmaktadır. Haberler ve haber kaynakları söz konusu olduğunda Baudrillard şöyle demektedir: *"Kendi ürettiği içerikleri yok eden haber, iletişim ve toplumsal gibi alanları da yok etmektedir."*[91] Bu iletişim ve toplumsal gibi alanları yok eden anlam, anlamsız olan bir anlamdır. Bu, toplumu ve kitleleri kandırmanın/aldatmanın birer yoludur. İletişimin olmadığı yerde manipülasyonlar, manipülasyonların olduğu yerde de yönlendirilme vardır. Böyle bir durumda bireyler birbirlerini anlamaya çalışmak yerine, manipülasyonların neden olmuş

[90] Baudrillard, Jean. a.g.y., s. 116.
[91] Baudrillard, Jean. a.g.y., s. 116.

olduğu yönlendirmelerden kaynaklı olarak karşı tarafı anlamaz, anlayamaz; çünkü zihni şekillendiğinden dolayı karşı tarafı, yani iletişimde bulunmaya çalıştığı (ancak iletişimin olmadığı) kişiyi kaba tabirle etiketlendirmiş/fişlemiş/damgalamıştır.Böylelikle modeller yağmur misali insanların üzerine boca edilerek sersemletilmek istenmektedir. Bu haber kaynaklarının, eğitim kurumlarının ve sosyal medya araçlarının "*simülakrını ayakta tutabilmek amacıyla muazzam bir enerji harcanmaktadır. Amaç, kesinlikle anlamdan yoksun bir gerçeklikle karşılaşmamıza yol açacak bir simülasyon sürecinden aniden kurtulmamızı engellemektir."*[92]

Böylelikle sistem bir aldatmaca üzerine kurulmuş olmaktadır. Sistem varlığını, bir başka deyişle görünür olmasını göstergelerin sürekli olarak yenilenmesine dayandırmaktadır. Gerçeklikten yoksun olan bir sistemin varlığından söz etmek mümkün olamamaktadır; böylesi bir sistem ancak "–mış gibi" yaparak kısa bir süreliğine görünür olabilmektedir. Sistem görünürlüğünü devam ettirebilmek için de sürekli olarak göstergeler üretmektedir. Göstergelerin en temel işlevi "–mış gibi" yapmaktır; aslını olabildiğince taklit ederek görünür olmaya çalışır, ancak gerçekte var değildir. Göstergeler görünürlüklerini asıllarına veya karşıtlarına borçludurlar. Birincisinde bir taklit etme söz konusu iken, ikincisinde ise yadsıma söz konusudur. Göstergelerin kendilerini bir karşıtlık üzerinden görünür kılmaları durumuna Baudrillard, *'Ölüm Simülasyonu'* adını vermektedir. Burada *"söz konusu olan şey her zamanki gibi gerçeğin düşsel, hakikatin skandal, yasanın yasak çiğneme, çalışmanın iş, sistemin bunalım ve kapitalin de kendini devrim aracılığıyla kanıtlamaya çalışmasıdır."*[93] Tüm iktidarlar ve kurumlar kendilerini görünür kılabilmek amacıyla bir ölüm simülasyonuna başvurmaktadırlar. Böylesi bir durumda yapılabilecek iki şey söz konusudur; birincisi, görünür olmaya çalışanın(göstergenin) kendi kendini yadsıması iken, ikincisi de kendisini karşıtını yadsıyarak görünür kılmaya çalışmasıdır. Her iki durumda da bir yadsıma, bir proje, bir aldatmaca söz konusudur. Her iki durumda da karşı tarafı anlamaya, dinlemeye ya da çözülememiş problemlerine odaklanmaya çalışmak yerine, toptan bir yadsıma ve bu yadsımanın neticesinde görünür olma gayesi söz konusu olmaktadır. *"Epistemologlar, sosyologlar ve yapı bozumcular, eleştirilerini diğer iki yaklaşımın zayıflığıyla besleyerek makul bir mesafede devam ettirdikleri*

[92] Baudrillard, Jean. a.g.y., s. 116.
[93] Baudrillard, Jean. a.g.y., s. 37.

sürece, entelektüel yaşamımız da kabul edilebilir kalacaktır. Bilimleri genişletin, iktidar oyunlarını sergileyin, bir gerçekliğe inanışı gülünçleştirin, ama bu üç kostik asidi karıştırmayın."[94] Daha önce de bahsedildiği üzere, Descartes'ın yaptığı şey de böyleydi. Kendisinden önceki tüm bir geleneği yadsıyarak görünür olamaya çalıştı. *"Bunu yapmalarının nedeni iktidarın 'avantajlarını' elden kaçırmama isteğidir. Çünkü iktidar onların elinden zaten çoktan kayıp gitmiştir."*[95] İktidar onların ellerinden kayıp gitmiştir; çünkü göstergeler sürekli olarak yenilenmekte ve bu yolla da sistemin devamlılığı sağlanmaktadır. Göstergelerin sürekli olarak yenilenmesi, göstergelerce sersemletilmiş kitlenin zihninde bir 'değişim' izlenimi uyandırmaktadır. Zihninde değişim izlenimi oluşan bu kitleler, eylemlerinin ve tercihlerinin kendilerince belirlendiği sanrısına kapılmaktadırlar. Bu da ister istemez, bu kitlelerin kolaylıkla sisteme dâhil edilerek köleleştirilmesine neden olmaktadır. Kitleler adeta birer zombi misali, şuursuzca eylemde bulunarak, farkında olmadan gönüllü olarak köle olmayı ve sömürülmeyi tercih etmiş olmaktadır. Bu durumu kimi ülkelerce yapılan siyasi seçimler üzerinden örneklendirebiliriz. Kimi ülkelerde seçimler yapılmakta ve bu seçimlerin sonucunda iktidar el değiştirmektedir. Gerçekte olan şey ise iktidarın el değiştiriyor olması değil, el değiştiriyormuş gibi görünmesidir. Kitleler sandık başına giderek oy kullanarak tercihte bulunduklarını düşünürler. Oysa iş onların 'sandık'ları gibi değildir. Bunun böyle olmasının nedenlerinden birincisi, göstergeler aracılığı ile bireyin zihninin manipüle edilmesidir. Bir başka deyişle, kamusal alana müdahale edilerek yönlendirilmesidir. İkincisi, seçmenlerce seçileceklerin seçmenlerden önce seçilmiş olmalarıdır. Yani seçmenler, belli bir seçilmişler ve önlerine sunulmuşlar içerisinden bir tercih yapmaktadırlar. Böylesi bir durumda, az evvel bahsettiğimiz gibi kamusal alana müdahale edilmediğini varsaymış olsak dahi, seçmenler gerçekte bir seçim yapamamaktadırlar. Ayrıca seçmenlerin seçmeleri için sunulmuş olan bu seçilmişlerin hangisinin iktidara geçeceğinin çok önceden belirleniyor oluşu ihtimali de vardır. Böylesi bir şey söz konusu olduğunda, durum oldukça vahim bir hal alacaktır. Üçüncü ve son olarak da, kitlelerin manipüle edilmediğini ve seçilmişlerin seçmenlerden çok öncesinde seçilmediğini varsaysak dahi, yine de bir değişim söz konusu olamamaktadır. Gerçekte olan şey iktidarın el değiştirmesinden ibaret olup sistemin devamlılığını

---

[94] Latour, Bruno. Biz Hiç Modern Olmadık. Çev. İnci Uysal. (Norgunk Yayınları, 2008), s. 13.
[95] Baudrillard, Jean. Simülakrlar ve Simülasyon., s. 38.

sağlamasıdır. Her ne kadar iktidarda bulunanların isimleri değişmiş olsa da, iktidar oyununun kendisi, yani sistem bizatihi devam etmektedir. Baudrillard'ın ifadeleri ile dile getirecek olursak eğer, göstergelerin sürekli olarak yenilenmesi yoluyla sistem devamlılığını sağlamaktadır. İşte bu, simülasyonun ta kendisidir. Etiketler, ambalajlar değiştirilerek bir 'değişim' izlenimi yaratılarak kitleler kandırılmakta ve simülasyona dâhil edilmektedirler. Söz konusu olan şey bir iktidar oyunundan/kandırmacasından başkaca bir şey olamamaktadır. Görünür olmaya çalışan iktidar, göstergeler üretmekten başkaca bir şey yapamamaktadır. Bu durumu Baudrillard Kennedy, Johnson, Nixon ve Ford üzerinden ele almaktadır. Ona göre Kennedy cinayeti gerçek bir politik anlama sahipken; Johnson, Nixon ve Ford için aynı durum söz konusu değildir. Kennedy cinayeti gerçek bir politik töze sahip iken, diğerleri yalnızca birer aldatmacadan ibarettirler. Baudrillard açısından Johnson, Nixon ve Ford gibi isimler birer iktidar kuklası, yani birer proje olduklarını gizlemek amacıyla böyle bir yola başvurmuşlardır. Bir başka ifade ile dile getirecek olursak, birer iktidar kuklası olduklarını yadsıyarak bir ölüm simülasyonu gerçekleştirmişlerdir.[96] Bu yolla kısa bir süreliğine de olsa görünür olmakta ve iktidarın avantajlarından faydalanmaktadırlar. Bu noktada Baudrillard, şöyle demektedir: *"Kennedy'ler en azından politika ve politik tözü temsil etmekteydiler. Zaten bu yüzden gerçekten öldürüldüler. Oysa onlardan sonra gelen başkanlar politika ve politik tözün bir karikatürüne ya da boş bir film şeridine benzemektedirler. Johnson, Ford ve Nixon'un suratları her nedense bir maymunu andırmaktadır. Bunun nedeni belki de bir iktidar maymunundan başka bir şey olamamalarıdır."*[97]

Baudrillard'a göre, Kennedy gerçek bir suikaste uğramışken ondan sonrakiler için aynı şey söz konusu değildir. Evet, görünürde başkan Kennedy de diğer başkanlarda suikaste uğramışlardır; ancak bu suikastlerin arka planları ve gerçekleştirilme nedenleri aynı değildir. Görünüş ile hakikat (gerçek) örtüşmemektedir. Bu suikastlerin arka planına bakıldığında Kennedy suikasti diğerlerinden ayrılır. Kennedy suikasti gerçek bir olay iken diğerleri sahtedir. Kennedy kendi politik kararlarını alan ve bu kararlar doğrultusunda hareket eden bir başkan iken diğerleri, Baudrillard'ın ifadesi ile, birer kukladırlar. Kukladırlar; çünkü başkan Kennedy gibi kendi kararlarını alamaz ve bu doğrultuda hareket edemezler, ancak kendilerine emredileni yapabilirler. Buradan

[96] Baudrillard, Jean. Simülakrlar ve Simülasyon. Çev. Oğuz Adanır. (Doğu Batı Yayınları, 2018), 38.
[97] Baudrillard, Jean. Simülakrlar ve Simülasyon. Çev. Oğuz Adanır. (Doğu Batı Yayınları, 2018), 44.

hareketle denilebilir ki, Baudrillard açısından diğer başkanlar bir projeye suç ortaklığı etmektedirler. Onlar kendi kararlarını alabildikleri için öldürülmediler, bir amaca hizmet ya da bir şeyi gerçekleştirmek için öldürüldüler. Baudrilllard'ın böylesine bir ifadesi olmamasına karşın, denilebilir ki, Kennedy dışındaki başkanlar belki de hiç öldürülmediler, belki de sadece "-mış gibi" gösterildiler. Onlar ister öldürülmüş olsun ister öldürülmemiş olsunlar her halükarda kendi kararlarını alamayan, başkalarından emir alarak hareket eden başkanlardır. Böylelikle gerçek politik bir anlama sahip olmayan bir durum yani simülasyon ortaya çıkar. Simülasyonda olanlar gerçek değildir ve simülasyon sürekli olarak anlamlı gibi görünen (gerçekte anlamlı olmayan) olaylar, söylemler, modeller üretir. Bu süreçte, her ne kadar bir şeyle değişiyormuş gibi görünüyor olsa da, sistem işlevselliğini devam ettirmekte ve gerçekleştirilmek istenen asıl amaç her ne ise onun gerçekleştirilmesi için gereken faaliyetler devam ettirilmektedir.

Söylem ve hakikat gibi konular söz konusu olduğunda Faucault'un da önemli değerlendirmeleri söz konusudur. Faucault'ya göre bilginin bir gelişim aşaması ve tarihi söz konsuudur.[98] Bu bilgi, evrensel ve herkesi kuşatıcı olmayıp, inşa edilmiş bir şeydir. Bundan dolayı da Faucault açısından tek bir hakikat değil de hakikatlerden bahsedilebilir. Ona göre, bilgiyi ve hakikat denilen şeyi inşa eden şey söylemdir. Her bir söylem yeni bir hakikat ve iktidar inşa eder. İktidar olabilmelerinin nedeni ise kendilerini zorla kabul ettirebilmelerinden kaynaklanmaktadır. Söylemler kendilerini öylesine dikte ederler ki, bireyi dahi manipüle ederek yeniden inşa ederler. Buna örnek olarak fabrikalar, okullar, hapishaneler ve tımarhaneler verilebilir. Bu kurumların her biri bireyi dışlamayarak, onu belirli bir sistemin içerisine adapte etmektedir. Bu kurumlar üyelerini egemen söylemin normlarına uygun olarak yeniden inşa etmektedir. Başka bir ifade ile bu kurumlar bireyleri normalleştirmeye çalışmaktadır. Bunu da mevcut iktidarın söylemlerine uygun olarak gerçekleştirmektedir, çünkü iktidar kendi söylemini ve bilgisini üretmektedir. Faucault açısından her ne kadar birçok söylem bulunuyor olsa da, egemen söyleme karşıt olan söylemler her ne kadar görünür olsalar da, gerçekte böyle bir durum söz konusu değildir; çünkü onlar ancak birer strateji/taktik için görünür olabilmektedirler. Bir başka ifade ile ancak egemen söylemin çıkarına

[98] Becermen, M. Michel Foucault. A.K. Çüçen (Dü) içinde, XX. Yüzyıl Filozofları. (Sentez Yayıncılık, 2019), s. 580.

işledikleri sürece görünür olabilmektedirler.[99] Baudrillard bu durumu "-mış gibi yapmak" olarak adlandırmaktadır. Bu karşıtmış gibi görünen söylemler varlıklarını karşıtı oldukları şeye borçludurlar. Nasıl ki Kennedy suikasti gerçek politik bir töze sahip idiyse ve diğerleri için aynı şey söz konusu olamadıysa, burada da benzer bir durum söz konusudur. "-mış gibi" olan söylemler, Kennedy dışında kalan diğer başkanlara benzerler; çünkü her ikisi de varlıklarını bir başka şeye borçludurlar ve ancak o bir başka şeyin menfaatine olacak şekilde hareket ettikleri sürece vardılar. Bu, Baudrillard'ın ifadesi ile bir "Ölüm Simülasyonu"na da neden olur. Faucault'un bahsettiği egemen söylem, Baudrillard'ın bahsettiği "mış gibi" yapan başkanların arkalarındaki asıl kişiler ya da sistem, işlevselliğini karşıtı olduğu söyleme borçludur. Böylelikle sistem varlığını güçlü ve sağlam bir temele oturtmak yerine, karşıtıymış gibi görünen söylemin olumsuz ve eksik yönlerine dayandırarak inşa eder. Buradan hareketle rahatlılıkla dile getirilebilir ki, Faucault ile Baudrillard arasında, bu hususta, birtakım görüş benzerlikleri bulunmaktadır. Faucault'un hakikatten değil de hakikatlerden bahsedilebilir dediği şeye Baudrillard Simülasyon adını vermiştir. Bu iki düşünür her ne kadar birbirlerinden farklı kavramlar kullanmış olsalar da, söylem ve hakikat gibi konularda benzer tespitlerde bulunmuşlardır.

[99] Becermen, M. Michel Foucault. A.K. Çüçen (Dü) içinde, XX. Yüzyıl Filozofları. (Sentez Yayıncılık, 2019), s. 580- 597.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
EKONOMİK SİSTEMLERDE SİMÜLASYON

3.1. Modern Dünya Sistemi

Bütün maddi tatminleri sağlayın ona, öyle ki uyumak, çörek yemek ve dünya tarihini sürdürmeyi dert edinmekten başka yapacak bir şeyi kalmasın; yeryüzünün tüm mallarına boğun ve saç diplerine kadar mutluluğa gömün: Bu mutluluğun yüzeyine küçük kabarcıklar çıkacaktır, suyun üzerinde olduğu gibi.

Dostoyevski/ Yeraltından Notlar

Sanayileşmenin doğal bir sonucu olarak, üretim tipi değişti. Feodal dönemde, üretimin büyük bir çoğunluğu tarıma dayalı iken, modern dönemde makinelere dayalıdır. Kol gücü yerini makinelere bırakırken, ortaya yeni bir toplum türü çıktı: Tüketim toplumu. Sanayileşme neticesinde ortaya bir "tüketim ideolojisi" çıkmış ve bu ideoloji bir gerekliliğe değil de gereklilik ötesine işaret etmiştir. Sanayileşmenin ilk gerçekleştiği ülkeler, diğer ülkelere yalnızca ekonomik anlamda değil, zihinsel anlamda da bir fark oluşturmuş ve bu farkı açmışlardır. Sanayileşmenin ilk gerçekleştiği yerler olan İngiltere, Almanya, Fransa ve ABD gibi ülkeler hem ekonomik anlamda bir güç elde etmişlerdir hem de zihinsel anlamda diğer ülkeler üzerinde egemenlik sağlamışlardır. Bu ülkeler neredeyse tüm dünyanın merkezi haline gelerek, diğer ülkeleri öyle ya da böyle çevrelerinde toplamışlardır.[100] Üretim yapan ülkeler, üretim yapabilmek ve bu ürettiklerini satabilmek için hammaddeye, doğal kaynaklara, ucuz işgücüne ve tüketicilere ihtiyaç duymaktadırlar. Tüm bunlar toplumda bir eşitsizliğe yol açmaktadır. Wallerstein'ın *Modern Dünya Sistemi* adlı kitabında ifade edildiği üzeremodern dünya sisteminde toplumda bir eşitsizlik ve tabakalaşma mevcuttur. Toplumsal tabakalaşma ve eşitsizliği ortaya çıkartan şey, uluslar arası üretim-tüketim

[100] **TV360.** (2025, Temmuz 23). *Gelecek Geliyor* [Video]. *YouTube.* https://www.youtube.com/watch?v=An50LYj2Hfg&t=1151s

ilişkileridir. Ona göre *Merkez* ve *Çevre* ülkeler vardır. Merkez ülkeler, katma değer[101] üreten ABD, İngiltere, Kanada gibi ülkelerken, Çevre ülkeler merkez ülkelerin uydusu haline gelen, işgücü ve doğal kaynakları sömürülen ülkelerdir. Merkez ülke olabilmenin koşulu maliyetin olabildiğince düşük olması ve bu düşük maliyetli ürünün dünya pazarında satılabilmesidir. Bu, şu demektir: dünya çapında ne kadar çok tekelleşip kar elde edebilirseniz, o denli merkez ülke olabilirsiniz. Bunun gerçekleşebilmesinin yolu da askeri, siyasi ve ekonomik yönden güçlü olan bir devlet olabilmektir. Sermaye sahipleri maliyeti düşürebilmek için ucuza iş yaptırmak isterler ve bunun için de çevre ülkeleri kullanırlar. Örneğin ABD'li bir sermaye sahibi, üretimi kendi ülkesinde değil de daha ucuza iş gücü ile çalışan bir başka ülkede (Kore, Çin gibi) yapmaktadır; çünkü ABD'de saatlik işçi ücreti Kore ve Çin'e göre çok maliyetlidir. Varsayalım ABD'de saatlik işçi ücreti 50 dolar ise Kore'de 5 dolardır. Maliyeti düşürebilmenin bir diğer yolu da hammaddenin ucuza mal edilebilmesi için çevre ülkelerin madenlerinin açılmasıdır. Sermaye sahibi yine kendi ülkesinin değil, üretim yapacağı ülkenin madenini kullanacaktır. Elbette, bunun yapılmasının çevreye de bir zararı olmaktadır. Merkez ülke, çevre ülkeyi sömürmekle kalmayıp, aynı zamanda ekolojik olsun, ekonomik olsun o ülkeye zarar da vermektedir. Kısacası, merkez ülkeler pazara, teknolojilere, ürünlere sahip olan ve bunlar üzerine tekel kuran ülkelerdir. Bu ülkeler, kendileri dışında üretim yapan diğer ülkeleri pazara almazlarsa o ülkelerin yapacağı üretimin hiçbir anlamı kalmamaktadır. Bu nedenle de, çevre ülkeler bu ülkeler ile işbirliği yapmak zorunda kalmaktadırlar. Üretimin sağlanabilmesi ve satılabilmesi için bu tarz yollara başvuran merkez ülkeler, bir tüketim kültürünün oluşmasına yol açmışlardır. Katma değer üretebilmek için üretimin yanında, tüketim de gereklidir. Tüketimin sürekli kılınabilmesi için de üretimin kendisini sürekli olarak yenilemesi gerekmektedir. Böylece, ister istemez etrafımız nesneler ile çevrilmiştir. Günümüzde etrafımız, sayısız eşya, hizmet ve maddi ürünle dolmuştur. Bu durum, insan hayatında köklü bir değişim yaratmıştır. Artık insanlar, eskiden olduğu gibi diğer insanlarla değil, daha çok nesnelerle çevrili halde yaşamaktadırlar. Günlük hayatta yapılan alışveriş de

[101] **Katma değer**, bir üretim sürecindeki çıktı ile girdi arasındaki farktır. Örneğin 10 TL değerinde hammadde alınmış, bu hammadde toplam olarak 20 TL ücretle çalıştırılan işçilerle işlenmiş ve 50 TL değerinde bir ürün ortaya konmuş olsun. Burada girdi 10 TL olarak ölçülür. İşyerinde çalışan işçilere ödenen ücretler girdi olarak değerlendirilmez. Çıktı ise 50 TL'dir. 40 TL'lik fark katma değeri oluşturur. Bu katma değerin 20 TL'sini işçiler alır. Geri kalan 20 TL de artı değer, yani kârdır. Bkz; https://tr.wikipedia.org/wiki/Katma_de%C4%9Fer

artık geçmiştekinden farklıdır; çünkü insanlar ihtiyaçtan çok, sürekli artan bir hızla üretilen ürünleri tüketmeye çalışmaktadırlar.[102]

Sanayileşme ve bilişim alanında oldukça ilerlemiş olan ülkeler, dünyanın geri kalan ülkelerini zihinsel ve ekonomik anlamda geride bıraktılar. Kendi düşünce yapısını ve üretim tarzını dünyanın geri kalan ülkelerine çeşitli yollar ile dayatan bu zihniyet, kendisi gibi olmayanları "ilkellik/geri kalmışlık" ile itham etmektedir. Ancak o ülkelerin "ilkel" olması, "geri kalması" hem onlar nedeniyledir, hem de onların dünyayı algılayış tarzları nedeniyledir. Kendi öznel algılama biçimlerinden hareketle, diğer ülkeleri gericilikle itham ettiler. Bununla birlikte Avrupa medeniyetinin ileri ve gelişmiş bir medeniyet olduğunu kabul edenler ikiye ayrıldılar: Gelişmekte olan ülkeler[103] ve az gelişmiş ülkeler. Gelişmekte olan ülkeler, Avrupa'yı sanayi, teknoloji, sanat, bilim ve eğitim gibi alanlarda taklit etmeye çalışan ülkelerken az gelişmiş olan ülkeler ise çevre ülkeler içerisinde en çok sömürülen ülkelerdir. Merkez ülkeler bu her iki ülke türünü de tesiri altına almıştır. Baudrillard'ın aktardığı hikayede Avrupa'nın sahip olduğu imkanlara sahip olamayan Malenezyalı yerlilerden söz edilmektedir. Bu yerlilerin kendilerine özgü bir toplumsal yapıları, kültürleri, inanç sistemleri ve ritüelleri mevcuttur. Gökyüzünde hareket eden ancak hiçbir zaman kendi bölgelerine inmemiş olan uçakları görmektedirler. Bu yerliler kendilerine özgü inanç sistemleri içersinde, bu uçaklara birtakım özel anlamlar atfedebilmektedirler. Bu anlam atfetmeden dolayı da kendilerinin sahip olduğu bir uçak simülark'ı inşa ederler. Bu simülakr etrafında ritüellerini gerçekleştirerek, bu uçakların gerçeklerinin bir gün oraya ineceklerini düşünebilirler. Bu, yerlilere bir mutluluk yaşatabilir; ancak, bu mutluluk gerçek değildir. Gerçek değildir, çünkü simülark'tır. Tıpkı Malenezyalı yerliler gibi, televizyon izleyicileri de göstergeler ile uyuşturulmaktadır. Televizyonun izleyicisine sunmuş olduğu göstergeler, izleyiciyi manipüle ederek, onu hem tüketime teşvik etmekte hem

[102] Baudrillard, Jean. Tüketim Toplumu. Çev. Nilgün Tutal, Ferda Keskin. (Ayrıntı Yayınları, 2017), s. 15.

[103] Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda sanayileşme oranı yükselmektedir. Bu ülkelerde sanayiyi geliştirmek adına atılan adımlardan dolayı köyden kente göç oranı oldukça fazladır ve artmaya da devam etmektedir. Eğitim sisteminde yapılan yenilikler ve sağlık alanındaki gelişmeler bu ülkelerde kendisini gösterir. Gelişmekte olan ülkelerde siyasi ve hukuki kurumlarda gelişmeler yaşanır. Şehirlerde hastane, okul, adliye gibi kamu kuruluşlarında kırsal bölgelere kıyasla daha fazla gelişmiş bir sosyal hizmet verilmektedir. İnşaat sektörlerinde hızlı büyümeler yaşanabilir. Ayrıca bu ülkelerde doğum oranlarında azalma ve ortalama yaşam süresinde artış gözlemlenir. Hızlı bir kentleşme ve ulaşım alanındaki gelişmeler de bu ülkelerde yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Bkz; https://tr.wikipedia.org/wiki/Geli%C5%9Fmekte_olan_%C3%BClke, tarih: 13.07.2025, saat: 01.34.

de mutlu hissettirmektedir. Oysa ki, bu mutluluk, sahte ve aldatıcıdır, yani gerçeklik ile bir ilgisi yoktur. Nasıl ki Malenezyalı yerlilerin gerçek uçaklar ile etkileşimleri simülakr'dan öteye geçemiyorsa, bir televizyon izleyicisinin durumu da böyledir. Gerçeklik ile zihin arasında göstergelerden kaynaklı bir mesafe vardır. Gerçeklik algımızı belirleyen şey, göstergeler olmaktadır. *"Yerli gibi, televizyon izleyicisi de sahiplenmeyi, mucizevi bir etkililik biçiminde gerçekleşmiş bir ele geçirme olarak yaşar."*[104] Modeller asılları gibi algılanmaya başlanınca, televizyon izleyicisi de tıpkı yerliler gibi, modellerin sunduğu şeye sahip olduğu sanrısını yaşar. Başlangıçta gökyüzündeki uçak reel bir nesne iken, yerlilerin inşa etmiş olduğu uçak simülark'ı ise reel olanın bir taklididir. Daha sonradan bu durum değişmektedir. Bu yer değiştirmede taklit olan reel olanın, reel olan da ideal olanın konumuna yerleşmektedir. Böylesi bir durum, bireylerde bir yarılmaya/bölünmeye neden olmaktadır. Reel olanın ideal olarak algılanması, reel olanın hayattan kaybolmasına, taklit olanın da reel olarak algılanmasına neden olmuştur. Bir zamanlar reel olarak algılanan ancak zamanla ideal olarak algılanmaya başlanan uçak gökyüzünde uçabiliyorken, reel olarak algılanan maket uçamamaktadır. Maketin uçabilmesi için birçok şey denense dahi o maket gerçeğinin yerini alamayacak ve havalanamayacaktır. Maketin havalanabilmesi için birçok savaşlar, kavgalar, tartışmalar, ritüeller vb. gerçekleşrilse de netice değişmeyecektir. Bir başka şekilde ifade etmek gerekirse bireylerin zihinlerinde olması gereken bir anne, olması gereken bir baba, olması gereken bir eş, olması gereken bir öğretmen vb. idealler vardır. Bireyler bu idealler silsilesinin her birini ya da bir tanesini reel hayatta göremeyince ortaya çatışmalar, kavgalar vb. çıkmaktadır. Halisünasyon, bireyin gördüğü ancak gerçek dünyada karşılığı olmayan bir durumu ifade eder ve bu durum (bazı istisnalar hariç) genellikle deliliğe işaret etmektedir. Deliler gerçek olmayan bir şeyin reel hayatta olduğuna inanırlar ve ona göre eylemde bulunurlar. Bir delinin zihninde olanı reel olana dayatması da çatışmaya, depresyona, savaşa vb. neden olmaktadır; çünkü reel olanı ideal olan ile örtüştürememiştir. Bunu başarabilmesinin yolu da savaşmak, mücadele etmek, tartışmak gibi yollardan geçmektedir. Nitekim zihninde ideal bir baba figürü bulunduran bir çoçuğu hayal edelim. Bu çocuk, reel hayattaki baba figürünün onun zihindeki gibi olmadığını gördüğünde ortaya çatışma, üzüntü vb. gibi durumlar çıkacaktır. Bir başka örnek olarak adalet kavramını ele alacak

[104] Baudrillard, Jean. Tüketim Toplumu., s. 30.

olursak, adalet ideal bir kavram iken, adaletsizlik ise reel bir durumdur. Reel olanın ideal olana dönüştürülmesi için yapılacak olan savaşlar, adaletten çok adaletsziliğe neden olacaktır. Bir başka terminoloji ile ifade edilecek olunursa eğer, cehennem cennete çevrilemez. Dolayısıyla modeller, reel olanın yerini alınca delilik normal olarak algılanmıştır. Bu modeller yani simülark'lar bireyi ve toplumu sürekli olarak yeniden inşa ederek, simülasyonu oluşturur. *"Böylece göstergelere sığınarak ve gerçeğin yadsınması içinde yaşıyoruz."*[105] Gerçeğin simülakr'lar aracılığı ile yadsınmasına örnek olarak Melanezyalı yerlileri ve televizyon izleyicilerini ele alabiliriz. Yerlilerin de televizyon izleyicilerinin de doğrudan gerçeklik ile ilişkileri bulunmamaktadır; her ikisi de gerçekliği birer simülark üzerinden deneyimlemektedirler. Bu simülark yerlilerde uçak simülark'ı iken, televizyon izleyicisi söz konusu olduğunda televizyonun kendisi olmaktadır. Zamanla bu simülark'ların kendisi gerçeklik olarak algılanmaya başlanır. Böylesi bir durum, ister istemez gerçeklik ile olan ilişkiyi kopartarak onu yok eder. Artık gerçeklik yerliler için kendi elleriyle oluşturmuş oldukları uçak simülark'ı iken, televeizyon izleyicisi için de ona gösterilen göstergeler olacaktır. Dolayısıyla da bundan böyle sahte olan gerçeklik olarak algılanacaktır. Bir başka ifadeyle dile getirecek olursak eğer, artık gerçek uçaklardan söz edebilmek söz konusu değildir, çünkü gerçek olan simülark'tır. Yeniden ve yeniden simülark'lar üretildikçe artık gerçeklik denilen bir şeyden söz etmek söz konusu değildir. O, artık yok olmuş ve ulaşılamazdır. Bundan böyle yerliler de televizyon izleyicisi de simülark'ları tüketerek ve onlara maruz kalarak yaşamak zorunda kalacaktır. Sahte bir cennet vaadinde bulunur simülarklar. Tükettikçe ve tüketimin neticesinde sahip olunacak statü elde edildikçe mutlu olunacaktır. Sistem bunu sürekli olarak telkin eder; bunun için yerliler kurtuluş için gerçek bir uçağın inmesini beklemeye koyulurken, televizyon izleyicisi de kendisine vaat edilen sahte cennete dâhil olabilmek için olabildiğince tüketmek ve tükettikçe de statü elde etmek için çabalar. Kurtuluş artık Tanrı'dan değil, simülark'ların vaat ettiklerini tüketerek gerçekleşmektedir. Nitekim eskiden, özellikle aristokratik toplumlarda insanlar sahip oldukları ayrıcalık ve konumlarını Tanrı'dan birer lütuf olarak görürlerken; modern toplumlar için bu durum tersine dönerek maddi bir hal aldı. Modern insan için Tanrı'nın yerini nesneler aldı. Modern insanın değerini ve kimliğini belirleyen şey, onun sahip oldukları ve tükettikleridir. O, sahip olduğu ayrıcalıkları ve konumunu Tanrı'nın bir

[105] Baudrillard, Jean. a.g.y., s. 27.

lütfu olarak görmemektedir. Sistem, alt ve orta sınıfa sahte bir cennet ve kurtuluş vaadinde bulunarak onların sürekli olarak tüketmesini sağlar. Böylelikle alt ve orta sınıflar kurtuluşu yeni bir telefon satın alarak, marka giyinerek ya da lüks bir restorana gitmekte arar. Ancak bu görünüşte bir kurtuluştur, gerçek değildir. Çünkü tüketimle elde edilen değer kalıcı değildir ve moda değişerek yeni nesneler ortaya çıkar. Değeri ve kurtuluşu tüketimde arayan birey ister istemez sahip olduğu değeri ve konumu korumak için yeniden tüketir. Bu böyle devam edip gider. Ancak bu durum üst sınıflar için geçerli değildir. Onlar değerlerini ve kimliklerini tüketim üzerinden değil, iktidar ve üretim üzerine kurdukları kontrolleri ile sağlamaktadırlar.[106]

3.2. Kuramcıların Perspektifinden

Simülasyon, gündelik hayatın modadan sanata, sanattan felsefeye, felsefeden ekonomiye değin birçok alanda yeniden üretilmesidir. Simülasyondan diğer tüm alanlar gibi ekonomi de nasibini almıştır. Sanayi Devrimi öncesine ve sonrasına yönelik ortaya atılmış olan kimi ekonomik kuramlar/teoriler vardır. Nasıl ki sanayileşme sonrası birtakım toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlikler gözlemlenmişse, sanayileşme öncesinde de birtakım toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlikler gözlemlenmiştir. Dolayısıyla da, bu eşitsiz durumun ortadan kaldırılmasına yönelik birtakım teoriler ortaya atılmıştır. Bu bölümde bu teorilerden bazıları ele alınarak bunların simülasyona nasıl yol açtıkları incelenecektir.

Toplumsal tabakalaşma, toplumun çeşitli şekillerde sınıflara ya da gruplara ayrılması demektir. Bu sınıflaşma ve gruplaşma da beraberinde birtakım hiyerarşik yapıları getirmekte ya da oluşturmaktadır. Bu da, ister istemez, alt ve üst sınıfların olduğu ve bunların birbirlerinden tamamen farklı olduğu bir yapının oluşması anlamını taşımaktadır. Marx'ın terminolojisi ile ifade edilecek olunursa, üst yapı birtakım haklar bakımından alt yapıdan ayrışmakta ve çeşitli araçlarla onu yönetmektedir. Bu yönetim araçları Weber'e göre iktidar iken, Marx'a göre alt yapıdır. Alt yapı (ekonomi) veya iktidar, neredeyse tüm bir toplumsal yapıyı şekillendirerek ona yön vermektedir. Piketty var olan bu toplumsal tabakalaşmayı ekonomi üzerinden okumaya çalışmış ve bunun için de birtakım veriler ile ekonomistlerin fikirlerine başvurmuştur. O kitabının giriş

[106] Baudrillard, Jean. a.g.y., s. 67.

kısmında şöyle bir soru sorar: *"Özel sermayenin birikim dinamikleri, Marx'ın 19. yüzyılda inandığı gibi, sermayenin kaçınılmaz olarak bir avuç zengin ve güç sahibinin elinde yoğunlaşmasına mı yol açıyor? Yoksa büyüme, rekabet ve teknik ilerlemenin dengeleyici güçleri, 20. yüzyılda Kuznets'in düşündüğü gibi, gelişmenin ileri evrelerinde eşitsizliklerin azalmasına ve ahenkli bir istikrara mı yol açıyor?"*[107] Buradaki sorulardan anlaşılacağı üzere Piketty, toplumsal tabakalaşmaya yol açan gelir ve servet dağılımını, çeşitli ekonomistler aracılığı ile incelemektedir. Bu isimlerden kimileri şunlardır: Malthus, Ricardo, Marx ve Kuznets.

3.2.1. Malthus: Kıtlık ve Nüfus Simülasyonu

Sanayi Devrimi ile beraber makineleşme ve sanayileşme hızla artmıştır. Sanayileşmenin artmasıyla birlikte üretim, tarımdan sanayiye kaymıştır. Sanayileşmenin hızlı artıp gelişeceğini, o dönemde doğal olarak anlayamayan, kestiremeyen ekonomistlerin teorileri mevcuttur. Devrim'in hemen öncesinde Fransa'yı gezen Malthus, orada aşırı bir nüfus artışı ve yoksulluk görmektedir. Nüfus günden güne artmakta ve nüfus arttıkça da sefalet artmaktadır. Malthus, bu durumu kaynakların kıtlığına bağlıyor ve çözüm olarak da, nüfusun azaltılması gerektiğinden bahsediyordu. Kıt kaynaklar, günden güne artan nüfusa yetmeyecektir. Bu nedenle de Malthus, nüfusun çeşitli yollarla azaltılması gerektiğini vurguluyordu.

3.2.2. Ricardo: Toprak Rantı ve Eşitsizlik

Ricardo ise Malthus'a kıyasla daha makul bir teori geliştirmişti. Ricardo'nun teorisine göre üretimin sanayileşebilmesi için fabrikaların kurulması, fabrikaların kurulabilmesi için de toprak gerekmekteydi. Dolayısıyla, sanayileşmenin henüz başlarında görülmeye başlanan ya da öngörülen bir tabakalaşma söz konusudur. Bu tabakalaşma şu şekilde gerçekleşmektedir: Arz-talep yasası gereği, fabrikaların üzerlerine inşa edileceği toprak fiyatları artacaktır. Bu fiyat artışı da toprak sahipleri ile diğerleri arasında bir gelir eşitsizliğine yol açacak ve tabakalaşmayı iyiden iyiye arttıracaktır. Ricardo da, toprak sahipleri ile diğerleri arasındaki hiyerarşinin çok fazla

[107] Pıketty, Thomas. Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital. Çev. Hande Koçak. (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014), s. 1.

açılmaması için, şöyle bir öneride bulunmaktadır: Eğer toprak sahipleri belirli bir oranda vergilendirilecek olunursa bu, hiyerarşinin oluşmasının ya da artmasının önünde bir engel olabilir. Toprağa olan talep ne kadar artarsa, toprak fiyatları da o oranda artacaktır. Toprak fiyatının artması demek, toprak sahiplerinin daha da zenginleşmesi ve ayrı bir sınıf oluşturmaları demektir. Böylesi bir sınıf oluşumun ve eşitsizliğin önüne geçmek isteyen Ricardoda toprak sahiplerinin belirli bir oranda vergilendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Böylelikle toprak sahipleri ile diğerleri arasında aşırı derecede bir sınıf farkı oluşmamış olacaktı. Ancak Riacrdo'nun çözüm önerisi de karşılık bulamamıştır; çünkü arz-talep yasası gereği bir başka ürün talep edilirse onun değeri artacak ve sermaye sahipleri onu satın alacaktır.

3.2.3. Marx: Yabancılaşma ve Meta Simülasyonu

Ricardo'dan sonra Marx da eşitsiz gelir dağılımı ve toplumsal tabakalaşma hakkında bir şeyler yazacaktır. Ricardo'dan sonra toplumsal tabakalaşma hakkında yazan Marx'ın döneminde artık tarımsal üretim tarzının devri tamamıyla kapanmıştı. Piketty, bu duruma şu şekilde dikkat çekmektedir: *"Kapital'in ilk cildini yayımladığında, ekonomik ve toplumsal gerçekler derinlemesine değişmiş vaziyetteydi: Mesele artık tarımın artan bir nüfusu besleyip beslemeyeceği ya da toprağın fiyatının arşa fırlayıp fırlamayacağı meselesi olmaktan çıkmış, daha çok tam bir gelişme halindeki sanayi kapitalizminin dinamiklerini anlamak meselesine dönüşmüştü."*[108] Sanayi ve makineleşme olabildiğince artmış ve yeni bir üretim tarzı ve toplumu ortaya çıkmıştır. Bu yeni üretim tarzının adı, sanayi tipi üretim iken; yeni topumun adı da, tüketim toplumudur. Üretim tarzı değişerek artmasına karşın, toplumsal tabakalaşma da ona paralel olarak artış göstermiştir. Kırdan kente göçler artmış ve Marx'ın proletarya olarak adlandırdığı kesim belirli bölgelere yığılmıştır. Kentte hem sanayileşme hem de açlık, sefalet, yoksulluk da artmıştır. Marx'a göre, kapitalist üretim ilişkileri iki sınıf oluşturmuş durumdadır: Burjuva ve proleterya. Burjuva, sermayeyi elinde bulunduran sınıf iken; proletarya, oldukça ucuz fiyatlara uzun saatlerce çalıştırılarak sömürülen, bu sömürü neticesinde emeğine yabancılaşan bir sınıftır. Ortaya çıkan bu yabancılaşma, toplumsal tabakalaşmayı ve gelir eşitsizliğini olabildiğince arttırmaktadır. Feodal

[108] Pıketty, Thomas. a.g.y., s. 8.

dönemde toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlik, toprak sahipleri ile toprak işçileri arasında iken artık sermaye sahipleri ile fabrika işçileri arasında gerçekleşmektedir. Her halükarda iki sınıf mevcuttur. Sanayileşmenin artması beraberinde bir refahı değil, aksine para hırsını, para tutkusunu getirmiştir. Piketty, bu durum için şöyle demektedir: *"Her durumda emek faktörünün geliri durgunken, sermayenin ve endüstrinin kârlarının artması, 1840-1850 yıllarında -hiç kimsenin temsili ulusal istatistiklere erişimi olmasa da- herkesin farkında olduğu bariz bir gerçekti."*[109] İşçi ne kadar üretirse üretsin, üretimin gücü ve hacmi ne kadar artarsa artsın, işçi de o denli yoksullaşıyordu. İşçi birçok meta üretiyor ancak kendisi buna sahip olamıyordu. Sahip olamıyordu, çünkü günden güne daha da yoksullaşıyordu. Yoksullaştıkça bizatihi kendisi de adeta bir meta haline geliyordu. Üretilen nesneler ne kadar değer kazanıyorsa emek faktörü de o denli değersizleşmiştir. İşçinin emeğinin değeri nesneye aktarılarak değersizleştirilmiştir. Nesnenin değer kazanması, ona olan talebi arttırmış ve tüketim toplumuna yol açmıştır. Baudrillard'ın terminolojisi ile dile getirilecek olunursa işçi ve ürettiği nesne arasında bir *ölüm simülasyonu* gerçekleşmektedir. Meta, varlığını işçi sınıfına ve onun emeğine borçludur. Dolayısıyla da, işçi ve onun emeği değersizleştirilerek yok sayılır. Bu da, metanın işçi emeğinden daha değerli olmasına neden olmaktadır. Metanın üretimi için gerekli olan kol gücüne sahip olan işçi sınıfı, durumun tersine çevrilmesi yoluyla meta üretmeye mecbur bırakılır. Cemil Meriç'in ifadesiyle, insanlar sevilmek için nesneler kullanılmak için yaratıldılar, ancak durum artık tam tersine işlemektedir. Emek, günden güne nesneleşerek değer kaybetmektedir. Bu da işçi açısından gerçekliğin yok oluşu anlamına gelmektedir artık. *"Emeğin gerçekleşmesi gerçekliğin öylesine bir yok oluşudur ki, işçi açlıktan ölme derecesinde yitirir gerçekliği. Nesneleşme öylesine nesnenin yok oluşudur ki, işçi, yalnız yaşaması için değil, çalışması için de çok gerekli olan nesnelerden bile soyulur."*[110] İşçi neredeyse tüm bir hayatını nesne üretimine adamasına karşın, yani deyim yerinde ise tüm bir hayatını nesneye aktarmasına karşın, o hayat artık başkalaşmış ve kendisine ait değildir. Kısacası işçi, kendi hayatına ve emeğine yabancılaşmaktadır. Dolayısıyla kapitalist üretim ilişkileri refahı arttırmak yerine, açlığı ve sefaleti arttırmıştır. Artık köleliğin modern bir türü ile karşı karşıya gelmiştir insanlık. Bu yeni köle sınıfı Marx tarafından şöyle adlandırılacaktır:

[109] Pıketty, Thomas. a.g.y., s. 9.
[110] Pıketty, Thomas. a.g.y., s. 10-14.

Proleterya. Buradan hareketle de Marx, kapitalist üretim ilişkilerinin, yani toplumsal tabakalaşmanın ve eşitsizliğin sonunu getirecek bir kıyamet senaryosundan bahsedecekti. Bu senaryoya göre sermaye sahipleri ya günden güne daha da zenginleşecekti ya da daha da fakirleşecekti. Daha fazla zenginleşemeyecek olurlarsa birbirleriyle çatışacaklar, daha fazla zenginleşecek olurlarsa da o zaman proleterya ile çatışacaklar. Kısacası, sermaye sahipleri her halükarda bir çatışmanın neticesinde sermayelerini kaybedeceklerdi. Dolayısıyla da Marx için toplumsal tabakalaşma ve gelir eşitsizliğinin dengeleyicisi çatışma olmaktadır.

3.2.4. Kuznets: Büyümenin Simülatif Doğası ve Eşitsizliğin Eğrisi

Toplumsal eşitsizliğe yönelik bir diğer teori de Kuznets'in teorisidir. Bu teoriye göre, toplumsal eşitsizlik pik noktasına geldikten sonra sermaye yavaş yavaş alt tabakaya yayılacaktır. Piketty bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: *"Eşitsizlik, sanayileşmenin ilk aşamalarında artar (sanayileşmenin getirdiği yeni zenginleşmeden yalnızca azınlıktaki bir kesim yararlanabilir) ama kalkınmanın ileri aşamalarında kendiliğinden azalır (nüfusun giderek büyüyen önemli bir kesimi ekonomik kalkınmadan pay almaya başlar)."*[111] Sanayileşme ne kadar artarsa iş ve işçi istihdamı da o denli artacaktır. Dolayısıyla, bu teoriye göre, sanayicinin ve imalatçının daha fazla zenginleşmesi gerekmektedir. Sermaye sahipleri ne kadar fazla zenginleşirse istihdam oranı da o denli artış gösterir. Bir başka ifade ile dile getirilecek olunursa eğer, belirli bir azınlığın elinde olan para istihdamın sağlanması yoluyla alt tabakaya inecektir. Üst tabakadan alt tabakaya doğru dolaşıma sokulan para, bu yolla toplumsal tabakalaşmaya ve gelir eşitsizliğine son verecektir. Buna göre eşitsizlik en tepe noktasına ulaştıktan sonra, zaman içerisinde kendiliğinden bir denge durumuna ulaşacaktır.

3.2.5. Piketty: Eşitsizliğin Sürekli Olarak Yeniden Üretimi

Tüm bu ekonomik teoriler, toplumsal tabakalaşma ve eşitsizliğin önlenmesi için birtakım önerilerde bulunmuşlardır. Malthus, Ricardo, Marx ve Kuznets gibi isimler her ne kadar çözüm önerilerinde bulunmuş olsalar dahi, toplumsal tabakalaşma ve eşitsizliğin önüne geçilememiştir. Pıketty'nin deyimiyle, Marx bir kıyamet

[111] Pıketty, Thomas. a.g.y., s. 15.

senaryosundan bahsederken Kuznets de bir peri masalından bahsediyordu. Günler, aylar hatta yıllar geçmesine rağmen toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlik hala devam etmektedir; hem de tüm bu çözüm önerilerine rağmen. Simülark ve simülasyon arasındaki en temel fark, simülark aşamasında gerçeklik henüz tam olarak yitirilmemiştir. Başka bir deyişle, simülark aşamasında doğru ile yanlış, sahte ile gerçek arasındaki ayrım henüz tam anlamıyla kaybolmamıştır. Sahte ile gerçek arasındaki farkın belirsizleşerek, bunların birbirlerinden ayırt edilememesi durumu simülasyondur. Dolayısıyla da simülasyon, gerçekliğin sürekli olarak üretilmesidir. Bu üretilen gerçeklik, gerçekliğin öldürülmesi ile görünürlük kazanmıştır. Gündelik hayatın sürekli olarak üretildiği böylesi bir evrende kitlelere suni hedeflerin yanı sıra, geçici de olsa bir mutluluk sunulmaktadır. Simülark'lar gerçekliği taklit eden bir model/gösterge/söylem oluşturur. Ekonomi bağlamında bu modeller, ekonomistlerce ortaya atılan teorilerin kendileridir. Bu teoriler, gerçekliğin bir betimlenmesidir adeta. Gerçekliğin teorik olarak betimlenmesi, onun taklit ediliyor olması demektir. Bundan sonra, toplumsal tabakalaşma ve eşitsizliğe dair hem modeller hem de olgular vardır. Modeller, zamanla olguların yerini alarak simülasyonun oluşmasına neden olacaktır. Bundan böyle gerçeklik, olgulardan hareketle değil de, modellerinden hareketle incelenecektir. Bu başlık özelinde bu modeller şunlardır: Malthus'un, Ricardo'nun, Marx'ın ve Kuznets'in modelleri. Toplumsal tabakalaşma ve eşitsizliğe yönelik bir şeyler denilecekse eğer, artık bu modeller gerçekliğin ta kendisi olarak görülecektir. Bu modeller, yani simülark'lar gerçeklik olarak algılanınca kitlelere sahte bir mutluluk ve cennet vaadinde bulunuluyor. Simülarklar bireyi manipüle ederek yönlendirmekte ve ona yeni umutlar aşılamaktadır. Simülarklar bunu sürekli olarak yapmaktadır. Nitekim önce Maltus ve Ricardo, ardından da Marx ve Kuznets'te olduğu gibi toplumsal tabakalaşma ve eşitsizliğin ortadan kaldırılabilmesi için modeller oluşturuldu ancak bu modeller sonuç vermediler. Bu da, bir anlamsızlığa ve döngüye yol açmaktadır. Günler, aylar, yıllar, modeller, dönemler değişiyor ancak sonuç değişmiyor. Modeller ve isimler değişiklik gösterse de, simülasyon aynen devam edip gidiyor. Sonuç hep aynı, toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlik devam etmektedir. Platon'a göre bilgelik, değişmeyenin bilgisine vakıf olmaktır. Tüm bu değişimlerin içerisinde değişmeyen şey, gerçekliğin sürekli olarak üretilmesidir. Simülasyon, gündelik hayatı sürekli olarak yaratarak, anlamsızlığa ve sahte bir mutluluğa yol açmakta ve kitleleri sahte vaat ve umutlar ile

yönlendirip aldatmaktadır. Ekonomi alanındaki simülasyonu Pıketty'nin*Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital* adlı kitabındaki verilerden hareketle somutlaştırmaya çalışalım. Toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlik, her ne kadar dönem dönem azalış gösterse de, bu geçici olmaktadır. Bu durumun geçiciliğini somutlaştırmak amacıyla Pıketty, ABD ve Avrupa'daki gelir eşitsizliğinin yıllar içerisindeki değişiminin tablosunu gözler önüne serer.

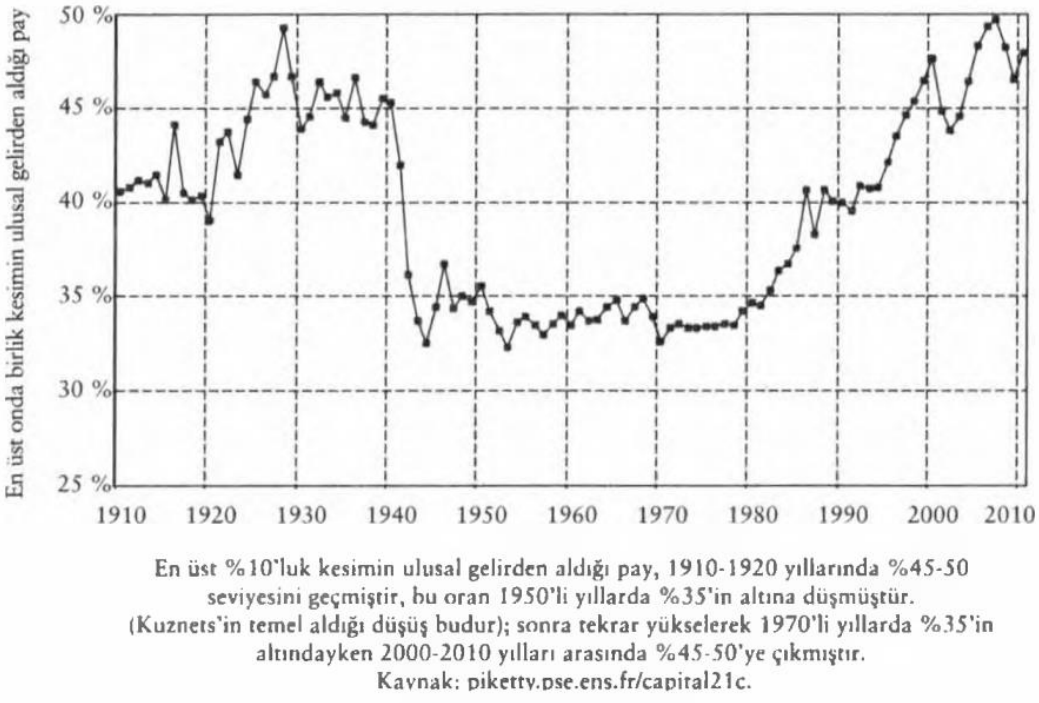

En üst %10'luk kesimin ulusal gelirden aldığı pay, 1910-1920 yıllarında %45-50 seviyesini geçmiştir, bu oran 1950'li yıllarda %35'in altına düşmüştür. (Kuznets'in temel aldığı düşüş budur); sonra tekrar yükselerek 1970'li yıllarda %35'in altındayken 2000-2010 yılları arasında %45-50'ye çıkmıştır.
Kaynak: piketty.pse.ens.fr/capital21c.

Grafik 1.ABD'de Gelir Eşitsizliği, 1910-2010

Kaynak:Pıketty, Thomas. Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital, sayfa 26.

Bu grafik verileri, ABD'deki gelir eşitsizliğinin 1910-2010 yılları arasındaki değişimini gözler önüne sermektedir. ABD gelir hiyerarşisinin en tepesinde bulunan %10'luk kesimin yıllar içerisindeki değişim verileri, her ne kadar dönem dönem azalış gösterse de, bir "U" çizmektedir. Bu verilere göre gelir hiyerarşisinin en tepesinde bulunan %10'luk kesim, 1910-1920 yıllarında milli gelirin %40-45'ini alırken 1950'de %30-35'ini almıştır. 1910'dan 1950'ye kadar, yer yer yükselişler olsa da, 1950'ye yaklaşınca, düşüşler gerçekleşmiştir. Diğer bir ifadeyle toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlik, 1950'ye gelindiğinde oldukça azalmıştır. Buraya kadar olan ve 1980'li yıllara kadar uzunca bir süre boyunca bu durum devam ederek Kuznets'in teorisini haklı çıkarmaktadır. Ancak bu tablodaki veriler 2000-2010 yıllarında tekrar yükseliş

göstererek, %45-50 oranına kadar gelmiştir. Bu verilerin anlattığı şey şudur: Toplumsal tabakalaşma ve eşitsizlik, her ne kadar 1950'den 1980'ne kadar stabil kalsa da, 2000 ve sonrasında tekrar artmıştır. Toplumsal tabakalaşmanın ve eşitsizliğin kaldırılması ya da azaltılması yönündeki teoriler ve onların çözüm önerileri yıllar içerisinde sonuç vermemiştir. Bu tablo özellikle ABD için eşitsizliğin arttığını gösterse de, Avrupa ülkeleri için olanı da çok farklı değildir.

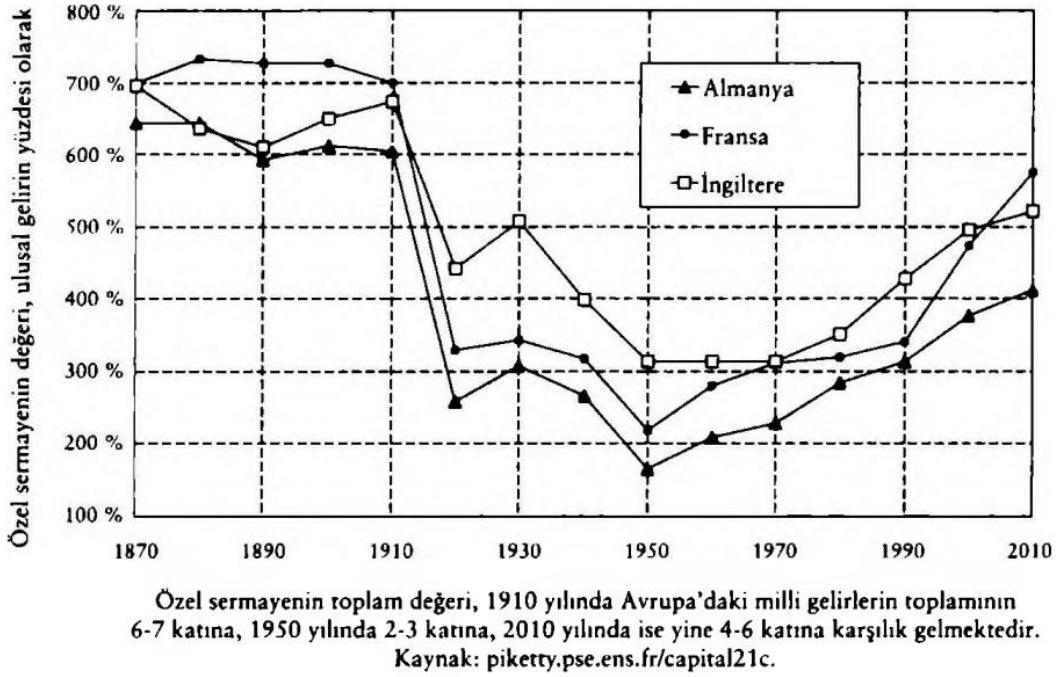

Grafik 2. Avrupa'da Sermaye / Gelir Oranı, 1870-2010

Kaynak:Pıketty, Thomas. Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital, sayfa 28.

Bu tablodaki veriler; Almanya, Fransa ve İngiltere'deki özel sermayelerin milli gelire oranları,1870'li yıllardan 2010 yılana kadar olan değişimini göstermektedir. Bu verilere göre, 1870'li yıllardan 1910'a kadar bu oranlar, Avrupa'daki milli gelirin 6-7 katı kadar iken, 1950 yılında 2-3 katına kadar inmiştir. 2010 yılında ise bu oranlar tekrar 6-7 katına kadar çıkacaktır. Bu verilere göre, Avrupa'daki özel sermaye sahiplerinin elde ettikleri kar oranları, zaman zaman düşüş göstermiş olsa dahi, tekrar eski kar oranlarına ulaşmışlardır. Tıpkı ABD'de olduğu gibi Almanya, Fransa ve İngiltere'de de toplumsal tabakalaşma ve eşitsizliğin önlenemediği ve zenginlerin daha da zenginleştikleri görülmektedir. Zengin daha da zenginleştikçe, fakir daha da fakirleşmektedir. Bu da eşitsizliğin yıllar içerisinde ortadan kalkmadığını ve

ekonomistlerin önerilerinin bir işe yaramadığını göstermektedir. Eşitsizlik ortadan kaldırılamıyor, ancak onun ortadan kaldırılabilmesi için de birçok model ortaya atılıyor. Bu modeller (simülark'lar) kitlelere sahte hedefler koyarak bu hedeflere ulaşılabileceğine dair umut aşılamaktadır. Böylelikle gerçekliğin yadsınması yoluyla simülarklar kitlelere mutluluk aşılamaktadır; ancak bu mutluluk, sahte ve geçicidir. Bu ekonomi simülarklarına sahip olan kitlelerin, uçak simülarkına sahip olan Malenazyalı yerlilerden farkları yoktur. Bu her iki topluluk da, gerçekliği yadsıyarak, simülarklar ile mutlu olmaya çalışırlar.

3.3. Ekonomik Modellerin Koşullama Yoluyla Simülasyona Yol Açması

Bu başlık altında kitlelerin zihinlerinin modeller aracılığı ile nasıl ve ne şekilde manipüle edildiği ve bunun ne yolla simülasyona neden olduğu irdelenecektir. Bunun için öncelikle Ivan Pavlov'un *Klasik Koşullama* deneyine göz atmamız gerekecektir.

Pavlov, köpekler ile yaptığı birtakım çalışmalar neticesinde salya salgılamanın bir refleks olduğunu fark etmiştir. Köpeklerin ağzına her ne zaman bir yiyecek dokundurulsa hemen ardından salya salgıladıkları gözlemlenmiştir. Bu duruma Pavlov *koşulsuz refleks* adını vermiştir. Daha sonraki deneylerde fark edilmiştir ki, köpekler kendilerine henüz yiyecek verilmeden, yani deneycinin beyaz gömleğini gördüğünde ya da onun ayak seslerini işittiğinde de salya salgılamaya başlamıştır. Bunun nedeni hayvan bu işaretleri (beyaz gömlek ya da ayak sesleri) gördüğünde, sürekli tekrar edilen deneyler neticesinde hayvanın kendisine yiyecek geleceğine koşullanmış olmasıdır. Yani hayvan artık doğrudan yiyeceğin kendisine değil, yiyeceğin geleceğine işaret eden uyaranlara tepki vermeye başlamıştır. Pavlov bu durumu *koşullu refleks* olarak adlandırmıştır. Hayvanlar ile yapılan daha sonraki çalışmalarda yiyecekler bir zil sesi ile eşleştirilmiş ve hayvanların zil sesine koşullanması sağlanmıştır. Hayvanlara yiyecek verilmeden beş dakika önceden zil sesi verilmiş, onun ardından da yiyecek verilmeye başlanmıştır. Deneylerin tekrar sayısı arttıkça hayvanlar artık doğrudan zil sesine tepki vererek salya akıtmaya başlamışlardır. Hayvanlar artık doğrudan uyarana (yiyeceklere)

değil, dolaylı uyarana (zil sesi) tepki vererek (salya akıtmak) koşullanmışlardır. Bu durumun genel adı da *Klasik Koşullanma* olarak tanımlanmaktadır.[112]

Gündelik hayatta Pavlov'un deneylerinde olduğu gibi çeşitli şekillerde koşullandırılıyoruz. Örneğin metronun gelmesi için istasyonda beklediğiniz esnada size metronun geleceğini işaret eden zil sesine koşullandırılıyor ve henüz metro gelmeden tepkide bulunuyorsunuz. Tıpkı bunun gibi ekonomik modellerde koşullamaya neden olurlar. Pavlov'un yaptığı çalışmalarda da görüldüğü üzere klasik koşullamada denekler yiyeceğin kendisine değil de, yiyeceği işaret eden bir uyarana tepki vermişlerdir. Daha önce de değindimiz üzere, bütünüyle olguları temsil etmezler. Modeller olguların betimlenmesidir adeta. Sosyal medya araçları, televizyon, internet vb. araçlar yoluyla modeller sürekli olarak piyasa sürülmektedir. Üzerlerine sürekli olarak modeller boca edilen kitleler bu duruma maruz kaldıkça, yani bu modeller sürekli olarak tekrar edilince, kitleler bu modellere koşullanarak koşullu refleksler göstermektedir. Modellere değil de olguya bakıldığında, yani reel olana bakıldığında ortada bir tabakalaşma ve eşitsizlik vardır. Modeller ise adeta bir olması gereken bir duruma işaret ederek ideal bir tablo sunar. Bu ideal tabloya göre, realitede var olan eşitsiz durum, gelecekte bir gün son bulacaktır. Kitleler içerisinde bulundukları açlıktan, sefaletten, yoksulluktan vs. kurtulabilmek için adeta bu modellere sarılmaktadırlar. Kitleler hiç aşina olmadıkları ve deneyimlemedikleri bir eşitlik durumuna işaret eden modeller aracılığı ile uyuşturulmakta ve aldatılmaktadırlar. Zaman değişiyor, insanlar değişiyor, modeller değişiyor ancak koşullama/aldatmaca olduğu gibi devam ediyor. Malthus öyle demişti ama, bak Marx da böyle dedi, vb. şekilde sistem devam etmektedir. Bu durum simülasyonun ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Modellerin sürekli olarak üretilmesi yoluyla reel olan ile olgusal olanın arasındaki ayrım yok olur. Bu yok oluş sahtenin gerçek olarak algılanmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda ekonomik modeller dış dünya ile bireyin zihni arasına girerek, eşitlik durumunun bir simülasyona dönüşmesine neden olmaktadır.

Eşitlik durumunun simülasyona dönüşmesi demek, vaat edilen o eşitlik durumunun hiçbir zaman gerçekleşmeyeceği anlamını taşımaktadır. Malthus'un modeli eşitlik durumunu sağlayamadı mı? Ama bakın Marx şöyle diyor… Marx'ın modeli de

[112] Alıcı, Tevfik. Öğrenmenin Bilimsel Temelleri. (Kaknüs Yayınları, 2018), s. 47-49, 61-63.

mi eşitlik durumunu sağlayamadı? Ama bakın Weber'e göre, Marx'ın modeli ve onun yapmış olduğu sınıf tanımı eksik. Bu aldatmaca böylece devam edip gitmektedir. Bu durumun bir benzeri siyasi seçimler için de geçerlidir. Mevcut rejim ve onun benimsemiş olduğu ideoloji adaleti sağlayamadı mı, bir sonraki (muhtemelen mevcut rejimin karşıtı olan bir ideolik anlayış) rejim iktidara geçecektir. Böylelikle kitlelere sürekli olarak bir değişimin olduğu gösterilse de, bu durum "-mış gibi" yapmaktan yani aldatmacadan başkaca bir şey olmamaktadır.

SONUÇ

Baudrillard'ın simülasyon teorisi geçmişten günümüze, özellikle modern ve post modern toplumlar arasında, bilgisel anlamda bir kopuşu/değişimi ifade etmektedir. Dönemsel olarak gerçekliğe ilişkin söylemler değişiklik göstermiştir. Gerçekliğe ilişkin söylemler dönemsel olarak değişiklik göstermiş olsa da bu nihai anlamda bir değişim olmamıştır. Olan şey ancak "–mış gibi" olmanın ötesine geçememiştir. Örneğin, Ortaçağ'da insan bir kul olarak algılanırken modernite ile beraber artık bir işçi olarak algılanmaya başlanmıştır. Ortaçağ'ın merkezi kavramı "Tanrı" iken modernitenin merkezi kavramı ise insan olmuştur. Modernitenin merkezi kavramı insan olmasına karşın, insan fabrikada bir işçi olarak çalışmaktan ve bu yolla olabildiğince sömürülmekten kurtulamamıştır. Bu Baudrillard'ın "ölüm simülasyonu" adını verdiği şeyi hatırlatmaktadır. Sistem her zaman olduğu gibi karşıtlığı üzerinden kendisini var etmeye çalışmakta ve görünür kıldığı şeyi bir o kadar da çabuk tüketmektedir. Modernite ile beraber Ortaçağ'ın merkezi kavramı olan "Tanrı" ehemmiyetini kaybetmiş ve yerini insan merkezli bir anlayışa bırakmıştır. Tanrı-merkezli bir anlayış yerini insan-merkezli bir anlayışa bırakınca bunlar arasında bir karşıtlık oluşmuş ya da oluşturulmuştur. Nitekim modern düşünürler, bilhassa Descartes, tüm geleneği yadsıdıklarını iddia etmekteydiler. Ne yazık ki sistem, "Tanrı" karşısında görünür kılmaya yani simüle etmeye çalıştığı insanı bizzat kendisi yok etmiştir; yok etmiştir çünkü onu insanlığından koparmış ve bir işçiye dönüştürmüştür. İnsanı işçiye dönüştürerek sömürmüş ve yok etmiştir; bunu da "daha çok çalış, daha çok kazan ve satın alarak mutlu ol" gibi manipülasyonlarla yapmıştır. Ne yazık ki sistem; kurumlardan medyaya, medyadan ekonomiye kadar neredeyse tüm alanlarda bu şekilde işlemektedir. Sistem bir değişim varmış ya da bir değişim oluyormuş hissiyatını vermektedir.

Nitekim Descartes tüm bir geleneği yadsıdığını iddia etmiş olsa da, durum hiç de öyle değildir. Esasında, Descartes yeni bir anlayış ve düşünme tarzı sunuyormuş gibi görünse de, o da yadsımış olduğu gelenekten niteliksel olarak farklı bir şey yapmamaktadır. Bunu Stephen Toulmin'in*Kozmopolis* adlı kitabından yararlanarak biraz daha açabiliriz. 1553 ve 1610 yılları arasında Fransa'da doğmuş ve büyümüş olan IV. Henry, döneminin Fransa kralıdır. Bu dönemlerde Fransa'da şiddetli siyasal ve dini

çatışmalar söz konusudur. IV. Henry'den önceki krallar her ne kadar baskıcı ve otoriter olsalar da çatışmaları bir türlü bastıramazlar. Ancak IV. Henry diğer krallardan farklı bir yol izler. Mezhepler arası gerilim oldukça artmış, her bir cemaat ya da mezhep kendisinin doğru olduğunu iddia ederken, diğerlerinin yanlış olduğunu iddia etmiştir. IV. Henry'nin politik tutumu kendisinden önceki hükümdarlardan farklılık gösterir. Henry, oldukça ılımlı bir şüphecidir; şüphe duyduğu şeyi hemen yadsımamakta ve şüphe duyduğu şeye karşı hoşgörülü bir yaklaşım sergilemektedir. Dolayısıyla da, ılımlı ve sevgi ile hareket eden bir kral olarak algılanmıştır. Henry, diğer mezheplerin yaptığı gibi kendisi dışındakileri "yanlış" olarak etiketlendirerek yadsımamış ve ılımlı bir tavır sergilemiştir. Böylece dönemin mezhep çatışmaları bir denge noktasında tutulmuştur. Ancak Henry'nin ölümünden sonra 1618'de Otuz Yıl Savaşları patlak vermiştir. Bu süreç boyunca her bir cemaat kendi öğretisinin doğru olduğunu iddia etmiş ve diğerleri ile savaşmıştır. Bu da ister istemez bilgide bir kesinlik arayışına neden olmuştur. IV. Henry'nin ölümü ve Otuz Yıl Savaşları da dâhil olmak üzere tüm bu süreçlere Descartes tanık olmuştur. Ayrıca Descartes, IV. Henry'nin ölüm seremonisine de katılmıştır. Descartes, IV. Henry'nin ılımlı şüpheciliğinden etkilenmiştir; nasıl ki Henry şüpheyi mezhepleri bir arada tutmak için bir araç olarak kullandıysa, Descartes da kesin bilgiye ulaşmada bir araç olarak kullanmıştır. Otuz Yıl Savaşlarına şahit olmuş Descartes tüm bu süreçler cereyan ederken, sırtını dünyaya dönmüş olabilir mi? Yani tüm bu savaşlara ve bu savaşların nedenine (bilgide kesinlik arayışı) sırt çevirerek umursamamış olabilir mi? Elbette, hayır. Tüm bu süreçler, yani Descartes'ın yadsıdığını iddia ettiği gelenek/geçmiş, bizatihi Descartes'ın düşünme tarzını şekillendirmiştir. Descartes, IV. Henry'den ve Otuz Yıl Savaşları'ndan oldukça etkilenmiş ve bu etkiler onun düşüncesinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır.[113] Dolayısıyla Descartes yadsıdığı geleneğin bir ürünüdür diyebiliriz. Descartes felsefesine kesinlik arayışı ile başladıysa bu ona özgü olan bir şey değildir; içerisinde bulunduğu *zeitgeist* gereği bunu yapmıştır. Bu hususta Zelyüt şöyle demektedir: "*Descartes bilginin kesinliğini aramaktadır. Felsefenin merkezine epistemolojinin geçirilmesinin tam başlangıcında duruyoruz. 'Bilgi nedir?' sorusu, artık ancak bir metotla cevaplanabilir. Varlık kenara bırakılmış, merkeze epistemoloji geçmiştir. Bu ontolojiden bir kopuştur."*[114] Descartes

[113] Toulmin, Stephen. Kozmopolis: Modernitenin Gizli Gündemi. Çev. Hüsamettin Arslan. (Paradigma Yayınları, 2002), s. 69-115.

[114] Zelyüt, Solmaz. Dört Adalı Bir Kıtalı. (Öteki Yayınevi, 2017), s. 139.

bilgide kesinlik arayışına girişerek ontolojiyi arka plana atmıştır. Nitekim bu kesinlik arayışı Descartes'ın salt düşünme yoluyla elde ettiği, yani geleneğe ya da dünyaya sırt çevirerek fark ettiği bir şey değildir. Yadsımış olduğu gelenek veya düşünme bağlamı bizatihi onu ve düşünme biçimini etkilemiştir. Dolayısıyla Descartes yadsıdığı gelenekten farklı bir şey yapmamış yalnızca "–mış gibi" yapmıştır. Kant'ın terminolojisi ile ifade edilecek olursa bu değişim fenomenal bir değişimdir, numenal değil. Ki değişimin numenal değil de fenomenal olması demek, simülasyonun işlediğine dair bir işarettir.

Ortaçağ toplumlarında da modern toplumlarda da insana biçilen değer benzer düzeydedir. Her iki dönem için söz konusu olan şey, topluma gerçek anlamda bir değer vermemiş olmalarıdır. Her iki dönemde de topluma sahte gerçeklikler sunularak aldatılmaktadırlar. Esasında her iki toplumda da bir aldatmaca yani simüle edilmeye çalışılan bir şey vardır. Bunlardan ilki "Tanrı'nın kulları"nın olduğunu simüle ederken diğeri de hümanizmin olduğunu simüle eder; oysa ki bunlardan ne ilki ne de ikincisi gerçekte/realitede mevcut değildir.Gerçekte olan ilkinde kulların değil tek kulun olduğu, diğerinde ise hümanizmin değil işçilerin olduğudur. Örneğin reklam filmlerinde kadınların olabildiğince çok göz önünde tutuluyor olması onlara çok fazla değer verildiğini değil, bilakis metalaştırıldığını göstermektedir. Bir başka deyişle, bir şey ne denli göz önünde tutuluyor ve dillendiriliyorsa bu, o şeye o denli sahip olunmadığını göstermektedir.

Bu konuyu Descartes ileOrtaçağ kiliselerinin söylemleri özelinde biraz daha açmak gerekiyor. Gerçekliğin ontolojik bir zemininin/dayanağının olması gerekmektedir. Bu noktada Baudrillard açısından gerçek ontolojik değil, epistemolojiktir. Gerçekliğin ontolojik zemininin yok olması yani gerçeklik ilkesinin yitimi anlamın ortada kaybolmasına neden olmuştur. Gerçeklik ilkesi yok olunca, epistemolojik olarak ortaya atılabilecek her bir iddia (simülark) gerçeğin yerini alacaktır. Simülarklar gerçeğin yerini alınca anormal olan artık normal olarak algılanmaya başlanacaktır. Çok basit bir örnek vermek gerekirse, artık "üç kenarlı bir daire" hakkında tartışmalar ve akıl yürütmeler görünür olacaktır. Ontolojik zeminin yitimi ile beraber bir anlamsızlığın içine düşülmüş ve simülasyon evrenine geçilmiştir. Anlam yitirilince ortaya birtakım söylemler çıkar ve bunların ontolojik bir zemininin olmaması nedeniyle de bir simülasyon oluştururlar. Epistemolojik olarak

"doğru"dansözettiğimizde bunun ontolojik olarak bir karşılığı bilinmiyorsa eğer, ki bilinmiyor olması onun yok olduğu anlamana gelmez, henüz keşfedilemediği anlamını taşır; doğru hakkında konuşulacak her şey bir söylemden/iddiadan/simülarktan ibaret olacaktır. Bu söylemler doğruya ulaştırmadığından ötürü de yeni söylemler üretilecektir. Bu, sonu gelmez bir döngüye neden olarak simülasyonu ortaya çıkarır. Böylesi bir simülasyon evreninde doğru adına yapılacak her konuşma/her iddia bir Tanrılık iddiasından başkaca bir şey olmamaktadır.

Ortaçağ kiliseleri ve inananları ile Descartes'ın söylemi arasında bir benzerlik vardır. Ortaçağ kiliseleri İncil'de İsa için "Tanrı'nın oğlu" yazmasına rağmen metni tahrif ederek İsa için "Tanrı'nın oğullarından biri" algısını oluşturdular. Sonda söylenmesi gerekeni başta söylemek gerekirse, Tanrı'nın tek oğlu/kulu vardı, ancak metin tahrif edilerek herkes için Tanrı'nın oğlu/kulu denildi.

İsa'nın annesi ve babası her yıl düzenlenen*Fısıh Bayramı*'na katırılırlar. İsa on iki yaşına geldiğinde de bayram için Yeruşalim'e giderler, ancak eve dönerlerken İsa'nın yanlarında olmadığını fark etmezler. Ebeveynler bu durumu fark edince hemen O'nu aramaya başlarlar. Bir süre sonra O'nu tapınakta din görevlilerinin arasında bulurlar. İsa tapınakta bulunalar ile konuşuyor ve onlara verdiği yanıtlar ile orada bulunanları kendisine hayran bırakıyordu.Annesi endişeli bir şekilde O'nu aradıklarını ve neden böyle bir şey yaptığını sorması üzerine İsa onlara şöyle der: Beni niçin arayıp durdunuz? Babam'ın evinde bulunmam gerektiğini bilmiyor muydunuz?[115]

İsa'nın İncil'de aktarıldığı şekilde "Babam" olarak konuşması, orada bulunanları ve bir önceki geleneğe mensup olanları etkilemekten çok, tedirgin etmiştir. Çünkü Tanrı'nın Babam olarak nitelendirilmesi Museviler için alışılmadık ve olmaması gereken bir şeydi. Geleneksel olarak Tanrı figürü "Babam" olarak değil, "Babamız" olarak tanımlanırdı.[116] Dolayısıyla İsa, sizin Tanrınız değil, benim Tanrım demiş ve Tanrı'nın yalnızca kendisini yaratmış olduğunu dile getirmiş oluyordu. İncil'in başka birçok yerinde "Babam" diyerek konuşur İsa ve bunun yanı sıra O'nun Tanrı'nın biricik oğlu olduğu yazılıdır; ancak buna rağmen kilise, tıpkı Museviler gibi, herkesin Tanrı'nın oğlu olduğunu iddia ederek, Tanrı'nın herkesi yarattığını ifade etmiştir. Kilisenin bu söylemi, inandıklarını iddia ettikleri kitap ve İsa'nın söyledikleri ile

[115] İncil. (Kitabı Mukaddes Şirketi ve Yeni Yaşam Yayınları, 2016), s. 107.
[116] Altındal, Aytunç. Üç İsa. (Alfa Yayınları, 2016), s. 49-50.

örtüşmeyerek yeni bir söylem oluşturmuştur. Oluşturulan bu söylem artık gerçeğin yerini alarak bizatihi kendisini hakikat olarak konumlandırmıştır. Daha sonraları gelecek olan teistler ve atesitler de bu iddia/simülark üzerine anlamsız tartışmalar yapacaklardır. Tanrı'yı savunma iddiasında olan teistler de, Tanrı'nın olmadığını iddia eden ateistlerde Tanrı'nın herkesi yarattığını bir ön kabul olarak almışlardır, ancak hiçbiri de "İnsanları Tanrı mı yarattı?" diye sormamıştır. Böylelikle kendilerini Tanrı'nın yarattıklarını iddia edenlerde etmeyenlerde yaptıkları kötülükleri Tanrı'ya atfetmişlerdir. Varsa bir kötülük, ki var, bunun suçlusu dolaylı ya da dolaysız olarak Tanrı olarak görülmüştür.

Descartes daOrtaçağ kiliseleri ile aynı söylemi dile getirmiştir, ancak bunu daha farklı bir şekilde gerçekleştirmiştir. Descartes felsefesine her şeyden, duyulardan, bedenden, Tanrı'dan vb. şüphe ederek başlar. Olabilecek her şeyden şüphe edebilmesine rağmen, tek bir şeyden şüphe edememektedir,o da şüphe ediyor olmasıdır. Şüphe etmek düşünmek, düşünmek de düşünen bir ben'in var olması demektir. Ben'in sahip olmuş olduğu birtakım ideler vardır; örneğin Tanrı. Bu idelerin doğruluğunu veya yanlışlığını belirleyen şey bizatihi Tanrı'dır; çünkü Tanrı idesi zihinde mükemmel bir Varlık olarak kendiliğinden vardır. Bu ide öyle bir idedir ki, Ben onu kendiliğinden meydana getiremez; çünkü Tanrı idesinden anlaşılan mükemmel ve sonsuz varlık olmasıdır. Böylesi bir varlık aldatıcı olamayacağı için idelerin ve dış dünyanın nedeni de bu varlığa bağlanmaktadır. Mükemmel bir Varlık olarak Tanrı idesi, mükemmel olmayan Ben'e ancak mükemmel olan Tanrı tarafından verilebilir. Dolayısıyla da Ben'in de Ben'in dışındaki nesnelerin de kaynağı Tanrı'dır Descartes açısından.[117] Dolayısıyla Descartes farklı kelimelerle ve farklı bir düşünme tarzıyla, yadsımış olduğu gelenek ile aynı iddiayı dile getirmiştir. Descartes da tıpkı Ortaçağ'da olduğu gibi herkesi Tanrı'nın yarattığını iddia etmiş ve bunu yaparken de yeni bir gerçeklik sunuyormuş gibi yapmıştır. Baudrillard'ın ifadeleri ile dile getirecek olursak eğer, Descartes her ne kadar simülasyondan çıkmış gibi görünse de, simülasyonun içerisine hapsolmuştur. Dolayısıyla Descartes da, herkesi Tanrı'nın yarattığını iddia etmesi yoluyla, gelenek ile aynı yolu yürümüştür. Bunu yaparken de yeni bir şey keşfetmiş gibi yapmıştır. Simülasyon, temsillerin/simülarkların sürekli olarak yeniden üretilmesidir. Bu yönüyle Descartes simülasyonun bir parçası olmuş ve yeni bir hakikat/gerçeklik sunma

[117] Zelyüt, Solmaz. Dört Adalı Bir Kıtalı., s. 147-151.

iddiasında bulunmuştur; ancak o da "–mış gibi" yapmanın ve kitleleri aldatmanın ötesine geçememiştir.

Burada özellikle Descartes ve Ortaçağ karşılaştırması üzerinden bir açıklama girişiminde bulunmuş olunsa da, önceki bölümlerde değinildiği üzere simülasyon neredeyse hayatın her alanında işlemektedir: Kurumlar, tarih, medya, ekonomi vb. Ne yazık ki artık gerçek değil, üretilen gerçeklikler lanse edilmektedir. Post-modern dünya kitaplarıyla, filmleriyle, reklamlarıyla sahte bir gerçeklik ve mutluluk vaadinde bulunmaktadır. Bu sayede kitleler bir düzen ve kurallar silsilesi içerisinde tutularak yönlendirilmektedirler. Zihinleri önceden belirlenmiş ve yönlendirilmiş olan bu kitleler, kendileri için sunulmuş olan sahte hedefler ve hazlar peşinde koşarken; belki de başlarına gelen olaylara "kader" diyeceklerdir. Belki de kimileri bu durumun farkına bile varamadan ölüp gidecek, kimisi de bu durumun farkına varana kadar iş işten geçmiş olacaktır. Baudrillard açısından içerisine düşülen bu anlamsızlıktan çıkılamamaktadır, çünkü artık gerçeklik ilkesi/ontolojik zemin yok olmuştur. Artık anlamsızlık normal, anlamlı olan ise anormal olarak algılanmaya başlanmıştır. Anormal olanın normal olarak algılanması, normal olanın anormal olarak algılanmasına neden olmuştur. Cenap Şahabettin'in ifadesi ile körler memleketinde görmek bir hastalık sayılır olmuştur. Herkesin kör olduğu bir evrende simülasyondan, Platoncu ifade ile mağaradan çıkabilmek için bir görene/diyalektikçiye ihtiyaç vardır. Ancak körlerin içerisinde bir gören varsa dahi, o görene anormal muamelesi yapılacağı için simülasyondan çıkılamayacaktır. Bu nedenle eğer birileri simülasyondan çıkabilecekse onlar o kör olmayana, yani mağaranın dışına daha önce çıkmış olana anormal muamelesi yapmayanlar olacaktır. Bir başka deyişle, mağaradan herkesin çıkabilmesi söz konusu değildir. Hakikate kitlelerce değil, bireysel bir çaba neticesinde ulaşılabilir ancak.

Baudrillard açısından simülasyon, gündelik hayatın neredeyse her alanında işlemektedir. Böyle olması nedeniyle de epistemolojik olarak bir anlamszılığıniçersine düşülmüştür. Bu anlamsızlık veba misali öylesine yaygınlaşmış ve kanıksanmış ki, artık anlamsızlık olarak görülmüyor bile. Anlamsızlık, anlamın kendisi oluvermiştir. Bu durum veba gibi bir hastalığın normal olarak görülmesi gibidir. Böylesi bir durum, yani simülasyon gündelik hayatın neredeyse her alanında işlemesi, içinden çıkılamaz bir döngüye neden olur. Bu durumu bir tırtılın kelebeğe dönüşme sürecine benzeterek açıklayacak olursak; tırtıl kozasını ördükten sonra kozadan kelebeğe dönüşmüş olarak

çıkıyorsa simülasyondan çıkmış, çıkamamışsa çıkamamıştır. Baudrillard açısından kelebeğe dönüşememek simülasyon toplumlarının yazgısıdır. Ona göre, o kozaya hiçbir şekilde dışarıdan müdahale edilememektedir. Dışarıdan müdahale edebilecek bir şey var değildir. Bu hususta bir noktaya kadar Baudrillard ile hem fikir olsam da bazı noktalarda ondan farklı düşünmekte ve kendimi Platon'a daha yakın olarak görmekteyim.

Evet, Baudrillard'ın belirttiği gibi kelebeğe döüşmek mümkün değildir. Bu, kitleler ile beraber düşünüldüğünde katıldığım, ancak bireysel olarak düşünüldüğünde katılmadığım bir durumdur. Öncelikle katıldığım hususu açıklayacak olursam, kitleler ile beraber kozadan çıkmak, yani hakikate erişmek mümkün değildir. Baudrillard açısından ister bireysel ister kitlelerce olsun simülasyona doğanlar ondan çıkmak için veriye sahip değillerdir. Simülasyondan çıkabilmeyi kitlelerce olabileceğini bir süreliğine varsaysak dahi, bunu gerçekleştirebilmenin yolu devrim, savaş vb. yollardan geçmektedir. Bu durum realiteyi ideal olana uydurma anlamına geldiğinden dolayı çatışmalara neden olacak ve bu çatışmanın doğal olarak tarafları da olacaktır. Böylece simülasyondan çıkmak üzere gerçekleştirilen faaliyetler, kaosa neden olacaktır. Ayrıca tüm bunların yanı sıra simülasyondan çıkmak istemeyen ve içerisinde bulunduğu durumu kanıksamış kişiler ya da gruplar da olabilirler. Platoncu terminoloji ile ifade edilecek olunursa, onları zincirlerinden zorla kurtarmaya çalışmak beyhude bir çaba olacaktır.

Baudrillard ile hemfikir olmadığım konu ise kozaya dışarıdan müdale edilemiyor oluşudur. Baudrillard'ın göz ardı ettiği ya da fark edemediği şey, simülasyona dahil olmamış ve bu dünyadan olmayan birisinin olmasıdır. Bu kişiyi Platon mağaradan çıkmasını bilen ve o yolu daha önce yürümüş olan diyalektikçi olarak tanımlarken, mitolojik anlatımlar Oannes olarak, İncil ve Kuran da İsa olarak tanımlar. Bu noktada hem İncil'in hem de Kur'an'ın İsa için hay/diri diyerek dikkat çekmesi ilgi çekicidir; çünkü bu anlatılar açısından insanlar ölüdürler, hatırlamazlar yani simülasyona dahildirler ve dirilmenin yolunu bilmezler. Oysa bunun yolunu bilen ve simülasyona dahil olmayan İsa'dır. Bu bilgi geçmişten günümüze kadar gelmiş ve günümüzde simülasyon nedeniyle de gizlenmektedir. Kozadan çıkabilmenin ve bir kelebeğe dönüşebilmenin yolu bu bakımdan İsa'dır ve bunu öğretecek olan da O'dur. İsa, "size

doğrusunu söyleleyim" der. O ancak Söyler[118] ve gider. Bu nedenle de öğretmenin öğretisine bağlı kalanlar kendi bireysel çabaları neticesinde kozadan çıkabilirler. Bundan dolayı, hakikate kitlelerce değil, bireysel çaba neticesinde ulaşılabilir ancak. Öğretmen öğretir ve eğitir, öğrenci ise öğrenir ve eğitilir. Öğretmen, Platoncu terminoloji ile ifade edilecek olunursa diyalektikçidir. Mağaranın dışarısına çıkmış ve oradan çıkmanın yolunu bilen odur. Öğretmenin öğretisine bağlı kalanlar ve onu takip edenler mağaranın dışarısına çıkabileceklerdir. Bu bakımdan mağaradan çıkabilenler ancak diyalektikçi gibi olabilenlerdir. Beyazd-i Bestami'nin ifade ettiği üzere, aramakla bulunmaz ama bulanlar ancak arayanlardır. Mağaradakiler mağaradan çıkışın yolunu bilen o tek diyalektikçiyi aramaya çalışmalılardır. Bu diyalektikçi *Lethe Irmağı*ndan içmemiş ve önceki yaşamındaki bilgileri unutmamış olan kişidir. Platon'un *Devlet*'te bahsettiği üzere, reenkarnasyon döngüsünden kurtulabilen kişiler erdemli yaşayanlardır. Diyalektikçinin mağaradan çıkmayı bilmesinin temel noktası burasıdır. Erdemli olması dolayısıyla önceki yaşamındaki bilgileri unutmamış olan ve reenkarnasyon döngüsünde kendisini bilen kişidir. Onun dışındakiler ise kendilerini unutmuş ve Lethe Irmağı'ndan içmişlerdir. Irmaktan içenler kendilerini unutmaları dolayısıyla ölülerken, ırmaktan tek içmeyen diyalektikçi ise diridir. Kişi erdemli olduğu ve iyi bir hayat sürdüğü müddetçe kendisini bilebilir. Bu bakımdan Lethe Irmağından içenler ne kendilerini bilebilirler ne de mağaradan çıkabilirler. Mağaradan yani simülasyondan çıkabilmek için yeryüzünde farklı dönemlerde farklı enkarnelerle bulunan diyalektikçiye uymak ve onun öğretisine uymak gerekmektedir. Bu kişi geçmişte İsa, Oannes vb. iken günümüzde ise Ali Murat Söyler'dir.[119]

Baudrillard'ın teorisine Faucault'nun perspektifinden bakıldığında, Baudrillard'ın bazı nüansları fark edemediği görülmektedir. Baudrillard açısından gerçekliğin kaybolarak yerini temsillere bıraktığı görülürken, Faucault için gerçekliğin kaybolması söz konusu değildir. Faucault için gerçeklik kaybolmaz yalnızda yeniden yapılandırılmaktadır. Baudrillard da tezinin bir aşamasında Facucaultvari bir düşünceye sahip olsa da, nihayetinde gerçekliğin yok olarak simülasyona dönüştüğünden bahsetmektedir. Faucault gerçekliğin iktidar ve bilgi söylemleri tarafından dönemsel

[118] **Ali Murat Söyler**. (2025, Ekim 11). [Facebook gönderisi]. *Facebook.* https://www.facebook.com/share/19q3wYJi5U/?mibextid=wwXIfr

[119] **Ali Murat Söyler**. (2025, Ekim 11). [Facebook gönderisi]. *Facebook.* https://www.facebook.com/share/19q3wYJi5U/?mibextid=wwXIfr

olarak yeniden yapılandırıldığından bahsetmekte ve gerçekliğin Baudrillard'ın vurguladığı gibi bütünüyle ortadan kalkmadığından bahsetmektedir. Faucault'un felsefesinden bakıldığında, Baudrillard'ın vurguladığı gibi temsiller/söylemler vardır ancak bunlar gerçekliği ortadan kaldırmazlar. Bir başka ifade ile dile getirilecek olunursa eğer, evet, söylemler/temsiller mevcutturlar ancak bunlar birer enformasyondan ibarettirler ve enformasyon da bilgiye ulaştırmamaktadır. Buradan hareketle denilerbilir ki, hem enformasyon vardır hem de bilgi; enformasyonun görünürlüğü bilgiyi ortadan kaldırmamadığı gibi bilgiye de ulaştırmaz.[120] Dolayısıyla gerçeklik tamamen ortadan kalkmış ya da kaybolmuş değildir. Gerçeklik ulaşılabilir bir şeydir ancak buna ulaşabilmenin yolu yine kendini bilen ve Platon'un ifadesi ile Lethe Irmağı'ndan içemiş kişiden yani enkarneden geçmektedir. O enkarne yılların tecrübesine ve bilgisine sahip olan Ali Murat Söyler'dir.

[120] Becermen, M. Michel Foucault. A.K. Çüçen (Dü) içinde, XX. Yüzyıl Filozofları. (Sentez Yayıncılık, 2019), s. 580- 617.

KAYNAKÇA

A.Arslan. (2023). *İlkçağ Felsefe Tarihi 4.* İstanbul: Alfa.

A.Cevizci. (2000). *Felsefe Sözlüğü.* İstanbul: Paradigma Yayınları.

A.Cevizci. (2000). *İlkçağ Felsefesi Tarihi.* Bursa: Asa Kitabevi.

Adanır, O. (2008). Modernleşme Düşüncesi ve Gerçeklik Arasındaki Bağın Çözülmesi. *Simülasyon Kuramı Üzerine Notlar ve Söyleşiler* (s. 75). içinde İstanbul, Mecidiyeköy: Hayal Et Kitap.

Akarsu, B. (1998). *Felsefe Terimleri Sözlüğü.* Ankara: İnkılap Kitabevi Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.

Altındal, A. (2016). Benzerlik Yasası Gereğince. *Üç İsa* (s. 49-50). içinde İstanbul: Alfa Yayınları.

Arslan, H. (2019). *Epistemik Cemaat.* İstanbul, Kadıköy: Paradigma Yayınları.

Baştürk, M. Z. (2019). Çalışma ve Endüsrti Sosyolojisine Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar: Kısa Bir Değerlendirme. *Çalışma ve Endüstri Sosyolojisi* (s. 50-54). içinde Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

Baştürk, M. Z. (2021). Çalışma ve Endüstri Sosyolojisine Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar: Kısa Bir Değerlendirme. *Çalışma ve Endüstri Sosyolojisi* (s. 46-49). içinde Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

Baudrillard, J. (2015). Bütünsel (Integrale) Gerçeklik. *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği* (O. Adanır, Çev., s. 13). içinde Ankara, Kızılay: Doğu Batı Yayınları.

Baudrillard, j. (2018). Gerçeğin Yerini Alan Simülarklar. *Simülarklar ve Simülasyon* (O. Adanır, Çev., s. 14-15). içinde Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Baudrillard, J. (2017). *Tüketim Toplumu.* (N. Tutal, & F. Keskin, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Baudrillard, J. (2002). Virütik Ekonomi. *Tam Ekran* (B. Gülmez, Çev., s. 31-32). içinde İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Bauman, Z. (2018). Arketip ve Ütopya. *Yasa Koyucular ile Yorumcular* (K. Atakay, Çev., s. 48). içinde İstanbul: Metis Yayınları.

Bauman, Z. (1999). Çalışmanın Anlamı: Çalışma Etiği Üretmek. *Çalışma, Tüketicilik ve Yeni Yoksullar* (Ü. Öktem, Çev., s. 13-14). içinde İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Bauman, Z. (2018). İktidar/Bilgi Sendromunun Toplumsal Kökeni. *Yasa Koyucular ile Yorumcular* (K. Atakay, Çev., s. 57). içinde İstanbul: Metis YAyınları.

Becermen, A. T. (2018). *Felsefe Tarihi 2.* Bursa: Sentez Yayıncılık.

Bumin, T. (2012). *Tartışılan Modernlik: Descartes ve Spinoza.* İstanbul, Beyoğlu: Yapı Kredi Yayınları.

Capra, F. (2018). *Batı Düşüncesinde Dönüm Noktası.* (M. Armağan, Çev.) İstanbul, Beyoğlu: İnsan Yayınları.

Caputo, J. D. (2002). Postmetafizik Bir Rasyonaliteye Doğru. H. Arslan (Dü.) içinde, *İnsan Bilimlerine Prolegomena: Dil, Gelenek ve Yorum* (H. Arslan, Çev., s. 440). İstanbul: Paradigma Yayınları.

Cevizci, A. (1999). *Felsefe Sözlüğü.* İstanbul, Sultanahmet: Paradigma Yayınları.

Cevizci, A. (2019). On Yedinci Yüzyıl Felsefesinin Genel Özellikleri. *17. Yüzyıl Felsefesi* (s. 13). içinde İstanbul: Say Yayınları.

Cevizci, A. (2019). On Yedinci Yüzyıl Felsefesinin Genel Özellikleri. *17. Yüzyıl Felsefesi* (s. 15-19). içinde İstanbul: Say Yayınları.

Cevizci, A. (2019). Önsöz. *17. Yüzyıl Felsefesi* (s. 11). içinde İstanbul: Say Yayınları.

Derrida, J. (2016). Pharmakon. *Platon'un Eczanesi* (Z. Direk, Çev., s. 78-82). içinde İstanbul, Fatih: Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Eğiticinin Eğitimi

Feyerabend, P. (2017). Özgürlük Üzerine. *Özgür Bir Toplumda Bilim* (A. Kardam, Çev., s. 240). içinde İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Giddens, A. (2010). Üst Modernitenin Ana Hatları. *Modernite ve Bireysel Kimlik* (Ü. Tatlıcan, Çev., s. 29). içinde İstanbul: Say Yayınları.

Jenkins, K. (1997). Tarihin Neliği. *Tarihi Yeniden Düşünmek* (B. S. Şener, Çev., s. 18-19). içinde Ankara, Kızılay: Dost Kitabevi Yayınları.

Koçak, C. (2014). Yalanlara Yazanlar. *Resmi Tarihe Meydan Okuyorum* (s. 97-98). içinde İstanbul: Timaş Yayınları.

Latour, B. (2018). Anayasa: Modern Anayasa. *Biz Hiç Modern Olmadık* (İ. Uysal, Çev., s. 37). içinde İstanbul: Norgunk Yayıncılık.

(2016). Luka. *İncil* (s. 107). içinde İstanbul, Topkapı: Kitabı Mukaddes Şirketi & Yeni Yaşam Yayınları.

Lyotard, J. F. (2019). Alan: Bilişim Teknolojisine Sahip Toplumlarda Bilgi. *Postmodern Durum* (İ. Birkan, Çev., s. 11). içinde Ankara, Kızılay: BilgeSu Yayınları.

Lyotard, J. F. (2019). Sosyal Bağın Mahiyeti: Modern Seçenek. *Postmodern Durum* (İ. Birkan, Çev., s. 32). içinde Ankara: BilgeSu Yayıncılık.

Marx, K. (2013). Yabancılaşmış Emek. *1844 El Yazmaları* (M. Belge, Çev., s. 78). içinde İstanbul, Topkapı: Birikim Yayınları.

Özel, İ. (2021). Henry Sen Neden Buradasın. *Waldo Sen Neden Burada Değilsin* (s. 169). içinde İstanbul: Tiyo Yayıncılık.

Pıketty, T. (2013). Giriş. N. Çavuş (Dü.) içinde, *Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital* (H. Koçak, Çev., s. 1-36). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Sendika.Org. (2022, 03 18). 07 13, 2025 tarihinde Çanakkale Savaşı Bir Zafer mi?: https://sendika.org/2022/03/canakkale-savasi-bir-zafer-mi-650279 adresinden alındı

Tarih. (2023, 01 21). 07 08, 2025 tarihinde Wikipedi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Tarih adresinden alındı

Tiryakian, E. A. (2006). Emile Durkheim. T. B. Nisbet, & İ. Ercan (Dü.) içinde, *Sosyolojik Çözümlemenin Tarihi I* (C. Tokluoğlu, Çev., s. 305-306). İstanbul, Beyoğlu: Kırmızı Yayınları.

Toulmin, S. (2002). Onyedinci Yüzyılın Karşı Rönesansı. *Kozmopolis: Modernite'nin Gizli Gündemi* (H. Arslan, Çev., s. 69-115). içinde İstanbul: Paradigma Yayınları.

Türkçe Etimoloji Sözlüğü. (tarih yok). 7 12, 2025 tarihinde https://www.etimolojiturkce.com/kelime/modern adresinden alındı

Weber, M. (2019). *Sosyoloji Yazıları.* (T. Parla, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.

Wikipedi. (2007, 01 22). 07 13, 2025 tarihinde Gelişmekte Olan Ülke: https://tr.wikipedia.org/wiki/Geli%C5%9Fmekte_olan_%C3%BClke adresinden alındı

Youtube. (2021, 12 12). 05 03, 2025 tarihinde Gelecek Geliyor - Simülasyon Kuramı: https://www.youtube.com/watch?v=An50LYj2Hfg&t=1150s adresinden alındı

Zelyüt, S. (2017). Descartes. Ö. Yurttaş (Dü.) içinde, *Dört Adalı Bir Kıtalı* (s. 121-151). İstanbul, Kadıköy: Öteki Yayınevi.

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı	Taner DEMİR		
Doğum Yeri ve Yılı			
Bildiği Yabancı	İngilizce		
Eğitim Durumu	**Başlama - Bitirme**		**Kurum Adı**
Lise	2012	2016	Bursa Merkez Anadolu İmam Hatip Lisesi
Lisans	2018	2022	Bursa Uludağ Üniversitesi
Yüksek Lisans	2022	2025	Bursa Uludağ Üniversitesi
Doktora	-	-	-
Çalıştığı Kurum	**Başlama - Ayrılma**		**Çalışılan Kurumun Adı**
1.	-	-	-
2.	-	-	-
3.			
Üye Olduğu Bilimsel ve Meslekî	-		
Katıldığı Proje ve Toplantılar	-		
Yayınlar:	-		
Diğer:			
İletişim (e-posta):			
		Tarih:	31/10/2025
		İmza:	
		Adı-Soyadı:	Taner Demir